

Jaarverslag 2023

Stichting Pensioenfonds Pon

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	4
Kerncijfers.....	5
Bestuursverslag	6
1. Karakteristieken van het pensioenfonds.....	6
1.1. Profiel	6
1.2. Beleid en verantwoording	6
1.3. Kenmerken regelingen	7
1.4. Organisatie	9
2. Verslag van het bestuur	15
2.1. Hoofdpijnen	15
2.2. Integere bedrijfsvoering en toezicht	23
2.3. Code Pensioenfondsen.....	25
2.4. Communicatie	29
2.5. Activiteiten van het bestuur	31
2.6. Beleidsparagraaf.....	32
2.7. Risicoparagraaf.....	46
2.8. Toekomstparagraaf	56
3. Verslag van het belanghebbendenorgaan.....	57
4. Verslag van de raad van toezicht	61
Jaarrekening.....	66
5. Balans.....	66
5.1 Balans per 31 december 2023	66
6. Staat van baten en lasten.....	67
6.1 Staat van baten en lasten per 31 december 2023	67
7. Kasstroomoverzicht	68
7.1 Kasstroomoverzicht over de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023	68
8. Toelichting op de jaarrekening	69
8.1 Inleiding	69
8.2 Algemene grondslagen	72
8.3 Specifieke grondslagen voor de balans	73
8.4 Specifieke grondslagen voor de staat van baten en lasten.....	76
8.5 Overige specifieke grondslagen	78
P.1. Beleggingen voor risico pensioenfonds	79
P.2. Beleggingen voor risico deelnemer.....	80
P.3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	81
P.4. Vorderingen en overlopende activa	81
P.5. Liquide middelen	82
P.6. Stichtingskapitaal en reserves	82
P.7. Technische voorzieningen	83
P.8. Overige technische voorzieningen	87
P.9. Overige passiva.....	87
P.10. Premiebijdragen (van werkgever en werknemers).....	88

P.11. Beleggingsresultaten	89
P.12. Baten uit herverzekering	90
P.13. Overige baten	90
P.14. Pensioenuitkeringen	90
P.15. Pensioenuitvoeringskosten	91
P.16. Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen	91
P.17. Saldo overdracht van rechten	91
P.18. Premies herverzekeraar	91
P.19. Overige lasten	92
8.6 Stichtingskapitaal en reserves	94
8.7 Risicobeheer	94
8.8 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen	99
8.9 Verbonden partijen	99
8.10 Kosten(allocatie), aantallen en beloningen	100
8.11 Belastingen	101
9. Overige gegevens	102
9.1 Actuariële verklaring	102
9.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant	104
Bijlage 1 Nevenfuncties	114
Bijlage 2 Code Pensioenfondsen	117

Voorwoord

Hierbij bieden wij u het bestuursverslag 2023 aan van Stichting Pensioenfonds Pon. In dit bestuursverslag leggen wij verantwoording af over het afgelopen verslagjaar.

Het jaar 2023 was opnieuw een jaar dat bijzonder veel impact heeft gehad op de samenleving en op het pensioenfonds. De oorlog in Europa en het Midden-Oosten zorgde op de financiële markten in Nederland en wereldwijd voor volatiliteit en onzekerheid. In economisch opzicht kregen we in 2023 te maken met hoge inflatie en renteverhogingen door centrale banken om de inflatie te beteugelen. Als gevolg daarvan daalden wereldwijd de beurskoersen en daarmee ook de waarde van onze beleggingen. Tegen het einde van het jaar stegen de financiële markten aanzienlijk. De Nederlandse economie groeide in 2023 uiteindelijk zeer licht. Over de periode naar eind 2023 daalde de consumentenprijsindex en was er uiteindelijk sprake van deflatie (prijsdalingen). Dat betekende dat we op basis van ons beleid helaas geen toeslag konden toekennen. Sinds juni 2023 hanteert het CBS een nieuwe methode voor het meten van energieprijzen. Die energieprijzen wegen zwaar mee in de vaststelling van de CPI en daarmee in de vaststelling van de toeslag. We hebben de gewijzigde CPI-methodiek aangegrepen om per 1 januari 2024 alsnog een beperkte toeslag mogelijk te maken.

De actuele dekkingsgraad steeg in 2023 van 107,6% naar 110,0% en we zijn inmiddels uit herstel. Onze inspanningen blijven voortdurend gericht op het stabiliseren van de resultaten van het pensioenfonds en het waar mogelijk verbeteren van onze financiële positie.

Sinds juli 2023 geldt de nieuwe pensioenwet. Het pensioen wordt in het nieuwe pensioenstelsel individueler en gaat meer meebewegen met de economie. Op dit moment verandert er voor onze (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden nog niets. De verwachting is dat de nieuwe regels vanaf 1 januari 2026 gaan gelden. Dat is namelijk het moment dat het pensioenfonds verwacht de pensioenregeling aangepast te hebben aan de nieuwe regels. We zullen de overgang en de gevolgen voor onze (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden tijdig en zo duidelijk mogelijk communiceren.

Op bestuurlijk vlak was er sprake van een wijziging. Eind 2023 is het bestuur uitgebreid met een derde bestuurder, mevrouw Akbiyik-Gunaydin. Helaas hebben we per 1 april 2024 afscheid moeten nemen van onze voorzitter, de heer Van der Gaag. We danken hem voor zijn jarenlange inzet en wensen hem nogmaals veel succes toe bij Pon Holdings. In 2024 gaan we op zoek naar een nieuw bestuurslid en richten we onze pensioenorganisatie robuuster in om klaar te zijn voor een toekomstgerichte pensioenuitvoering.

Het komend jaar gaan we verder met onze voorbereidingen voor het nieuwe pensioenstelsel, inrichting robuuste organisatie, de transitie naar een nieuw pensioenadministratiesysteem, veranderingen in regels voor onder andere IT-risico's (DORA) en de nadere invulling van onze duurzame beleggingen (ESG-criteria).

Tot slot bedanken wij onze collega's op het pensioenbureau voor hun onverminderde inzet en onze leden van het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht voor hun constructieve samenwerking het afgelopen jaar.

Almere, 27 juni 2024

Stichting Pensioenfonds Pon
het bestuur

Derya Akbiyik-Gunaydin
John Simon

Kerncijfers

	2023	2022	2021
Aantal werkgevers	48	54	64
Aantallen deelnemers			
Deelnemers	4.116	4.193	4.196
Gewezen deelnemers	5.523	5.823	5.479
Pensioengerechtigden	<u>1.220</u>	<u>1.168</u>	<u>1.084</u>
Totaal deelnemers	10.859	11.184	10.759
Reglementsvariabelen in %			
Toeslag deelnemers per 1 januari komend boekjaar	0,00*	0,38	0,00
Toeslag gewezen deelnemers en pensioengerechtigden per 1 januari komend boekjaar	0,00*	0,38	0,00
Pensioenuitvoering (x € 1.000)			
Premiebijdragen (werkgevers en werknemers)	45.180	42.639	37.993
Feitelijke premie	42.572	39.483	37.312
Kostendekkende premie	47.775	69.562	70.079
Gedempte kostendekkende premie	42.572	39.483	37.312
Uitkeringen	16.429	15.475	14.435
Pensioenuitvoeringskosten	1.205	890	940
Vermogenssituatie/Solvabiliteit (x € 1.000)			
Pensioenvermogen	1.081.248	975.182	1.360.866
Pensioenverplichtingen	982.683	906.506	1.308.971
Aanwezige dekkingsgraad (in %)	110,0	107,6	104,0
Minimaal vereiste dekkingsgraad (in %)	102,5	102,4	102,3
Vereiste dekkingsgraad (in %)	109,3	108,9	107,3
Beleidsdekkingsgraad (in %)	110,5	105,6	102,9
Reële dekkingsgraad (in %)	83,6	82,9	87,0
Beleggingsportefeuille (x € 1.000)			
Beleggingen voor risico fonds	480.206	411.487	470.329
Beleggingen voor risico deelnemers	17.181	15.756	19.751
Beleggingsperformance in %			
Beleggingsrendement	11,72	-27,74	2,93
Benchmarkrendement	11,20	-28,02	2,48
Kosten pensioenregeling			
Pensioenuitvoeringskosten per deelnemer (euro's)	226	166	178
Kosten vermogensbeheer in % belegd vermogen, inclusief transactiekosten	0,71	0,63	0,54

Het pensioenfonds is voor een groot deel herverzekerd. De herverzekerde aanspraken zijn ondergebracht bij Nationale-Nederlanden en zijn premievrij. De herverzekerde technische voorziening per ultimo 2023 bedraagt € 603,6 mln.

* Per 1 januari 2024 is een toeslag toegekend van 0,80%. Gezien het feit dat het besluit omtrent de toeslag door het bestuur in 2024 is genomen, wordt de voorwaardelijke toeslag niet verwerkt in de cijfers ultimo 2023.

Bestuursverslag

1. Karakteristieken van het pensioenfonds

1.1. Profiel

Stichting Pensioenfonds Pon (het Fonds) is statutair gevestigd te Almere en kantoorhoudend aan de Rondebeltweg 31 te Almere. De laatste statutenwijziging was op 30 april 2024. De Stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 80248152 en is aangesloten bij de Pensioenfederatie.

Het Fonds is opgericht op 7 september 2020 als ondernemingspensioenfonds, onder de naam Stichting Pon Pensioenfonds en voert de pensioenregelingen uit voor de bij het Fonds aangesloten werkgevers. Per 1 januari 2021 is de naamgeving gewijzigd naar Stichting Pensioenfonds Pon, nadat op 31 december 2020 de zuivere splitsing had plaatsgevonden van Stichting Pensioenfonds Pon (Multi-OPF) naar drie pensioenfondsen, te weten:

- Stichting Pensioenfonds Gazelle;
- Stichting Pensioenfonds Geveke;
- Stichting Pon Pensioenfonds.

De splitsing is van kracht geworden nadat de splitsingsakte op 31 december 2020 is gepasseerd, waarmee Stichting Pensioenfonds Pon (Multi-OPF) onmiddellijk is opgehouden te bestaan.

1.2. Beleid en verantwoording

Missie

Het Fonds wil een zo goed mogelijke invulling geven aan de pensioenovereenkomsten die de aangesloten werkgevers hebben afgesloten met hun (gewezen) werknemers. Het Fonds staat voor een betrouwbaar pensioenfonds, die het geld van zijn deelnemers op een deskundige wijze beheert en de ambitie heeft om zijn pensioentoezeggingen nu en in de toekomst te realiseren. Door een persoonlijke en transparante benadering zorgt het Fonds voor zijn deelnemers voor inzicht in het pensioeninkomen bij pensionering of na overlijden.

Visie

Het Fonds wil een betrouwbaar en toegankelijk pensioenfonds zijn waar het familiegevoel van Pon in terugkomt. Het opbouwen van een goed pensioen is belangrijk voor nu en in de toekomst. Het Fonds wil daarom de pensioenregelingen zo goed en duidelijk mogelijk blijven uitvoeren en binnen de beschikbaar gestelde middelen een zo goed mogelijk pensioenresultaat nastreven voor alle deelnemers op de lange termijn.

Strategie

Het Fonds heeft een strategie bepaald om daarmee de missie, visie en doelstellingen te bereiken. Door zorgvuldig te beleggen met nadruk op de lange termijn streeft het Fonds na om een goed pensioen te realiseren, rekening houdend met de financiële positie van het Fonds en de risico's van de belanghebbenden. Door te blijven professionaliseren, duidelijk te communiceren en persoonlijke aandacht te geven, zorgt het Fonds dat zijn deelnemers zich zo goed mogelijk kunnen voorbereiden op hun pensioen.

In de Actuariële en bedrijfstechnische nota (Abtn) zijn de opzet van het Fonds, de risicoanalyse en de wijze van uitvoering gedocumenteerd. Onderdeel van het beleid is een noodprocedure waarin is beschreven hoe het Fonds omgaat met de besluitvorming in spoedeisende situaties. Deze noodprocedure maakt onderdeel uit van het crisisplan van het Fonds. Uitgangspunt in het handelen van ieder individueel bestuurslid en het bestuur als geheel is dat wordt gehandeld in het belang van de (gewezen) deelnemers, pensioengerechtigden en de werkgevers van het Fonds, rekening houdend met de korte- en langetermijneffecten van maatregelen. De overwegingen die het bestuur maakt, worden in de notulen van de bestuursvergaderingen vastgelegd.

1.3. Kenmerken regelingen

Kenmerken Basis pensioen

Het Fonds kent een Basis pensioenregeling. De Basis pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een CDC-regeling. De werkgever stelt hierbij jaarlijks een premie beschikbaar waarmee een ouderdoms-, partner- en wezenpensioen wordt ingekocht. De opbouw vindt plaats conform een middelloonregeling. De Basis pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Daarnaast kent het Fonds een herverzekerde regeling bij Nationale-Nederlanden voor pensioenaanspraken opgebouwd tot 1 januari 2015. Deze herverzekerde regeling bestaat uit premievrije pensioenaanspraken ten behoeve van (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, voor zover van toepassing.

Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is daarbij gelijk aan het pensioengevend salaris, verminderd met de franchise. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld en is voor de Basis pensioenregeling voor 2023 € 16.322. Het pensioengevend salaris is voor 2023 gemaximeerd op € 128.810.

Mocht de premiebijdrage van de werkgever in een bepaald jaar niet toereikend zijn om de volledige pensioenopbouw in dat jaar in te kopen dan zal het opbouwpercentage voor dat jaar worden verlaagd. Het opbouwpercentage zal worden verlaagd naar het niveau dat de premiebijdrage van de werkgever voor dat jaar weer toereikend zal zijn.

Jaarlijks beslist het bestuur van het Fonds over de mate waarin de pensioenaanspraken en pensioenrechten van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden worden verhoogd met een toeslag van maximaal de stijging van de prijsindex. De toeslag die wordt verleend over de premievrije pensioenaanspraken bij Nationale-Nederlanden worden door het Fonds niet meer ingekocht bij de verzekeraar, maar in eigen beheer opgebouwd.

De Basis pensioenregeling kwalificeert als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen (Wtp).

De Basis pensioenregeling wordt in eigen beheer uitgevoerd. Voor het kortleven- en arbeidsongeschiktheidsrisico is een risicoherverzekering afgesloten bij Zwitserleven. Hiermee worden de betreffende risico's afgedekt. Dit boekjaar hebben zich elf schadegevallen voorgedaan met betrekking tot het arbeidsongeschiktheidsrisico. Ten aanzien van het kortlevenrisico heeft zich één schadegeval voorgedaan.

Deelnemers hebben de mogelijkheid om extra te sparen voor pensioen. De gelden hiervoor worden ondergebracht en geadministreerd op een individuele beleggingsrekening bij Goldman Sachs Asset Management (GSAM). Door de deelnemers kan er alleen individueel extra worden gespaard voor pensioen, voor zover er fiscale ruimte aanwezig is.

Aantal werkgevers

Het aantal aangesloten ondernemingen is voor een ondernemingspensioenfonds relatief hoog. De continuïteit van een vaste mate van instroom van premie-inkomsten is hierdoor wel gewaarborgd voor het Fonds.

Aantal verzekerden

Het aantal gewezen deelnemers is hoog te noemen in relatie tot het aantal deelnemers en pensioengerechtigden. Ondanks het grote aantal gewezen deelnemers blijft er voornamelijk sprake van een evenwichtige verdeling naar de diverse groepen, gegeven de onderverdeling naar technische voorziening.

Kenmerken Anw-hiaat pensioen

Het Fonds kent een Anw-hiaat pensioenregeling. De Anw-hiaat pensioenregeling geeft, onder voorwaarden, recht op een nabestaandenpensioen tot de ingang van de AOW-datum. De hoogte van het Anw-hiaat pensioen is gelijk aan de maximale wettelijke uitkering uit hoofde van de Algemene nabestaandenwet (Anw), onder aftrek van de Anw-uitkering die de nabestaande daadwerkelijk ontvangt van de Sociale Verzekeringsbank.

Jaarlijks beslist het bestuur van het Fonds over de mate waarin de uit te keren aanspraken uit hoofde van de Anw-hiaat pensioenregeling, worden verhoogd met een toeslag. Voor pensioengerechtigden die op 31 december 2020 reeds een uitkering uit hoofde van de Anw-hiaat pensioenregeling ontvingen van het voormalig Multi-OPF Stichting Pensioenfonds Pon (Ring A) geldt in beginsel een onvoorwaardelijke toeslag ter grootte van 1,5% per jaar, met dien verstande dat deze pensioenuitkering nooit meer mag bedragen dan het fiscale maximum conform artikel 18f van de Wet op de Loonbelasting 1964.

Er geldt een aanvullende toeslagregeling voor degenen die op 31 december 2020 deelnemer waren bij het voormalig Multi-OPF Stichting Pensioenfonds Pon (Ring A). Voor deze deelnemers is er een toeslagdepot A gevormd. Vanuit dit toeslagdepot krijgen de nabestaanden van deze deelnemers naast de reguliere toeslag over de uitkering van het Anw-hiaat pensioen een aanvullende toeslag tot het niveau van de werkelijke stijging van de Anw-uitkering van de overheid, tot een maximum van 1,5% per jaar. Voorwaarden zijn dat de middelen in het toeslagdepot A voldoende zijn en de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het minimaal vereist eigen vermogen.

De regeling is alleen van toepassing op deelnemers met een partner voor zover deze zijn aangemeld bij het Fonds.

De Anw-hiaat pensioenregeling kwalificeert als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp.

Met betrekking tot het overlijdensrisico is een stop-loss herverzekering gesloten bij Zwitserleven. Hiermee is het kortlevenrisico (gedeeltelijk) afgedekt. Er heeft in 2023 geen uitkering uit hoofde van de herverzekering plaatsgevonden.

Kenmerken Netto pensioen

Het Fonds kent een Netto pensioenregeling. De Netto pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een beschikbare premieregeling. Het betreft een vrijwillige regeling als aanvulling op de Basis pensioenregeling over het salaris boven € 128.810 (2023). De werkgever stelt voor de Netto pensioenregeling jaarlijks een premie beschikbaar waarmee gespaard kan worden voor een netto ouderdoms- en/of netto nabestaandenpensioen na pensioeningangsdatum. De pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Indien er sprake is van een partner en/of kinderen dan wordt er een netto partnerpensioen en een netto wezenpensioen verzekerd bij het overlijden voor de pensioenrichtdatum. Hierbij wordt uitgegaan van:

- een jaarlijks opbouwpercentage voor het netto partnerpensioen van 1,3125%;
 - een jaarlijks opbouwpercentage voor het netto wezenpensioen van 0,2625%;
 - de toekomstige diensttijd tot de pensioenrichtleeftijd;
 - het percentage van de loonbelasting/premie volksverzekeringen in de hoogste belastingschijf.
- De pensioengrondslag voor de Netto pensioenregeling is gelijk aan het pensioengevend salaris, verminderd met de franchise. De franchise wordt jaarlijks wettelijk vastgesteld en is voor de Netto pensioenregeling voor 2023 € 128.810.

De Netto pensioenregeling kwalificeert als een premieovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp.

Kenmerken Excedent pensioen

Het Fonds kent ook een Excedent pensioenregeling. De Excedent pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een CDC-regeling. Het betreft een verplichte regeling als aanvulling op de basispensioenregeling bij Pensioenfonds Metaal & Techniek of Pensioenfonds van de Metalektro, over het salaris boven € 86.202 (2023). De werkgever stelt hierbij jaarlijks een premie beschikbaar waarmee een ouderdomspensioen, een partner- en een wezenpensioen wordt ingekocht. De opbouw vindt plaats conform een middelloonregeling. De pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De pensioengrondslag is daarbij gelijk aan het pensioengevend salaris, verminderd met de franchise. De franchise is voor de Excedent pensioenregeling gelijk aan het maximum pensioengevend salaris binnen de basispensioenregeling bij Pensioenfonds Metaal & Techniek of Pensioenfonds van de Metalektro. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld en bedraagt voor de Excedent pensioenregeling voor 2023 € 86.202.

Mocht de premiebijdrage van de werkgever in een jaar niet toereikend zijn om de volledige pensioenopbouw in dat jaar te kopen dan zal het opbouwpercentage voor dat jaar worden verlaagd. Het percentage zal worden verlaagd naar het niveau dat de premiebijdrage van de werkgever weer toereikend zal zijn.

Jaarlijks beslist het bestuur van het Fonds over de mate waarin de opgebouwde aanspraken van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden worden verhoogd met een toeslag van maximaal de stijging van de prijsindex.

De Excedent pensioenregeling kwalificeert als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp.

De Excedent pensioenregeling wordt in eigen beheer uitgevoerd. Voor het kortleven- en arbeidsongeschiktheidsrisico is een risicoherverzekering afgesloten bij Zwitserleven. Hiermee worden de betreffende risico's afgedekt. Dit boekjaar hebben zich twee schadegevallen voorgedaan met betrekking tot het arbeidsongeschiktheidsrisico. Ten aanzien van het kortlevenrisico heeft zich geen schadegeval voorgedaan.

Deelnemers hebben de mogelijkheid om extra te sparen voor pensioen. De gelden hiervoor worden ondergebracht op een individuele beleggingsrekening bij GSAM. Door de deelnemers kan er alleen individueel extra worden gespaard voor pensioen, voor zover er fiscale ruimte aanwezig is.

1.4. Organisatie

Het Fonds hanteert een onafhankelijk bestuursmodel met een bestuur, een belanghebbendenorgaan en een raad van toezicht. In bijlage 1 zijn de nevenfuncties van de voor het bestuursverslag relevante personen weergegeven.

Bestuur

Per 31 december 2023 is de samenstelling van het bestuur als volgt:

Naam	Functie	Geslacht	Geboortjaar	Lid sinds	Einde zittingsduur
B.C. van der Gaag	Voorzitter	Man	1970	2020	april 2024
J.F. Simon	Lid	Man	1966	2020	onbepaald
D. Akbiyik-Gunaydin	Lid	Vrouw	1981	2023	onbepaald

Wisselingen bestuur

In de vergadering van 11 september 2023 van het bestuur met het belanghebbendenorgaan heeft het belanghebbendenorgaan unaniem besloten het aantal bestuursleden uit te breiden van twee naar drie personen. Dit in verband met het toegenomen takenpakket van het bestuur, mede door ontwikkelingen op het gebied van wet- en regelgeving. Met de uitbreiding van het aantal bestuursleden is het bestuur beter in staat een toekomstgerichte pensioenuitvoering te verzorgen.

Het belanghebbendenorgaan heeft mevrouw Akbiyik-Gunaydin benoemd tot derde bestuurslid. De raad van toezicht heeft de benoeming goedgekeurd en De Nederlandsche Bank (DNB) heeft op 28 november 2023 aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de benoeming.

Met de internationalisering van Pon Holdings zijn er naast nationale ook steeds meer internationale pensioenvraagstukken gekomen. Om aan deze toenemende complexe vraagstukken het hoofd te bieden is er behoefte aan meer pensioen kennis binnen Pon Holdings. Pon Holdings heeft de heer Van der Gaag gevraagd of hij per 1 april 2024 in dienst wil treden als Directeur Pensioenen bij Pon Holdings. De heer Van der Gaag heeft deze functie aanvaard, waardoor het bestuur in 2024 op zoek gaat naar een nieuwe bestuurder.

Taken en bevoegdheden

Het bestuur bepaalt het beleid van het fonds met inachtneming van het bepaalde in de statuten en de reglementen van het Fonds. Het bestuur is verantwoordelijk voor de uitvoering van het beleid, in overeenstemming met de vastlegging daarvan in de Abtn.

Het bestuur van het Fonds heeft de werkzaamheden met betrekking tot het vermogensbeheer uitbesteed. Uitgangspunt is dat het bestuur, conform de eisen van de Pensioenwet, verantwoordelijk blijft voor de juiste uitvoering van de uitbesteede werkzaamheden. De medewerkers van het pensioenbureau zijn in dienst van het Fonds. Hiermee beschikt het Fonds over een eigen pensioenbureau. Het pensioenbureau ondersteunt het bestuur bij de uitvoering van haar werkzaamheden en verzorgt de pensioen- en financiële administratie van het Fonds.

Belanghebbendenorgaan

Het belanghebbendenorgaan bestaat in beginsel uit vier personen. De samenstelling is als volgt:

- één vertegenwoordiger namens de deelnemers van de pensioenregeling;
- één vertegenwoordiger namens de pensioengerechtigden van de pensioenregeling;
- twee vertegenwoordigers namens de werkgever.

Per 31 december 2023 is de samenstelling van het belanghebbendenorgaan als volgt:

Naam	Functie	Geslacht	Geboorte-jaar	Vertegenwoordiging	Lid sinds	Einde zittingsduur
B. Sprong	Voorzitter	Man	1966	Werkgever	2020	2024
N.M. de Vries	Lid	Vrouw	1971	Werkgever	2023	2027
M.T. Hagenaars	Lid	Man	1970	Werknemer	2020	2027
T. van der Ploeg	Lid	Man	1953	Gepensioneerden	2020	2025

(Her)benoeming

Mevrouw De Vries is voor vier jaar benoemd in de vacature die was ontstaan door het vertrek van mevrouw Scholts-Hendriks. De raad van toezicht heeft de benoeming goedgekeurd en DNB heeft op 17 augustus 2023 aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de benoeming.

De heer Hagenaars is voor vier jaar herbenoemd (herkozen) in de vacature die was ontstaan door zijn periodiek aftreden. De raad van toezicht heeft de herbenoeming goedgekeurd en de herbenoeming is gemeld aan DNB.

Taken en bevoegdheden

Het belanghebbendenorgaan is belast met het adviseren en goedkeuren van voorgenomen besluiten van het bestuur van het Fonds en heeft alle taken en bevoegdheden zoals opgenomen in de wet, de statuten en de reglementen van het Fonds.

Het belanghebbendenorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst. De taken en bevoegdheden van het belanghebbendenorgaan zijn nader uitgewerkt in het reglement van het belanghebbendenorgaan.

Intern toezicht

Het Fonds kent een raad van toezicht. De raad van toezicht bestaat in beginsel uit drie natuurlijke personen, die niet directe vertegenwoordigers zijn van de belanghebbenden bij het Fonds.

Per 31 december 2023 is de samenstelling van de raad van toezicht als volgt:

Naam	Functie	Geslacht	Geboortejaar	Lid sinds	Einde zittings-duur
D.H. Mik	Voorzitter	Man	1965	2020	2026
J. Matelski	Lid	Vrouw	1984	2020	2027
J. Wijckmans-Peek	Lid	Vrouw	1978	2020	2024

Herbenoeming

Mevrouw Matelski is herbenoemd in de vacature die was ontstaan door haar periodiek aftreden. De herbenoeming is gemeld aan DNB.

Taken en bevoegdheden

De raad van toezicht is belast met het uitoefenen van het intern toezicht op het bestuur van het Fonds en heeft alle taken en bevoegdheden zoals opgenomen in de wet, de statuten en de reglementen van het Fonds. De taken en bevoegdheden van de raad van toezicht zijn nader uitgewerkt in het reglement van de raad van toezicht.

Uitvoeringsorganisatie

Het pensioenbureau voert de volgende werkzaamheden uit voor het Fonds:

- de premie-incassowerkzaamheden;
- het voeren van de pensioen- en uitkeringsadministratie;
- het voeren van de financiële administratie en de verslaglegging;
- de bestuursondersteuning en de coördinatie hieromtrent;
- het verzorgen van de pensioencommunicatie;
- het behandelen van klachten;
- de actuariële werkzaamheden;
- het functioneel beheer;
- de werkzaamheden op het gebied van de administratieve organisatie en de interne controle.

Met het pensioenbureau is een Service Level Agreement (SLA) afgesloten. Het bestuur voert periodiek overleg met de manager van het pensioenbureau over de kwaliteit van de uitvoering. Op kwartaalbasis ontvangt het bestuur zowel een SLA-rapportage als een klachten- en incidentenrapportage van de manager van het pensioenbureau over de uitgevoerde werkzaamheden. Daarnaast ontvangt het bestuur van elk incident een impactanalyse, alsmede de genomen interne beheersmaatregelen om een dergelijk incident in de toekomst te voorkomen.

Tot slot voert het bestuur periodiek overleg met de manager van het pensioenbureau over de kwaliteit van de uitvoering.

Uitbesteding

- Het pensioenbureau maakt voor de pensioenadministratie gebruik van het administratiepakket Maia van Keylane, dat via SaaS wordt afgenomen.
- Voor de koppeling met de Basisregistratie Personen wordt gebruik gemaakt van de diensten van CompeT&T.
- Het vermogensbeheer is volledig uitbesteed en wordt, op basis van een afgesproken mandaat, verzorgd door de fiduciair beheerder GSAM.
- Voor de custody-werkzaamheden wordt gebruik gemaakt van CACEIS.
- De bankrekeningen van het Fonds zijn ondergebracht bij ABN-AMRO.
- Voor de IT-omgeving maakt het Fonds gebruik van de diensten van Pon IT.

Voor de activiteiten en de bedrijfsprocessen die door het Fonds worden uitbesteed moet het bestuur zekerheid verkrijgen dat de uitbestede partijen de interne controle van deze processen op orde hebben en de (financiële) rapportages betrouwbaar zijn. Hiertoe zijn van Keylane, GSAM, CACEIS en CompeT&T ISAE 3402 type II rapportages over het jaar 2023 ontvangen en geanalyseerd. De conclusie is dat de uitbestede partijen die een ISAE-3402 rapportage hebben overlegd, voldoende waarborgen bieden dat de uitbestede werkzaamheden deugdelijk zijn vastgelegd en dat de risico's voor het Fonds beheerst en aanvaardbaar zijn.

Het bestuur heeft voor het toezicht op de fiduciair beheerder maatregelen getroffen. Deze maatregelen betreffen het overeenkomen van een fiduciaire dienstenovereenkomst en een SLA, het ontvangen van een maandelijkse beleggingsrapportage, het instellen van een beleggingscommissie en periodieke evaluatie van de resultaten van de dienstverlening. Van belang hierbij is het monitoren van de afgegeven mandaten door het bestuur aan de fiduciair beheerder. Tevens wordt beoordeeld of de uitvoering van het beleggingsbeleid door de fiduciair beheerder in lijn ligt met:

- de uitkomsten van de recentste ALM-studie;
- de laatst uitgevoerde studie naar de strategische asset allocatie (SAA);
- de laatst uitgevoerde risicobudgetstudie.

Beleggingscommissie

Het bestuur kent een beleggingscommissie. De beleggingscommissie heeft een beleidsvoorbereidende rol en adviseert het bestuur bij strategische beleidskeuzes op het gebied van vermogensbeheer. Daarnaast heeft de beleggingscommissie een monitoringsfunctie ten aanzien van de uitvoering van het beleggingsbeleid.

Onder de beleidsvoorbereidende en adviserende taken van de beleggingscommissie, vallen onder meer het geven van advies over:

- het jaarlijkse beleggingsplan, inclusief de normportefeuille;
- de uit te voeren ALM-studies;
- het proces van selectie en ontslag van beleggingsfondsen;
- ESG beleid, stemrichtlijnen en de verklaring inzake de beleggingsbeginselen;
- de lange termijn beleggingsstrategie;
- het proces van tactische asset allocatie, rente-afdekkingsstrategieën, risicoambities en risicobudgetten.

Onder de monitoringsfunctie van de beleggingscommissie, valt onder meer het monitoren van:

- de resultaten van de beleggingsfondsen;
- de rapportages van de fiduciair beheerder en de custodian;
- overige rapportages met betrekking tot het vermogensbeheer.

De beleggingscommissie is samengesteld uit een lid van het bestuur en kent een onafhankelijke externe voorzitter. De leden van de beleggingscommissie worden benoemd door het bestuur. De beleggingscommissie zorgt ervoor dat de beleggingsontwikkelingen goed kunnen worden geanalyseerd en de uitvoering door de fiduciair beheerder kritisch kan worden gezien. Hierbij wordt gebruik gemaakt van zowel de expertise van de risicocommissie als van de externe beleggingsadviseur.

De beleggingscommissie bestaat ultimo verslagjaar uit de volgende leden:

- E.E. Hagen (voorzitter);
- J.F. Simon (bestuurslid).

Risicocommissie

Het bestuur kent een risicocommissie. De risicocommissie heeft een monitorende, rapporterende en adviserende rol aan het bestuur op het gebied van integraal risicomanagement. Daaronder valt zowel financieel als niet-financieel risicomanagement in de breedste zin van het woord. De risicocommissie voert periodiek een risicoanalyse uit van de risico's die samenhangen met de uitbesteding van de taken en werkzaamheden. De risicocommissie rapporteert haar bevindingen aan het bestuur en op basis van de risicoanalyse bepaalt het bestuur wat het effect is van de uitbesteding op de bedrijfsvoering, stelt de risicostrategie vast en de risicobereidheid. Het bestuur neemt waar nodig beheersmaatregelen. Deze beheersmaatregelen worden vertaald naar organisatorische- en/of administratieve procedures.

De risicocommissie heeft de volgende bevoegdheden:

- volledig en onbeperkt toegang tot alle data, informatie en eigendommen van het Fonds;
- zelfstandig adviseren over wijzigingen in procedures, werkinstructies, normstelling en regels;
- zich beroepen op het bestuur indien de noodzakelijke medewerking niet op vrijwillige basis geschiedt;
- zelfstandig uitvoeren van controles en monitoringsactiviteiten.

De risicocommissie is samengesteld uit een lid van het bestuur, de risicomanager en de sleutelfunctiehouder risicobeheer. De leden van de risicocommissie worden benoemd door het bestuur en kunnen niet ook lid zijn van andere bestuurlijke commissies, maar wel als toehoorder bij andere bestuurlijke commissies aanwezig zijn.

De risicocommissie bestaat ultimo verslagjaar uit de volgende leden:

- U. Hofman (sleutelfunctiehouder risicobeheer);
- B.C. van der Gaag (bestuurslid).

Het bestuur heeft in het najaar van 2023 besloten om de risicocommissie uit te breiden met een externe risicomanager. Daarnaast heeft het bestuur besloten om een duidelijker onderscheid te maken in de eerstelijns activiteiten en tweedelijns activiteiten van de risicocommissie. De heer Hofman is benoemd als externe risicomanager.

De heer B. Hulshof is benoemd als sleutelfunctiehouder risicobeheer en is de onafhankelijke externe voorzitter van de risicocommissie. DNB heeft op 5 februari 2024 aangegeven geen bezwaar te hebben tegen zijn benoeming.

In verband met de afwezigheid van de heer Van der Gaag, neemt mevrouw Akbiyik-Gunaydin tijdelijk de taken van de heer Van der Gaag in de risicocommissie waar totdat een derde bestuurder is benoemd.

Compliance officer

De heer M. van Enckevort is externe compliance officer van het Fonds. De compliance officer ziet onder meer toe op de naleving van de normen uit de gedragscode en de verplichtingen uit de incidentenregeling van het Fonds. Tevens ziet de compliance officer toe op de naleving van de wettelijke regelingen in dat verband, ter waarborging van een beheerste en integere bedrijfsvoering door het Fonds. De compliance officer is onafhankelijk van het bestuur en rapporteert minimaal jaarlijks zijn bevindingen aan het bestuur.

De compliance officer heeft voor 2023 vastgesteld dat de aan het Fonds verbonden personen zich hebben gehouden aan de gedragscode en de verklaringen hieromtrent hebben ondertekend.

Functionaris gegevensbescherming

De heer R. Daming is de externe functionaris gegevensbescherming van het Fonds. De functionaris gegevensbescherming is verantwoordelijk voor het definiëren van het privacybeleid en de procedures hieromtrent. De functionaris gegevensbescherming staat het Fonds bij in het bewustzijn over en de naleving van de privacyvereisten en draagt zorg dat het bestuur periodiek privacy assessments uitvoert. Tevens ondersteunt de functionaris gegevensbescherming het Fonds bij de evaluatie van het ontwerpen en het toetsen van de operationele effectiviteit van de controlekaders omtrent privacy.

De functionaris gegevensbescherming is onafhankelijk en door het Fonds aangemeld bij de Autoriteit Persoonsgegevens.

Externe ondersteuning en controle

Het Fonds wordt op:

- juridisch gebied ondersteund door GPSS met betrekking tot het opstellen en uitwerken van de diverse beleids- en fondsdocumenten;
- actuariel gebied ondersteund door Sprenkels met betrekking tot het opstellen en uitwerken van de actuariële analyses en rapporten;
- het gebied van de Wtp ondersteund door Sprenkels met betrekking tot uiteenlopende zaken in het kader van de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

De sleutelfunctiehouder interne audit van het Fonds is de heer M. Lind. De externe accountant van het Fonds is de heer J. Slager RA van Ernst & Young Accountants LLP. De certificerend actuaire van het Fonds is de heer drs. J.J.M. Tol AAG RBA van Triple A, tevens sleutelfunctiehouder actuariel.

2. Verslag van het bestuur

2.1. Hoofdpijnen

Nieuw Pensioenstelsel

Op 1 juli 2023 is de Wtp in werking getreden. De belangrijkste afspraken over pensioen en AOW uit het pensioenakkoord zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. Het karakter van ons pensioenstelsel is daarmee fundamenteel veranderd. Ook onze pensioenregelingen moeten veranderen.

De werknemers- en werkgeversorganisaties (de sociale partners) bepalen de inhoud van de pensioenregeling en moeten kiezen uit twee typen pensioencontracten:

- de solidaire premieregeling; en
- de flexibele premieregeling.

Bij beide contracten wordt gesproken over verwachtingen. Er is geen sprake meer van aanspraken, (risicovrije) rekenrente en dekkingsgraden. De pensioenopbouw van deelnemers vindt plaats in de vorm van “een voor de uitkering gereserveerd vermogen”.

De werkgever heeft de intentie uitgesproken om per 1 januari 2026 over te gaan naar één van de nieuwe pensioencontracten. In 2023 hebben verschillende bijeenkomsten plaatsgevonden met de stuurgroep Wtp. In deze stuurgroep zitten onder andere vertegenwoordigers namens de werkgever. Naast een update over de ontwikkelingen over de Wtp, zijn in de bijeenkomsten de uitkomsten van verkennende berekeningen besproken. Verder zijn tijdens een studiedag op 1 december 2023 het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht uitgebreid bijgepraat over de ontwikkelingen rondom de Wtp. De sleutelfunctiehouders risicobeheer, de sleutelfunctiehouder actuariael en de sleutelfunctiehouder interne audit worden waar van toepassing tijdig betrokken. Het adviesbureau Sprenkels begeleidt de sociale partners en het bestuur in dit omvangrijke en complexe project.

In 2024 gaat het bestuur door met de voorbereidingen voor de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel en moeten sociale partners belangrijke keuzes maken over de inhoud van de pensioenregeling en of zij het bestuur een verzoek tot invaren zullen doen. Tot op heden heeft de werkgever bij het bestuur geen verzoek gedaan om de opgebouwde pensioenen in te varen. Het bestuur zal in 2024, samen met de organen, een zorgvuldig en evenwichtig besluit moeten nemen of het de opgebouwde pensioenen gaat invaren en de verdeling van het fondsvermogen, rekening houdend met het wettelijk kader. Uiterlijk 1 januari 2025 dient het bestuur van de sociale partners het transitieplan te ontvangen met afspraken over de nieuwe pensioenregeling.

De Wtp en de te maken keuzes door de sociale partners raken ook nadrukkelijk de processen en IT-systemen waarmee de pensioenregelingen worden uitgevoerd en ook het beleggingsbeleid. Op al deze gebieden moeten veel, soms ingrijpende, veranderingen worden gerealiseerd door een relatief kleine groep medewerkers. In deze operatie is zorgvuldigheid de leidraad voor alle betrokkenen. Het bestuur verwacht dat er ondanks alle complexiteit in 2024 besluiten genomen kunnen worden, waarbij voor het bestuur de evenwichtigheid van die besluiten voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden leidend zal zijn. Ondertussen moet ook de huidige pensioenregelingen uitgevoerd worden zonder in te leveren op de kwaliteit. Daarbij kijkt het bestuur ook zorgvuldig naar de juistheid van de huidige pensioenen en de kwaliteit van de onderliggende data.

In de Wtp zijn volgende drie belangrijke mijlpalen benoemd:

- uiterlijk 1 januari 2025: het indienen van het transitieplan door de sociale partners bij het Fonds en het vaststellen van het bijbehorende beleid, risicohouding en de keuzes rondom al dan niet invaren en compensatie;
- uiterlijk 1 juli 2025: het indienen van het implementatieplan en communicatieplan door het Fonds bij de toezichthouders;
- uiterlijk 1 januari 2028: de uiterlijke datum van overgang naar het nieuwe pensioencontract.

Datakwaliteit

Het bestuur is verantwoordelijk voor een zorgvuldige uitvoering van de pensioenregelingen voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. De kwaliteit van de data die gebruikt worden bij de uitvoering, speelt daarbij een belangrijke rol. Er zijn vier factoren die de betrouwbaarheid van de data beïnvloeden, te weten:

- complexe pensioenregelingen en wetswijzingen;
- historische brondata;
- gegevensinstroom;
- kwaliteit van administratiesystemen.

Voor pensioenfondsen die de opgebouwde pensioenaanspraken willen invaren in de nieuwe contracten is datakwaliteit een verplicht onderdeel en van essentieel belang. Zonder afdoende inzicht in de datakwaliteit voorafgaand aan het invaren, kan een pensioenfonds geen goed en evenwichtig invaarbesluit nemen en kunnen fouten ontstaan in de berekende individuele "pensioenvermogens". Op 11 oktober 2022 heeft de Pensioenfederatie een servicedocument omtrent datakwaliteit gepresenteerd met daarin opgenomen het kader dat door pensioenfondsen dient te worden gehanteerd om de datakwaliteit van het eigen pensioenfonds vast te stellen.

Het bestuur heeft in 2023, los van het besluit of het gaat invaren, een plan van aanpak datakwaliteit opgesteld, gebaseerd op de zes fases van de Pensioenfederatie voor consistente en aantoonbare wijze van vaststelling van de kwaliteit van de data van het Fonds. Het bestuur heeft stappen gezet om het datakwaliteitsbeleid goed neer te zetten binnen de huidige organisatiestructuur. Het bestuur verwacht in 2024 de zes fases van datakwaliteit te doorlopen en datakwaliteit in te bedden binnen het integraal risicomanagement en daarmee onderdeel van de risicomanagementrapportages te laten zijn.

Sustainable Finance Disclosure Regulation

De Sustainable Finance Disclosure Regulation (SFDR) is een Europese Verordening en betekent voor pensioenfondsen verplichtingen op het gebied van duurzaamheid. Het Fonds valt ook onder SFDR-wetgeving die in verschillende stappen wordt geïmplementeerd. Met ingang van 1 januari 2023 zijn additionele verplichtingen van toepassing op het Fonds uit hoofde van level II van de SFDR, zijnde de Regulatory Technical Standards. Daarnaast is er de Taxonomie verordening. Dit is een raamwerk aan de hand waarvan kan worden bepaald of investeringen in economische activiteiten als duurzaam kunnen worden bestempeld. Op dit moment heeft het Fonds vanwege de beperkte beschikbaarheid aan betrouwbare data nog geen concrete doelstellingen om te beleggen in ecologisch duurzame economische activiteiten vanuit de taxonomieverordening.

Het Fonds houdt in zijn beleid rekening met duurzaamheidsrisico's en de effecten daarvan. Het Fonds kwalificeert op dit moment de pensioenregeling als "grijs", overeenkomstig artikel 6 van de SFDR. Dit houdt in dat het Fonds geen duurzame kenmerken promoot of duurzaamheid tot doel heeft. Op basis van het MVB-beleid van het Fonds zal het Fonds deze keuze in 2024 heroverwegen.

Bij het uitvoeren van het beleggingsbeleid weegt het Fonds de algemene ESG-criteria mee bij de beleggingsbeslissingen. Het Fonds weegt echter hierbij niet specifiek mee wat de ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen zijn op de duurzaamheidsfactoren, zoals omschreven in SFDR. Omdat het Fonds bij het beleggingsbeleid geen rekening houdt met de ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op de duurzaamheidsfactoren, zoals de SFDR voorschrijft, stelt het Fonds geen verklaring inzake de belangrijkste ongunstige effecten op de duurzaamheidsfactoren op, zoals bedoeld in artikel 4 van de SFDR. De reden om de duurzaamheidsfactoren niet mee te wegen is dat het Fonds vooralsnog een eigen keuze maakt welke criteria het meeweegt. Verder wil het Fonds eerst toetsen of het aan de rapportageverplichtingen kan voldoen, voordat het Fonds kiest de ongunstige effecten mee te wegen in de beleggingsbeslissingen. Dit wil het Fonds in de tweede helft van 2024 gaan onderzoeken als de eerste rapportages van andere pensioenfondsen beschikbaar zijn.

Evaluatie van de beleggingsportefeuille aan de hand van “landschapsstudies”

Ter afronding van de landschapsstudies heeft in 2023 per beleggingscategorie een evaluatie van de manager(s) plaatsgevonden. Voor de beleggingscategorieën aandelen ontwikkelde markten, aandelen opkomende markten, high yield, emerging makets debt en investment grade credits heeft dit plaatsgevonden in de eerste helft van 2023. Voor de beleggingscategorieën LDI en Nederlandse hypotheek is dit in de tweede helft van 2023 uitgevoerd.

Bij de evaluatie zijn de volgende uitgangspunten gehanteerd:

- de te hanteren benchmark voor de betreffende beleggingscategorie;
- de investment belief “passief, tenzij ...”;
- de mate van ESG-integratie.

De evaluatie heeft ertoe geleid dat er afscheid is genomen van een zevental managers met actief beheer. In de plaats hiervan zijn een drietal managers met passief beheer en een manager met actief beheer gekomen. Alle met een hogere mate van ESG-integratie. De transitie is eind november 2023 opgestart en begin 2024 afgerond. De kosten van de transitie waren lager dan begroot. Voorts leidt de transitie tot lagere lopende kosten.

In het verlengde van de uitgevoerde “landschapsstudies” is op totaalniveau onderzocht of en in welke mate valuta-exposure is gewenst. Hierbij is vastgesteld dat de huidige strategische range voor de blootstelling aan vreemde valuta ongewijzigd kon worden gelaten. Uitgangspunt hierbij is om de totale vreemde valuta exposure naar ontwikkelde en opkomende markten strategisch voor 50-75% af te dekken. Besloten is om binnen de strategische range wel een streefpercentage te hanteren van 62,5%, zijnde het midden van de strategische range, met daaromheen een operationele bandbreedte. Hiermee wordt het valutarisico beter beheerst.

Informatiebeveiligingsbeleid en cybersecurity

Digitalisering en innovatie zijn steeds essentiëler in onze samenleving. Daarmee is het belangrijk dat informatiebeveiliging en cybersecurity op orde is. Uit een in 2021 gehouden onderzoek door DNB naar informatiebeveiliging en cybersecurity bij het Fonds, blijkt dat het Fonds de risico's op het gebied van informatiebeveiliging en cybersecurity nog niet in voldoende mate beheerst. Het Fonds rapporteert voor alle 58 controls een lager volwassenheidsniveau dan het vereiste volwassenheidsniveau. Hiermee voldoet het Fonds niet aan de verwachtingen van een integere en beheerste bedrijfsvoering.

In 2023 heeft het bestuur van het Fonds de aanbevelingen van DNB opgepakt. Het bestuur en een aantal key persons hebben aanvullende opleidingen op het gebied van IT en cybersecurity gevolgd, er is een rapportagekader voor informatiebeveiliging en een informatiebeveiligingsbeleid vastgesteld. Het Fonds voldoet op dit moment nog niet aantoonbaar aan het gewenste minimale volwassenheidsniveau, omdat er sprake is van een overstap naar een nieuwe IT-beheerder. Het bestuur verwacht dat pas vanaf 2025 aan de verwachtingen van DNB omtrent informatiebeveiliging kan worden voldaan.

Omgaan met klachten

Per 1 juli 2023 zijn pensioenfondsen verplicht een uniforme klachtenprocedure te hanteren. De Wtp en de bijbehorende besluiten bevatten namelijk nieuwe bepalingen over de behandeling van klachten en geschillen. Daarnaast heeft de Autoriteit Financiële Markten (AFM) in de zomer van 2023 onderzoek gedaan naar de klachtenprocedures van pensioenfondsen. De uitkomsten van het onderzoek van AFM hebben geleid tot aanbevelingen aan de pensioensector voor een uniforme, laagdrempelige manier van klachtafhandeling. Tot slot heeft de Pensioenfederatie de gedragslijn Goed omgaan met klachten (gedragslijn) gepubliceerd. Deze gedragslijn beschrijft hoe pensioenfondsen op een deelnemersvriendelijke manier klachten kunnen afhandelen en hoe pensioenfondsen goed beleid hiervoor kunnen formuleren. Leden zijn verplicht om zich aan de gedragslijn van de Pensioenfederatie te houden.

Het bestuur heeft de bestaande klachten- en geschillenregeling in lijn gebracht met de Wtp, de aanbevelingen van AFM en de gepubliceerde gedragslijn van de Pensioenfederatie. In het verlengde hiervan heeft het bestuur een klachtenbeleid opgesteld waarin de uitgangspunten en de wijze waarop het bestuur proactief omgaat met klantsignalen zijn beschreven. Dat doet het bestuur omdat elk klantsignaal wordt gebruikt om de dienstverlening te verbeteren. De klachtenregeling is voortaan laagdrempeliger: elke uiting van onvrede wordt als klacht behandeld.

In 2023 was er één klacht over de dienstverlening (2022: geen) en geen klachten over de toepassing van het pensioenreglement (2022: geen). De klacht over de dienstverlening ging over de tijdigheid van de informatieverstrekking. Het bestuur behandelde in 2023 één geëscaleerde klacht (2022: geen) over toeslagverlening in relatie tot de financiële situatie. Een geëscaleerde klacht is een klacht die volgens de belanghebbende in eerste instantie door het pensioenbureau niet goed genoeg is opgelost. Er zijn geen klachten behandeld door de Ombudsman Pensioenen.

Over 2023 is de onderverdeling in ontvangen (geëscaleerde) klachten en geschillen als volgt:

Onderwerp	Klacht	Geëscaleerde klacht	Geschillen
Service en klantgerichtheid			
Behandelingsduur			
Informatieverstrekking	1		
Deelnemersportaal			
Keuzebegeleiding			
Pensioenberekening en -betaling			
Registratie			
werknemersgegevens/datakwaliteit			
Toepassing wet- en regelgeving: algemeen			
Toepassing wet- en regelgeving: invaren, transitie			
Financiële situatie		1	
Duurzaamheid			
Overig			
Service en klantgerichtheid			

Het pensioenbureau is bezig met de mogelijkheden voor de inrichting van een periodieke meting van de klanttevredenheid over de behandeling van klachten. Zodra deze operationeel is, zal ook worden gekeken naar een stelselmatige wijze van doorvoeren van mogelijke verbeteringen van ontvangen klachten.

Geschilleninstantie Pensioenfondsen

Met de komst van de Wtp is ook een nieuwe externe geschilleninstantie gekomen, de Geschilleninstantie Pensioenfondsen (GIP). De GIP behandelt geschillen tussen het Fonds en de belanghebbenden. Er is sprake van een geschil als belanghebbenden het niet eens zijn met de beslissing van het bestuur over de toepassing van het pensioenreglement of als het Fonds niet tijdig heeft gereageerd op hun (geëscaleerde) klacht.

De Ombudsman Pensioenen blijft bestaan en behoudt zijn bemiddelende functie. De Ombudsman Pensioen maakt voortaan onderdeel uit van GIP. Belanghebbenden kunnen dus kiezen tussen bemiddeling door de Ombudsman Pensioenen, of voor behandeling door de geschillencommissie van GIP. De voorstellen van de Ombudsman Pensioenen zijn niet bindend. De uitspraken van GIP kunnen bindend zijn.

Procedures

In het verslagjaar 2023 zijn er geen procedures jegens het Fonds gevoerd.

Premie 2023

De premie voor 2023 bedraagt 30% van de pensioengrondslag, waarmee de pensioenopbouw van 1,875% voor 2023 ongewijzigd in stand is gehouden. De premie is evenwichtig en bij het besluit over de premie 2023 is het verwachte pensioenresultaat voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden in ogenschouw genomen.

Voor de premie van 2024 heeft het bestuur rekening moeten houden met nieuwe parameters als gevolg van het advies van de Commissie Parameters 2022. De nieuwe parameters hebben een verlagend effect op het bruto rendement en dat heeft een hogere premie tot gevolg. Naar aanleiding van dit advies is aangekondigd dat met de ingang van de Wtp per 1 juli 2023 éénmalig de aannames voor verwacht rendement voor de premiedemping opnieuw mogen worden vastgesteld. Deze overgangsregeling biedt de mogelijkheid om de rente en inflatie in 2023 opnieuw vast te zetten voor een periode van vijf jaar. De mogelijkheid om de rente opnieuw vast te zetten, is geïntroduceerd met het oog op de behoefte aan premiestabiliteit richting de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel.

Het bestuur heeft gebruik gemaakt van de overgangsregeling en éénmalig de aannames voor verwacht rendement voor de premiedemping opnieuw vastgesteld. Als het bestuur geen gebruik zou maken van de overgangsregeling, zou een premietekort ontstaan. De premie-egaliseringsreserve is ruim voldoende voor het financieren van het potentiële premietekort. Een onttrekking uit de premie-egaliseringsreserve is daarentegen niet benodigd wanneer gebruik wordt gemaakt van de overgangsregeling, waarbij ook het opbouwpercentage voor 2024 niet is verlaagd. Gebruikmaken van de overgangsregeling heeft een beperkt verlagend generatie-effect op de pensioenresultaten voor alle leeftijdscohorten.

Strategisch beleidsplan 2022 - 2026

Door het bestuur is een strategisch beleidsplan opgesteld voor de jaren 2022-2026 waarin de belangrijkste voornemens van het bestuur zijn opgenomen. Het beleidsplan wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Er is tevens een meerjarenplanning gekoppeld aan de realisatie van de beleidsvoornemens. Jaarlijks wordt vervolgens de planning meer in detail uitgewerkt. Bij het opstellen van het beleidsplan voor 2023 is reeds onderkend dat het een behoorlijk ambitieus plan is. Eind 2023 heeft het bestuur dan ook moeten vaststellen dat niet alle acties voor 2023 zijn afgehandeld. De openstaande acties over 2023 worden tegelijk met de acties voor 2024 in 2024 opgepakt.

Financieel Toetsingskader (nFTK)

De vaststelling of een pensioenfonds een tekort heeft, wordt gebaseerd op de beleidsdekkingsgraad (de gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden). Mocht blijken dat de beleidsdekkingsgraad lager is dan het vereist eigen vermogen dan dient er een herstelplan te worden ingediend.

Met de haalbaarheidstoets monitort een pensioenfonds of het verwacht pensioenresultaat en het pensioenresultaat in een "slechtweerscenario" met elkaar in lijn zijn. De haalbaarheidstoets dient jaarlijks door een pensioenfonds te worden uitgevoerd.

De resultaten van het Fonds zijn op de volgende pagina's opgenomen.

Herstelplan

Zo lang het Fonds een beleidsdekkingsgraad heeft die lager is dan de vereiste dekkingsgraad dient jaarlijks een geactualiseerd herstelplan te worden ingediend bij DNB. Per 31 december 2023 was dit niet meer het geval. Het Fonds heeft in 2024 een bevestiging van DNB ontvangen dat het geen geactualiseerd herstelplan in hoeft te dienen bij DNB. Hiermee is het Fonds uit herstel.

Risicohouding

In het Financieel Toetsingskader is vastgelegd dat het bestuur van een pensioenfonds zorg draagt voor de vastlegging van de doelstellingen en de beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding van het pensioenfonds. De organen van het pensioenfonds gebruiken deze doelstellingen en uitgangspunten bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding van de door de werkgever en werknemers overeengekomen pensioenregeling en bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering en het toezicht binnen het pensioenfonds. Het bestuur dient hierbij ernaar te streven om zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling.

De risicohouding vormt de basis voor:

- de aanvaarding van de opdracht door het bestuur;
- het vaststellen van het beleid door het bestuur;
- de verantwoording achteraf van het bestuur over het gevoerde beleid.

Voor het tot stand komen van de risicohouding van het Fonds doet het bestuur periodiek onderzoek naar de risicobereidheid onder de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het resultaat van dit onderzoek vormt mede het uitgangspunt voor de risicohouding van het Fonds, zoals beschreven in de volgende paragrafen. De risicohouding vormt het kader van de haalbaarheidstoets.

Kwalitatieve risicohouding

Het bestuur heeft een risicobewuste houding. Het Fonds streeft ernaar om de nominale aanspraken waardevast na te komen. Inflatie holt de waarde van de nominale uitkeringen uit en gezien het langetermijnkarakter van pensioenen is het belangrijk dat de koopkracht van het pensioen via toeslagverlening behouden blijft. Beleggingsrisico kan acceptabel zijn in het streven naar koopkrachtbehoud, zelfs indien dit betekent dat de nominale aanspraken niet geheel na kunnen worden gekomen.

De mate van risicoacceptatie door het bestuur is onder andere gebaseerd op de volgende kwalitatieve overwegingen:

- Het opgebouwde pensioen vormt na pensionering een belangrijke bron van inkomen voor de (gewezen) deelnemers van het Fonds.
- De uit de uitvoeringsovereenkomst voortvloeiende premieomvang is klein in relatie tot de pensioenverplichtingen (inclusief herverzekering), waardoor de sturingskracht van premieaanpassingen beperkt is. Er bestaan geen bijstortverplichtingen bij lage dekkingsgraden.
- Het Fonds streeft naar een waardevast pensioen.
- Een afgewogen balans tussen te nemen risico's en het naar verwachting te realiseren beleggingsrendement is noodzakelijk om op langere termijn invulling te kunnen geven aan de pensioenambitie. Voor het nastreven van de pensioenambitie dient het bestuur bereid te zijn om beleggingsrisico te nemen en een beleggingsrendement na te streven dat hoger is dan de risicovrije marktrente.
- Bij slechte economische omstandigheden acht het bestuur het uitlegbaar dat er geen of geen volledige toeslagverlening plaatsvindt. Kortingen op de pensioenaanspraken en -uitkeringen dienen zoveel mogelijk te worden voorkomen.

De risicobereidheid van het bestuur kan worden beïnvloed door de actuele financiële positie van het Fonds. Periodiek wordt beoordeeld of de ambitie nog haalbaar is. Het vasthouden aan een onmogelijke ambitie is immers niet zinvol. Bij de keuze voor een bepaald beleid wordt niet alleen de verwachte ontwikkeling beoordeeld maar ook scenario's die gunstiger of minder gunstig zijn dan de verwachte ontwikkeling. De ambitie dient in de meeste scenario's te kunnen worden behaald.

Als de financiële situatie verbetert, wordt bij voorkeur minder risico genomen, omdat de ambitie dan in evenveel of meer gevallen haalbaar is met minder risico.

Kwantitatieve risicohouding (Haalbaarheidstoets)

De risicohouding wordt geconcretiseerd door de vaststelling van risicogrenzen (de grenzen van de haalbaarheidstoets). Risicogrenzen maken het mogelijk om op een vooraf vastgelegde en objectieve manier te beoordelen of het risico hoger of lager is dan vooraf is toegestaan. Echter, bij overschrijding (in negatieve zin) van risicogrenzen zal geen automatische aanpassing van beleid plaatsvinden, maar een kwalitatieve discussie, rekening houdend met de situatie en inzichten van dat moment.

Het bestuur heeft de volgende risicohouding (lange termijn) vastgesteld met betrekking tot het pensioenresultaat:

- Ondergrens 1: vanuit de situatie waarbij de dekkingsgraad gelijk is aan vereist eigen vermogen dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 75%.
- Ondergrens 2: vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de mediaan van het pensioenresultaat tenminste gelijk te zijn aan 75%.
- Ondergrens 3: vanuit de feitelijke dekkingsgraad dient de maximale afwijking ten opzichte van de mediaan in het geval van een "slechtweerscenario" (lees: 5e percentiel) 30% te bedragen.

Het bestuur heeft de volgende risicohouding (korte termijn) vastgesteld met betrekking tot het vereist eigen vermogen ten aanzien van pensioenverplichtingen in eigen beheer: het vereist eigen vermogen voor de pensioenverplichtingen in eigen beheer mag niet lager zijn dan 19% en niet hoger zijn dan 27%. Uitgangspunt hierbij is geweest het vereist eigen vermogen o.b.v. de strategische asset allocatie.

Vanuit feitelijke dekkingsgraad	Haalbaarheidstoets 2023	Haalbaarheidstoets 2022	Vastgestelde grenzen
Mediaan	79,0%	79,7%	Min. 75%
5 ^e percentiel	59,8%	62,2%	-
Relatieve afwijking	24,3%	21,9%	Max. 30%

Het bestuur heeft vastgesteld dat de resultaten van de haalbaarheidstoets 2023 de vastgestelde grenzen niet overschrijdt.

Begin 2024 is onder de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden een nieuw onderzoek uitgevoerd naar de risicobereidheid. Door middel van het onderzoek wordt de mate van het beleggingsrisico die (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden willen en kunnen lopen onderzocht.

De vastgestelde risicopreferentie (bestaande uit de risicotolerantie en het risicodraagvlak) van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden vormt een belangrijk gegeven bij de vaststelling van de risicohouding. De uitkomsten van het onderzoek worden in de loop van 2024 door het bestuur verwerkt in de risicohouding.

(Beleids)dekkingsgraad

De dekkingsgraad (DG) van het Fonds geeft de verhouding tussen de bezittingen en de schulden van het Fonds weer. De dekkingsgraad wordt hierbij als volgt vastgesteld:

(totaal activa -/- kortlopende schulden) / (marktwaarde van de nominale technische voorziening).

Hierbij wordt gedurende het jaar voor het vaststellen van de totaal activa uitgegaan van de beleggingsrapportage van de fiduciair beheerders ultimo maand en de overige activa, zoals opgenomen in de financiële administratie ultimo maand. Voor de kortlopende schulden wordt uitgegaan van de stand in de financiële administratie ultimo maand.

Voor de marktwaarde van de nominale technische voorziening wordt gebruikt gemaakt van de output vanuit het pensioenadministratiesysteem die is gebaseerd op de actuele rentetermijnstructuur, zoals gepubliceerd door DNB.

Bij de vaststelling van de dekkingsgraad wordt tevens rekening gehouden met de herverzekerde pensioenverplichtingen die zijn ondergebracht bij de verzekeraar Nationale-Nederlanden.

Er dient door het Fonds ook een beleidsdekkingsgraad (BDG) te worden vastgesteld. De beleidsdekkingsgraad is hierbij de gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden. Mede op basis van de beleidsdekkingsgraad worden door het bestuur beleidsbeslissingen genomen ten aanzien van de premie, de toeslagverlening en het beleggingsbeleid.

In het volgende overzicht wordt het verloop van zowel de dekkingsgraad als de beleidsdekkingsgraad weergegeven per ultimo van de betreffende maand.

2023		
	DG	BDG
januari	107,4	106,0
februari	109,5	106,6
maart	108,9	106,9
april	108,7	107,2
mei	109,2	107,5
juni	110,0	107,9
juli	111,6	108,5
augustus	111,2	108,9
september	113,8	109,5
oktober	113,1	109,9
november	112,2	110,3
december	110,2	110,5

De bovengenoemde (beleids)dekkingsgraden zijn maandelijks gerapporteerd aan DNB en zijn mede gebaseerd op schattingen. De (beleids)dekkingsgraad, zoals weergegeven in de Kerncijfers is vastgesteld op basis van de jaarrekening.

Toeslagbeleid

Het bestuur van het Fonds beslist jaarlijks of en in hoeverre de pensioenrechten en -aanspraken per 1 januari worden aangepast met een toeslag. De hoogte van de toeslag is afhankelijk van de beleidsdekkingsgraad. Voor het Fonds geldt hierbij als peildatum 30 september van het voorafgaande jaar.

Volgens de wettelijke vereisten is (gedeeltelijke) toeslagverlening pas toegestaan indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Voor het Fonds is ontheffing aangevraagd bij DNB inzake de toeslagdrempel van 110%, aangezien een deel van de pensioenverplichtingen is herverzekerd bij een verzekeraar. Deze ontheffing is door DNB verleend op 5 januari 2021. Daarmee dient voor de vaststelling van de toeslagdrempel voor het Fonds een gewogen ondergrens te worden bepaald. Dit geschiedt door voor het deel van de pensioenverplichtingen dat is herverzekerd de minimaal vereiste ondergrens aan te houden en voor het resterende deel een ondergrens van 110% te hanteren. Voor het Fonds resulteert dit in een toeslagdrempel per 30 september 2023 van 104,1%.

Ten behoeve van de toeslagverlening per 1 januari 2024 heeft het bestuur het volgende besloten:

- Per 30 september 2023 bedroeg de beleidsdekkingsgraad 109,5%. De ondergrens in 2023 bedraagt 104,1% en de bovengrens 140,8%. Tegelijk was de ontwikkeling van de afgeleide CPI alle bestedingen over de periode van september 2022 tot september 2023 +/- 1,39%. Er was daarmee sprake van deflatie. De toeslagmaatstaf was negatief, wat betekent dat er geen mogelijkheid was tot toeslagverlening per 1 januari 2024 volgens de standaard toeslagregels.
- Sinds juni 2023 hanteert het CBS een nieuwe methode voor het meten van energieprijzen. Die energieprijzen wegen zwaar mee in de vaststelling van de CPI. Het bestuur heeft gekeken naar de generatie-effecten en besloten om gebruik te maken van de gewijzigde CPI-methode. De hoge inflatie van 2022 is daarmee uitgesmeerd over 2022 en 2023. Derhalve is er een (gedeeltelijke) toeslag toegekend per 1 januari 2024 van 0,80%.

- Er geldt een aanvullende toeslagregeling voor degenen die op 31 december 2020 deelnemer waren bij het voormalig Multi-OPF Stichting Pensioenfonds Pon (Ring A). Voor deze deelnemers is er een Voorziening toeslagdepot A gevormd. Uit hoofde van deze Voorziening toeslagdepot A is er door het bestuur een toeslag van 0,70% toegekend per 1 januari 2024 aan de nabestaanden voor wie het Anw-hiaat pensioen is ingegaan op of na 1 januari 2021.

Indien in een jaar de beleidsdekkingsgraad zich onder de bovengrens bevindt, wordt de toeslag niet volledig toegekend. Het niet toegekende deel van deze toeslag wordt door het Fonds "op de lat" geschreven. Er is dan sprake van inhaaltoeslagen. Mocht de financiële situatie van het Fonds het toelaten en de beleidsdekkingsgraad zich bevinden boven de bovengrens dan heeft het bestuur de mogelijkheid om een deel van deze inhaaltoeslagen toe te kennen aan de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden.

Per 31 december 2023 zijn de volgende gemiste toeslagen van toepassing:

- deelnemers 21,96%
- gewezen deelnemers 22,51%
- pensioengerechtigden 22,51%
- Anw-hiaat pensioen 17,11%

Er zijn per 1 januari 2024 aan de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, alsmede aan de nabestaanden die een Anw-hiaat pensioen ontvangen geen inhaaltoeslagen toegekend.

2.2. Integere bedrijfsvoering en toezicht

Integere bedrijfsvoering

Wettelijk is geregeld dat een pensioenfonds maatregelen treft die goed pensioenfondsbestuur waarborgen. Het Fonds hanteert de principes van goed pensioenfondsbestuur zoals deze in de Pensioenwet zijn verankerd. Deze principes omvatten zorgvuldig bestuur, transparantie, openheid en communicatie, deskundigheid, verantwoording en intern toezicht.

Het bestuur geeft hieraan onder meer uitvoering door:

- inrichting van de administratieve organisatie en interne controle (AO/IC) gericht op risicobeheersing;
- het jaarlijks uitvoeren van een haalbaarheidstoets;
- analyse en beheersing van integriteitsrisico's;
- voorkomen van belangenverstrengeling;
- duurzame beheersing van financiële risico's.

Belanghebbendenorgaan en intern toezicht

Het bestuur van het Fonds besteedt conform de Pensioenwet en de daarin opgenomen eisen voor goed pensioenfondsbestuur veel aandacht aan de opzet en inrichting van de organisatie, inclusief de interne beheersing. Statutair en reglementair is bepaald hoe het bestuur omgaat met de rol als bestuur en invulling geeft aan begrippen als goed bestuur, verantwoording en intern toezicht.

Het belanghebbendenorgaan bestaat uit een vertegenwoordiging van werkgevers, deelnemers en gepensioneerden. Het belanghebbendenorgaan heeft in 2023 zeven maal vergaderd met het bestuur. De verantwoording die het bestuur aflegt is onderdeel van de jaarverslagcyclus.

Het intern toezicht wordt uitgevoerd door de raad van toezicht. De raad van toezicht heeft alle taken en bevoegdheden zoals opgenomen in de wet, de statuten en reglementen van het Fonds. De raad van toezicht heeft in 2023 vijf maal vergaderd met het bestuur.

Toezichthouders

De Nederlandsche Bank

DNB houdt toezicht op pensioenfondsen. De belangrijkste thema's voor het toezicht worden door DNB uitgewerkt in een aantal specifieke onderzoeken. DNB informeert jaarlijks bij welke onderzoeken het Fonds betrokken zal zijn.

In 2023 is de voorgenomen benoeming van mevrouw Akbiyik-Gunaydin voorgelegd aan DNB. DNB heeft met de benoeming ingestemd. DNB heeft tevens verklaard geen bezwaar te hebben tegen de wijziging van aandachtsgebieden van de heer Van der Gaag en de heer Simon. Ook heeft DNB aangegeven geen bezwaar te hebben tegen de benoeming van mevrouw De Vries als lid van het belanghebbendenorgaan en de heer Hagen als onafhankelijk voorzitter van de beleggingscommissie. Tot slot is bij DNB melding gedaan van de herbenoeming van mevrouw Matelski als lid van de raad van toezicht.

In 2023 zijn er geen aanwijzingen, dwangsommen en boetes door DNB opgelegd.

Het bestuur heeft DNB geïnformeerd over de wijzigingen in de reglementen en in de Abtn. Elke maand en elk kwartaal rapporteert het Fonds aan DNB de financiële positie inclusief de (beleids)dekkingsgraad. Tevens rapporteert het bestuur elk kwartaal aan DNB over de voortgang in het 'Onderzoek naar informatiebeveiliging en cybersecurity'.

Het Fonds heeft deelgenomen aan de periodieke uitvraag niet-financiële risico's, inclusief de beheersing van integriteitsrisico's, en de monitoringsuitvraag over de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel. Over beide uitvragen is geen fondsspecifieke terugkoppeling van DNB ontvangen.

Autoriteit Financiële Markten

Het toezicht van de AFM betreft de informatie die pensioenfondsen volgens de wet aan deelnemers moeten geven. Net als in 2022 heeft het Fonds in 2023 medewerking verleend aan de "Toezichtrapportage inzicht tweedepijlerpensioenmarkt". Over deze uitvraag is geen fondsspecifieke terugkoppeling van AFM ontvangen.

In augustus 2023 heeft de AFM aan alle Nederlandse pensioenfondsen en premiepensioeninstellingen een informatieverzoek gestuurd inzake de SFDR en de Taxonomieverordening. Het betrof een kwalitatieve uitvraag waarbij onder andere wordt gevraagd naar het duurzaamheidsbeleid van het Fonds en of het Fonds hierover informatie publiceert op de website. Het Fonds heeft deelgenomen aan deze uitvraag. Hierover is geen fondsspecifieke terugkoppeling van AFM ontvangen.

Autoriteit Consument en Markt

De Autoriteit Consument en Markt (ACM) heeft de bevoegdheid om uit eigen beweging marktonderzoeken te doen en rapportages op te stellen, indien dat naar haar oordeel nuttig is voor de uitvoering van haar wettelijke taken. In 2023 zijn geen uitvragen door het Fonds ontvangen.

Autoriteit Persoonsgegevens

De Autoriteit Persoonsgegevens (AP) is de onafhankelijke toezichthouder in Nederland die de bescherming van persoonsgegevens bevordert en bewaakt. De AP houdt toezicht op de naleving van de wettelijke regels voor bescherming van persoonsgegevens. Andere belangrijke taken van de AP zijn onder meer het adviseren over nieuwe regelgeving en voorlichting geven over de privacywetgeving. In 2023 heeft er één datalek plaatsgevonden.

De Functionaris gegevensbescherming heeft in het betreffende geval geoordeeld dat er melding bij het AP niet nodig was vanwege de beperkte zwaarte van het incident.

2.3. Code Pensioenfondsen

In de Code Pensioenfondsen staan principes voor een goed pensioenfondsbestuur en deze is wettelijk verankerd in de Pensioenwet. Per 1 januari 2024 is een herziene Code Pensioenfondsen in werking getreden. Deze herziening heeft plaatsgevonden tegen de achtergrond van de Wtp en beoogt recente relevante (maatschappelijke) ontwikkelingen die zich sinds de vorige versie hebben voorgedaan in de Code Pensioenfondsen te laten terugkomen. De wijzigingen komen in het bijzonder tot uiting in de onderwerpen: (1) duurzaamheid en beleggingsbeleid, (2) visie, missie en strategie en (3) diversiteit en inclusie. In 2024 zal het Fonds de herziene Code Pensioenfondsen implementeren.

In dit verslagjaar wordt nog gerapporteerd vanuit de Code Pensioenfondsen 2018. De Code bevat 65 normen voor “goed pensioenfondsbestuur” die verdeeld zijn over de volgende acht thema’s:

- vertrouwen waarmaken;
- verantwoordelijkheid nemen
- integer handelen;
- kwaliteit nastreven;
- zorgvuldig benoemen
- gepast belonen;
- toezicht houden en inspraak waarborgen;
- transparantie bevorderen.

Onderstaand wordt per thema een beschrijving gegeven van de wijze waarop het Fonds invulling heeft gegeven aan deze thema’s en normen. Indien aan een norm niet of slechts deels wordt voldaan, wordt dit hierbij vermeld.

In bijlage 2 is verder uitgewerkt hoe het pensioenfonds de normen van de Code naleeft. Op een aantal normen is een aanvullende toelichting gegeven.

Thema 1 Vertrouwen waarmaken

Het bestuur legt jaarlijks middels het jaarverslag verantwoording af over het gevoerde beleid.

Het Fonds kent een jaarcyclus. In de jaarcyclus, waar o.a. de haalbaarheidstoets een onderdeel van uitmaakt, wordt telkens bekeken of het strategisch (beleggings)beleid haalbaar is en nog passend is bij de gedefinieerde risicohouding. Het bestuur heeft een vijfjarenplan (2022 t/m 2026) opgesteld waarin de belangrijkste beleidsvoornemens van het bestuur zijn opgenomen. Het strategisch beleidsplan wordt jaarlijks geëvalueerd en geactualiseerd. Er is een meerjarenplanning die gekoppeld is aan de realisatie van de beleidsvoornemens.

Voor het jaar 2023 is de planning niet op alle onderdelen gehaald. De verwachting is om in 2024 extra capaciteit aan te trekken om de planning van 2023 en 2024 te realiseren. De meerjarenplanning is in detail uitgewerkt in het jaarplan van de commissies en het bestuur (norm 3). Voor meer informatie wordt verwezen naar onder andere de beleidsparagraaf.

Het Fonds beschikt in het kader van integraal risicomanagement (IRM) over een IRM-handboek, IRM-kwartaalrapportages en standaard een risicoparagraaf in de voorleggers met betrekking tot door het bestuur te nemen besluiten. In het IRM-handboek zijn de procedures vastgelegd om de risico’s continu te managen. Daarnaast is er een Risk Control Framework, inclusief controles en procedures opgezet. De rapportagetools maken onderdeel uit van dit Risk Control Framework.

In 2023 is er een Risk Self Assessment (RSA) uitgevoerd en vereenvoudigde Systematische Integriteitsrisicoanalyse (SIRA) ter vaststelling van het IRM-beheerskader. Daarnaast is er een financieel crisisplan en een business continuity plan (norm 8).

Thema 2 Verantwoordelijkheid nemen

De werkwijze, de taakverdeling alsmede de mandaten binnen het bestuur zijn vastgelegd in de statuten en de reglementen van het Fonds.

Het Fonds heeft een aantal werkzaamheden uitbesteed. Om in control te zijn en te blijven heeft het bestuur periodiek overleg met de manager van het pensioenbureau, alsmede met de leverancier van het pensioenadministratiesysteem en de fiduciair beheerder. In de overleggen wordt stilgestaan bij de performance van deze uitbestedingspartijen. Daarnaast neemt het bestuur kennis van de interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 type II) en de SLA-rapportages van de uitbestedingspartijen en worden deze door het bestuur geanalyseerd.

Het Fonds heeft nog niet met alle partijen aan wie taken worden uitbesteed, afspraken kunnen maken over het beloningsbeleid, de gedragscode en de klokkenluidersregeling van die partijen. Deze regelingen en beleid dienen minimaal gelijkwaardig te zijn aan die van het Fonds. Bij nieuw af te sluiten overeenkomsten wordt er wel nadere informatie opgevraagd omtrent het beloningsbeleid, de gedragscode en de klokkenluidersregeling. Nieuwe overeenkomsten bevatten de juiste afspraken hieromtrent. Tevens wordt jaarlijks bij alle bestaande partijen aan wie taken worden uitbesteed navraag gedaan naar het beleid hieromtrent.

Thema 3 Integer handelen

Het Fonds hanteert een gedragscode. De gedragscode voor het Fonds is door de leden van het bestuur, de leden van het belanghebbendenorgaan, de leden van de raad van toezicht, de leden van de beleggingscommissie, de medewerkers van het pensioenbureau, de sleutelfunctiehouder risicobeheer, de sleutelfunctiehouder interne audit, de functionaris gegevensbescherming en de compliance officer ondertekend. De compliance officer heeft op 14 juni 2024 aan het bestuur zijn bevindingen gerapporteerd. In deze rapportage kwam naar voren dat de compliance officer geen signalen of meldingen heeft vernomen die wijzen op een mogelijke schending van de gedragscode door betrokkenen.

Klachten kunnen door belanghebbenden worden gemeld bij het pensioenbureau van het Fonds. De klachtenregeling is beschikbaar op de website van het Fonds. Wanneer de belanghebbende zich niet kan vinden in de beslissing van het pensioenbureau, kan deze zich wenden tot het bestuur van het Fonds.

Onregelmatigheden die worden gesignaleerd binnen het Fonds of bij de uitbestedingspartijen van het Fonds kunnen worden gerapporteerd bij de compliance officer op grond van de klokkenluidersregeling van het Fonds. De klokkenluidersregeling is beschikbaar op de website van het Fonds.

De ontwikkelingen in wet- en regelgeving worden door het bestuur nauwgezet gevolgd. Voor het Fonds relevante wijzigingen worden geanalyseerd en de opvolging wordt besproken in de bestuursvergaderingen. In het bestuursverslag worden de belangrijkste ontwikkelingen toegelicht.

Het bestuur is niet bekend met overtredingen van wet- en regelgeving door het Fonds.

Thema 4 Kwaliteit nastreven

Het bestuur zorgt voor geschiktheid, complementariteit en continuïteit binnen het bestuur. Het bestuur toetst de geschiktheid van de bestuursleden bij het aantreden en gedurende het bestuurslidmaatschap. Hiertoe is per bestuursfunctie een profielschets opgesteld. Het programma voor permanente educatie van bestuursleden waarborgt dat de geschiktheid van bestuursleden op peil blijft en waar nodig wordt verbreed of ontwikkeld.

In het afgelopen jaar is aandacht besteed aan de deskundigheidsbevordering van het bestuur, het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht door presentaties over datakwaliteit, vermogensbeheer, behandeling van klachten en voorbereiding op de Wtp. Daarnaast hebben het bestuur en de raad van toezicht de opleiding IT-Governance afgerond.

De deskundigheid van individuele bestuursleden en van het bestuur als geheel wordt periodiek getoetst. De uitkomsten hiervan worden vastgelegd in de geschiktheidsmatrix van het Fonds. Op basis van de aandachtsgebieden in de portefeuille van elke bestuurder wordt jaarlijks een opleidingsplan opgesteld met als doel om de vereiste deskundigheid te halen respectievelijk te behouden. Hier worden tevens de aanbevelingen van de Pensioenfederatie (Handreiking geschikt pensioenfondsbestuur) in meegenomen.

Nieuwe bestuursleden dienen minimaal te voldoen aan het kennisniveau A. Indien benodigd, wordt hiervoor een opleiding gevolgd tot bestuurder pensioenfonds om op het gewenste niveau te komen. Elke bestuurder moet beschikken over kennisniveau A voor alle zeven kennisgebieden. Daarnaast dienen de bestuurders gezamenlijk over kennisniveau B te beschikken voor alle zeven kennisgebieden.

Het bestuur van het Fonds erkent het belang van zelfevaluatie. Jaarlijks vindt een collectieve zelfevaluatie plaats binnen het Fonds. In het eerste kwartaal van 2024 heeft de jaarlijkse zelfevaluatie van zowel het bestuur als de raad van toezicht over het jaar 2023 plaatsgevonden, onder externe begeleiding (norm 30). Onderdeel ervan was een 360 graden feedback vanuit de andere twee organen. Daarnaast hebben de leden van de fondsorganen in 2023 integraal gereflecteerd op de rollen van bestuur, belanghebbendenorgaan en raad van toezicht tijdens een heidag. De raad van toezicht heeft begin 2024 de laatste zelfevaluatie uitgevoerd (norm 30).

Thema 5 Zorgvuldig benoemen

Het Fonds heeft een diversiteits- en inclusiebeleid vastgesteld (norm 31). Doelstelling van het diversiteits- en inclusiebeleid is het bevorderen van diversiteit en inclusie in de organen van het Fonds conform de Code pensioenfondsen. Divers samengestelde organen, komt zorgvuldige besluitvorming ten goede en maakt dat de onderwerpen van een meervoudig perspectief worden voorzien. Daarnaast vindt het bestuur het belangrijk dat bij de samenstelling van de organen rekening wordt gehouden met de opbouw van het deelnemersbestand. Het is belangrijk dat de deelnemers en pensioengerechtigden zich vertegenwoordigd kunnen voelen door het bestuur en het belanghebbendenorgaan. Daarbij streeft het bestuur naar een goede mix van in ieder geval leeftijd, geslacht en culturele achtergrond. De uitgangspunten zijn vastgelegd in een diversiteits- en inclusiebeleid van het Fonds. In het stappenplan zijn acties opgenomen ten aanzien van het diversiteits- en inclusiebeleid. In het diversiteits- en inclusiebeleid, in de functieprofielen en bij de werkgever wordt expliciet aandacht gevraagd voor diversiteit en inclusie.

De verdeling omtrent diversiteit (norm 33) in het verslagjaar binnen de organen is:

Bestuur

In het bestuur heeft één vrouw zitting. Dit gedeelte van norm wordt inmiddels nageleefd. In het bestuur heeft weliswaar geen jongere onder de 40 jaar zitting. Echter heeft de komst van mevrouw Akbiyik-Gunaydin geleid tot verjonging binnen het bestuur. Het bestuur heeft de vacature voor de derde bestuurder expliciet onder de aandacht van vrouwen en jongeren gebracht.

Belanghebbendenorgaan

In het belanghebbendenorgaan heeft één vrouw zitting. Dit gedeelte van norm wordt nageleefd. In het belanghebbendenorgaan heeft geen jongere onder de 40 jaar zitting.

Raad van Toezicht

In de raad van toezicht hebben twee vrouwen zitting en één jongere onder de 40 jaar. De norm wordt voor de raad van toezicht nageleefd.

Het Fonds blijft zich inzetten voor een vergroting van de diversiteit en inclusie, onder meer door in gesprek te gaan met de werkgever over de waarde van een lidmaatschap van het belanghebbendenorgaan. Daarnaast zet het Fonds zich in voor een open cultuur waarin ruimte is voor verschillen in identiteit en perspectief.

Aan norm 34 wordt gedeeltelijk voldaan. Deze norm bepaalt dat de zittingsduur van een lid van het bestuur, het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht maximaal vier jaar is en dat een lid van het belanghebbendenorgaan maximaal twee keer kan worden herbenoemd en een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. De norm wordt voor het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht nageleefd. De norm wordt voor het bestuur niet nageleefd. De bestuursleden zijn voor onbepaalde tijd benoemd, omdat de eerdere bestuursleden eerder in loondienst waren bij de werkgever. De werkgever en het belanghebbendenorgaan vinden daarnaast langjarige betrokkenheid van bestuursleden en de familiecultuur van Pon belangrijke factoren om voor het bestuur geen zittingstermijnen te hanteren. Het Fonds accepteert deze afwijking. De benoeming voor onbepaalde tijd van de bestuursleden is vastgelegd in de statuten en reglementen van het Fonds.

Thema 6 Gepast belonen

Het Fonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Het beloningsbeleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het Fonds en passend gelet op de omvang, aard, complexiteit en organisatie van het fonds. De vergoeding is marktconform en moedigt niet aan tot het nemen van meer risico's (waaronder duurzaamheidsrisico's) dan voor het Fonds aanvaardbaar is, conform de vereisten van artikel 21a van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen en de Code Pensioenfondsen.

Het beloningsbeleid is mede opgesteld om betrokkenen duidelijkheid te geven over hun vergoeding en transparant hierover te zijn naar de belanghebbenden bij het Fonds. Het bestuur kent een renumerationcommissie voor de vaststelling van de vergoedingen. Het beloningsbeleid per geleding is als volgt:

Bestuur

Het bestuur ontvangt een passende vergoeding, rekening houdend met de omvang, aard en complexiteit van het Fonds. Daarnaast wordt, voor zover mogelijk, rekening gehouden met het beloningsbeleid van de werkgever. Uitgangspunt bij de vaststelling hiervan is dat voor vergelijkbare functies bij de werkgever vergelijkbare arbeidsvoorwaarden worden overeengekomen. De vergoeding van het bestuur is marktconform.

Belanghebbendenorgaan

De leden van het belanghebbendenorgaan die in dienst zijn van de werkgever, ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden ten behoeve van het Fonds. De leden van het belanghebbendenorgaan die niet of niet meer in dienst zijn van de werkgever, ontvangen een passende vergoeding. De vergoeding van het belanghebbendenorgaan is marktconform.

Raad van toezicht

De leden van de raad van toezicht ontvangen een passende vergoeding, rekening houdend met de omvang, aard en complexiteit van het Fonds, die tevens een kritische opstelling niet in de weg staat. De beloning van de raad van toezicht is marktconform.

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) leden van het bestuur, de leden van het belanghebbendenorgaan en de leden van de raad van toezicht. De leden van het bestuur en de leden van het belanghebbendenorgaan zijn (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde in de pensioenregeling van het Fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Thema 7 Toezicht houden en inspraak waarborgen

In het onafhankelijk bestuursmodel is een raad van toezicht ingesteld. Daarmee wordt geborgd dat er voldoende tegenspraak aanwezig is om een goede invulling te kunnen geven aan het intern toezicht. De raad van toezicht betreft de Code Pensioenfondsen bij de uitoefening van haar taak en rapporteert hierover in het verslag van de raad van toezicht in het jaarverslag.

Thema 8 Transparantie bevorderen

De overwegingen en de besluitvorming van het bestuur worden uitgewerkt in de notulen van de bestuursvergaderingen. Het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht hebben volledige inzage in de bestuursstukken. Bij adviesaanvragen dan wel goedkeuringsaanvragen aan het belanghebbendenorgaan dan wel de raad van toezicht worden de overwegingen, de (evenwichtige en zorgvuldige) afwegingen van het bestuur en de onderlinge relevante documentatie aan het belanghebbendenorgaan dan wel de raad van toezicht meegegeven.

In het kader van verantwoord beleggen is het Fonds zich bewust van het feit dat het zich dient te gedragen als een prudent person en dat het op basis van haar fiduciaire verantwoordelijkheid qua rendement/risico een optimale portefeuillestructuur dient na te streven. Hierbij is het Fonds zich bewust dat corporate governance waarde kan toevoegen. Echter activiteiten op het gebied van maatschappelijk verantwoord beleggen dienen geen doel op zichzelf te zijn. Uiteraard worden wel alle wettelijke vereisten gevolgd. Het bestuur heeft de visie, dat bedrijven die de UN Global Compact principes volgen een voorkeur genieten bij zowel de uitvoering van het beleggingsbeleid als bij beleggingen in de bedrijven zelf. Daarom:

- streeft het Fonds naar een pragmatisch uitsluitingsbeleid dat op zijn minst de wet volgt;
- streeft het Fonds ernaar uit te sluiten dat wat maatschappelijk duidelijk fout is en zich te houden aan wat maatschappelijk is geaccepteerd. De UN Global Compact wordt hierbij als leidraad genomen. Daarnaast wenst het Fonds geen blootstelling naar controversiële wapens en tabak;
- streeft het Fonds ernaar om bij de uitbesteding van haar beleggingen met partijen te werken die de UN Global Compact onderschrijven.

Het bestuur heeft een MVB-beleid. Hierin zijn de visie, de overtuigingen en de ambitie omtrent duurzaam beleggen vastgelegd (norm 62).

2.4. Communicatie

Het Fonds wil de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden op een duidelijke manier informeren over hun pensioen, het pensioenbewustzijn vergroten en inzicht bieden in de hoogte van hun pensioen. De missie, visie en strategie van het Fonds zijn ten behoeve van het communicatiebeleid vertaald in de kernwaarden "betrouwbaar", "persoonlijk" en "deskundig".

In de communicatie van het Fonds staan drie pijlers centraal:

- Informatieverstrekking: informatie naar de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden wordt begrijpelijk en tijdig verstrekt, waarbij tenminste wordt voldaan aan de uitgangspunten uit wet- en regelgeving.
- Pensioenbewustzijn: de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden zijn zich bewust van het belang van pensioen en hebben een positieve houding ten opzichte van het Fonds en in de uitvoering van de pensioenregeling.
- Pensioeninzicht: het Fonds biedt voldoende inzicht in de pensioenregeling, zodat de (gewezen) deelnemers en de pensioengerechtigden weten welke situaties om actie vragen of aanleiding geven om zich nader te verdiepen in de persoonlijke pensioensituatie.

Het Fonds streeft ernaar de volgende doelstellingen te behalen op het gebied van communicatie:

1. In één jaar worden er minstens 50 persoonlijke pensioengesprekken gevoerd met (gewezen) deelnemers om inzicht te geven in hun pensioensituatie en deze pensioengesprekken worden afgesloten met een algemene beoordeling van minimaal 6,5.
2. Het klantenpanel wordt jaarlijks minimaal drie keer ingezet voor de beoordeling van de vorm of inhoud van communicatiemiddelen of communicatie-uitingen van het Fonds.
3. Om de drie jaar wordt een tevredenheidsonderzoek uitgevoerd onder de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden om te evalueren hoe zij de communicatie vanuit het Fonds ervaren, waarbij het doel is om een algemene beoordeling van minimaal 6,5 te behalen.
4. De termijnen in de SLA-rapportage met betrekking tot communicatie worden elk kwartaal voor minstens 95% behaald.

In het verslagjaar is het merendeel van deze doelstellingen gehaald.

Wet toekomst pensioenen

Onderdeel van de Wtp is het communicatieplan. Alle pensioenuitvoerders zijn verplicht een communicatieplan op te stellen over de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel. Het daadwerkelijke communicatieplan van het Fonds wordt opgesteld, nadat de sociale partners afspraken hebben gemaakt over de invulling van de nieuwe pensioenregeling. Ter voorbereiding op het communicatieplan, heeft het Fonds een plan van aanpak opgesteld. Hierin staat een overzicht van de communicatiemomenten van het Fonds bij de overgang (voor, tijdens en na).

De communicatiemomenten zijn opgesplitst in de informatiebehoefte van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, de invulling van de communicatie en inzet van de communicatiemiddelen. Het Fonds zal voor, tijdens en na de overgang naar het nieuwe pensioenstelsel met (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden communiceren over de voor hun relevante informatie.

Daarnaast heeft het Fonds een pagina ingericht op de website met informatie over de Wtp. Deze pagina is bedoeld als verzamelpunt van informatie over de overgang van het Fonds naar het nieuwe pensioenstelsel voor de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden, maar biedt ook voor de werkgever informatie. De pagina bevat namelijk algemene informatie over de Wtp, een tijdlijn van de planning van het Fonds en sociale partners en verwijzingen naar websites voor meer informatie. De pagina wordt periodiek aangevuld met relevante informatie over de nieuwe pensioenregeling, zodra deze bekend is.

Keuzebegeleiding

Een onderdeel van de Wtp is de norm keuzebegeleiding voor pensioenuitvoerders. Het doel van keuzebegeleiding is om (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden goed te begeleiden bij het maken van passende keuzes ten aanzien van het pensioen. Om de norm keuzebegeleiding op een juiste manier in te vullen, heeft het Fonds in 2023 een inventarisatie gemaakt van de huidige invulling van keuzebegeleiding.

Verschillende keuzemomenten en keuzemogelijkheden zijn in kaart gebracht die van toepassing zijn bij het Fonds, met daarbij de invulling. Hiervan is een interne rapportage opgesteld, waarin aanbevelingen zijn opgenomen om de norm keuzebegeleiding verder in te vullen. Begin 2024 heeft het Fonds beleid voor keuzebegeleiding vastgesteld. Het Fonds gaat in 2024 verder met de invulling van de norm keuzebegeleiding en de keuze inrichting.

Het Fonds hanteert onderstaande middelenmix voor de communicatie naar de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden:

- pensioen 1-2-3;
- uniform pensioenoverzicht (UPO);
- stopbrief;
- website;
- brieven;
- intranet aangesloten ondernemingen;
- brochures en flyers;
- verjaardagskaarten;
- pensioengesprekken;
- klantenpanel
- presentaties;
- pensioenbijeenkomsten.

Voor de communicatie naar de werkgevers wordt gebruikgemaakt van memo's en presentaties.

Uitgelichte communicatiemiddelen

Brochure "Bijna met pensioen"

In 2023 heeft het Fonds een nieuwe brochure geïntroduceerd, namelijk de brochure "Bijna met pensioen". De brochure is opgesteld met het doel om (gewezen) deelnemers te informeren over en voor te bereiden op het proces van pensioeningang. Alle (gewezen) deelnemers die binnen vijf jaar hun pensioenrichtleeftijd bereiken, ontvangen de brochure per post.

Pensioengesprekken

Het Fonds biedt (gewezen) deelnemers de mogelijkheid een persoonlijk pensioengesprek te voeren en/of de persoonlijke situatie te laten doorrekenen. In 2023 zijn er in totaal 153 pensioengesprekken gevoerd. Verder zijn er vier pensioenbijeenkomsten voor deelnemers georganiseerd en één pensioenbijeenkomst met HR-medewerkers van de aangesloten ondernemingen.

Klantenpanel

Het klantenpanel van het Fonds wordt ingezet om bestaande en nieuwe communicatiemiddelen te testen en om de dienstverlening van het Fonds te verbeteren. Het klantenpanel wordt vertegenwoordigd door zowel (gewezen) deelnemers als pensioengerechtigden van het Fonds. In 2023 is het klantenpanel tweemaal ingezet. De onderwerpen die het klantenpanel heeft behandeld zijn:

- **Risicopreferentieonderzoek**
Ter voorbereiding op het risicopreferentieonderzoek van het Fonds, is het klantenpanel ingezet om de vragen te beoordelen.
- **Website van het Fonds**
De huidige website van het Fonds is online sinds 2021. Het klantenpanel is ingezet om de vormgeving, informatievoorziening en gebruiksvriendelijkheid van de website te beoordelen.

Animatiefilms

Gedurende 2023 heeft het Fonds twee animatiefilms laten maken. Eén animatiefilm over de Basis pensioenregeling en één animatiefilm over de Anw-hiaat pensioenregeling. Met de animatiefilms wil het Fonds deelnemers een laagdrempelig alternatief bieden naast de Pensioen 1-2-3 om de basis van de pensioenregeling te leren begrijpen.

2.5. Activiteiten van het bestuur

Het bestuur van het Fonds heeft de afgelopen verslagperiode twaalfmaal vergaderd. Naast de reguliere beleidscyclus stonden de volgende belangrijke onderwerpen op de agenda:

- voortgang Wtp;
- herstelplan;
- haalbaarheidstoets;
- implementatie SFDR-vereisten;
- uitvoeren strategische beleidsagenda;
- actualiseren investment cases en opstellen kaderstellingen;
- pensioenregeling 2023;
- actualiseren financieel crisisplan;
- actualiseren informatiebeveiligingsbeleid;
- plan van aanpak datakwaliteit;
- actualisatie Abtn;
- aanpassing fondsdocumenten, waaronder pensioenreglementen en uitvoeringsovereenkomsten.

In het kader van de reguliere beleidscyclus heeft het bestuur onder meer vergaderd over de jaarrekening, de toeslagen, de adviezen en rapporten van de certificerend actuaire, de accountant, de risico-opinies van de sleutelfunctiehouder actuariael, sleutelfunctiehouder risicobeheer en sleutelfunctiehouder interne audit en de adviezen van de beleggingscommissie.

2.6. Beleidsparagraaf

Financiële paragraaf

Samenvatting van de financiële positie van het Fonds:

2023 (x € 1.000)	Pensioenvermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
	€	€	%
Stand per 1 januari	975.182	906.506	107,6
Beleggingen / rentetoevoeging	45.807	18.086	2,8%
Premies / toevoeging pensioenopbouw	38.278	34.018	0,1%
Kosten	-36	-57	0,0%
Overdracht van rechten	772	2.213	-0,2%
Uitkeringen	-2.765	-2.847	0,0%
Indexering en overige toeslagen	0	29	0,0%
Kanssystemen	3.652	4.252	-0,1%
Wijziging grondslagen	0	0	0,0%
Mutatie voorziening herverzekeringscontract	20.281	20.281	0,0%
Overige	77	202	-0,2%
Stand per 31 december	1.081.248	982.683	110,0%

2022 (x € 1.000)	Pensioenvermogen	Technische voorzieningen	Dekkingsgraad
	€	€	%
Stand per 1 januari	1.360.866	1.308.971	104,0
Beleggingen / rentetoevoeging	-138.220	-179.107	4,2
Premies / toevoeging pensioenopbouw	33.876	51.611	-1,8
Kosten	283	-48	0,1
Overdracht van rechten	6.511	8.501	-0,3
Uitkeringen	-2.305	-2.385	0,0
Indexering en overige toeslagen	116	3.483	-0,3
Kanssystemen	3.517	2.795	0,0
Wijziging grondslagen	-	3.139	-0,2
Mutatie voorziening herverzekeringscontract	-289.687	-289.687	1,8
Overige	225	-767	0,1
Stand per 31 december	975.182	906.506	107,6

De wijziging in de dekkingsgraad van 2,8% uit hoofde van beleggingen / rentetoevoeging is uit te splitsen in een daling van de dekkingsgraad met -2,2% door de wijziging van de marktrente en de rentetoevoeging aan de voorziening en een toename van de dekkingsgraad met 5,0% door het behaalde rendement op de beleggingen.

Onder het nFTK is de beleidsdekkingsgraad leidend voor alle beleidsmaatregelen. De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de dekkingsgraad van de afgelopen 12 maanden en is daarmee minder afhankelijk van dagkoersen. De beleidsdekkingsgraad per ultimo december 2023 bedraagt 110,0%.

De vereiste dekkingsgraad zoals die voortvloeit uit de solvabiliteitsvoorschriften volgens de Pensioenwet bedraagt 109,3%. Ultimo 2023 is derhalve sprake van een toereikende solvabiliteit.

Pensioenfondsen dienen naast de actuele dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad tevens de reële dekkingsgraad te rapporteren aan DNB. De reële dekkingsgraad geeft de verhouding weer tussen de huidige beleidsdekkingsgraad en de vereiste beleidsdekkingsgraad benodigd voor toekomstbestendige toeslagverlening ter hoogte van de veronderstelde prijsinflatie. De veronderstelde prijsinflatie wordt elk kwartaal door DNB gepubliceerd.

Een reële dekkingsgraad van 100% impliceert dat een pensioenfonds op basis van de aanwezige beleidsdekkingsgraad haar toeslagambitie naar verwachting volledig kan waarmaken, gegeven de voorgeschreven aannames. De reële dekkingsgraad van het Fonds bedraagt per ultimo 2023 83,6%.

Herstelplan

Er was in het verslagjaar sprake van een herstelplan. Uit dit herstelplan blijkt dat het Fonds naar verwachting binnen de hersteltermijn uit de situatie van ontoereikende solvabiliteit zal komen. Per ultimo 2023 is het Fonds uit herstel.

Premie

De zuiver kostendekkende premie, gedempte kostendekkende premie en feitelijke premie volgens artikel 130 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp, zijn als volgt:

De feitelijke premie is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Werkgeversgedeelte (basis en excedent pensioenregeling)	30.352	28.329
Werknemersgedeelte (incl. vrijwillige voortzetting)	12.451	11.773
Werkgevers bijdrage Anw-hiaat pensioenregeling	1.050	947
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Subtotaal	45.178	42.478
Af: dotatie aan Egalisatievoorziening CDC-premie	-2.606	-2.995
Totaal	42.572	39.483

De aansluiting van de feitelijk ontvangen premie zoals gepresenteerd in de staat van baten en lasten en de feitelijke premie is:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Feitelijke premie	42.572	39.483
Dotatie aan egalisatievoorziening CDC-premie	2.606	2.995
Anw-premie vorig boekjaar	-6	-3
Premie overgangsregelingen basis pensioenregeling	8	164
Totaal	45.180	42.639

De feitelijke premie in de Basis pensioenregeling bedraagt 30,0% van de pensioengrondslag. De pensioengrondslag is daarbij gelijk aan het pensioengevend salaris, verminderd met de franchise. Het werkgeversgedeelte bedraagt 20,0% van de pensioengrondslag en het werknemersgedeelte 10,0% van de pensioengrondslag voor werknemers in dienst op of na 1 januari 2015.

Het werkgeversgedeelte bedraagt 22,5% van de pensioengrondslag en het werknemersgedeelte 7,5% van de pensioengrondslag voor werknemers in dienst op 31 december 2014.

De zuiver kostendekkende premie is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	32.819	50.333
Actuarieel benodigd voor risicodekking	3.048	4.243
Opslag voor uitvoeringskosten	1.114	1.114
Opslag voor solvabiliteit	9.469	12.443
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Totaal	47.775	69.562

De gedempte kostendekkende premie wordt gebaseerd op verwacht rendement. Het verschil tussen de feitelijke premie voor pensioenopbouw in de Basis pensioenregeling en de Excedent pensioenregeling en de gedempte kostendekkende premie wordt toegevoegd of onttrokken aan de egalisatievoorziening CDC-premie. Over 2023 betrof dit een toevoeging van € 2.606.

De gedempte kostendeekkende premie is als volgt opgebouwd:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	20.508	18.772
Actuarieel benodigd voor risicodekking	2.356	2.163
Opslag voor uitvoeringskosten	1.114	1.114
Opslag voor solvabiliteit	6.036	4.773
Voorwaardelijke onderdelen	11.233	11.232
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Totaal	42.572	39.483

Uitvoeringskosten

Het Fonds streeft naar een heldere en transparante weergave van de kosten op het gebied van pensioen- en vermogensbeheer. Het Fonds volgt op dit vlak de belangrijkste aanbevelingen op die de Pensioenfederatie en de AFM daarover in voorgaande jaren hebben gedaan.

De uitvoeringskosten kunnen als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	2023		2022	
	€	%	€	%
Pensioenbeheer				
Pensioenuitvoeringskosten	1.795		1.435	
Administratiekosten ontvangen van herverzekeraar	<u>-197</u>		<u>-191</u>	
Totale pensioenuitvoeringskosten	1.598		1.244	
Toerekening aan vermogensbeheer	<u>-393</u>		<u>-354</u>	
Kosten pensioenbeheer	1.205		890	
Vermogensbeheer				
Beheerkosten aandelen	392	0,09	355	0,09
Beheerkosten vastrentende waarden	198	0,05	196	0,05
Beheerkosten LDI-portefeuille	281	0,07	238	0,06
Overige beheerkosten	411	0,10	370	0,09
Kosten fiduciair beheer	335	0,08	352	0,09
Advieskosten	28	0,01	16	0,00
Overige kosten	-	0,00	-	0,00
Toerekening pensioenuitvoeringskosten aan vermogensbeheer	<u>393</u>	<u>0,10</u>	<u>354</u>	<u>0,09</u>
Kosten vermogensbeheer	2.038	0,50	1.881	0,47
Transactiekosten				
Aan- en verkoopkosten aandelen	378	0,09	453	0,11
Aan- en verkoopkosten vastrentende waarden	278	0,07	151	0,04
Aan- en verkoopkosten derivaten	<u>197</u>	<u>0,05</u>	<u>50</u>	<u>0,01</u>
Transactiekosten	850	0,21	654	0,16
Totaal Vermogensbeheer en Transactiekosten	2.888	0,71	2.535	0,63
Totale kosten	4.093		3.425	

Kosten pensioenbeheer

De kosten pensioenbeheer bestaan uit kosten inzake de pensioenuitvoering met uitzondering van de kosten die kunnen worden gerelateerd aan vermogensbeheer. Tot de pensioenuitvoering wordt gerekend de activiteiten die plaatsvinden om de deelnemersadministratie, financiële administratie en de uitkeringsadministratie te kunnen uitvoeren, alsmede de governance daaromheen.

Kosten vermogensbeheer

De kosten vermogensbeheer bestaan uit beheer- en advieskosten van de fiduciair beheerder, advieskosten en bankkosten. De kosten van vermogensbeheer worden als % uitgedrukt van het gemiddeld belegd vermogen.

Het gemiddeld belegd vermogen bedraagt € 410.545 en is gebaseerd op de som van het belegd vermogen van de ultimo maandeinden gedeeld door twaalf. De beheerkosten en de overige kosten vermogensbeheer zijn in de jaarrekening gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten en zijn daarom niet zichtbaar in de jaarrekening.

De toelichting op de vermogensbeheerkosten in het bestuursverslag wijkt op onderdelen af van de kosten zoals gepresenteerd in de jaarrekening. De toelichting in het bestuursverslag houdt rekening met de Aanbevelingen Uitvoeringskosten van de Pensioenfederatie. In de jaarrekening zijn de kosten verantwoord overeenkomstig de Richtlijnen van de Raad voor de Jaarverslaggeving.

De beheerskosten kunnen als volgt verder worden gespecificeerd naar beleggingscategorie, waarbij de kosten zijn uitgedrukt als percentage van het gemiddelde belegde vermogen van de betreffende beleggingscategorie:

Beheerskosten (x € 1.000)	2023		2022	
	€	%	€	%
Aandelen ontwikkelde markten	154	0,09	114	0,07
Aandelen opkomende markten	<u>238</u>	<u>0,58</u>	<u>241</u>	0,61
Totaal aandelen	392	0,19	355	0,17
Nederlandse Hypotheken	31	0,30	25	0,27
Euro Investment Grade Bedrijfsobligaties	-	0,00	2	0,13
Global Investment Garde Bedrijfsobligaties	16	0,17	22	0,22
Emerging Market Obligaties Hard Currency	27	0,29	29	0,30
Emerging Market Obligaties Local Currency	91	0,42	88	0,41
High Yield	<u>33</u>	<u>0,32</u>	<u>31</u>	0,30
Totaal vastrentende waarden	198	0,32	196	0,10
LDI-portefeuille	<u>306</u>	0,22	<u>288</u>	0,22
Totaal LDI-portefeuille	306	0,22	288	0,22

De beheerkosten voor aandelen zijn vooral gestegen voor de beleggingscategorie Aandelen ontwikkelde markten. In deze beleggingscategorie is er naast een passief beleggingsfonds nog een tweetal actieve managers (beleggingsfondsen) actief. Deze twee actieve managers dragen vooral bij aan de kostenstijging. Eind 2023 is door het Fonds afscheid genomen van deze actieve managers en houdt het enkel nog een passief beleggingsfonds aan in deze beleggingscategorie. Hierdoor is de verwachting dat de kosten in 2024 dalen. Voor vastrentende waarden zijn de beheerkosten nagenoeg ongewijzigd gebleven. De kosten voor het beheer LDI-portefeuille zijn toegenomen en is mede afhankelijk van de beleggingswaarde van de derivaten en de beleggingswaarde van een tweetal geldmarktfondsen.

Transactiekosten

Bij de bepaling van de transactiekosten is rekening gehouden met de aanbevelingen van de Pensioenfederatie. Er wordt onderscheid gemaakt in directe en indirecte transactiekosten. Directe transactiekosten bij beleggingsfondsen betreffen de in- en uitstapvergoedingen en de indirecte transactiekosten zijn de kosten bij aan- en verkoop van beleggingstitels binnen het betreffende beleggingsfonds.

De transactiekosten kunnen als volgt verder worden gespecificeerd naar beleggingscategorie, waarbij de kosten zijn uitgedrukt als percentage van het gemiddelde belegde vermogen van de betreffende beleggingscategorie:

Transactiekosten (x € 1.000)	2023		2022	
	€	%	€	%
Aandelen ontwikkelde markten	224	0,13	370	0,22
Aandelen opkomende markten	<u>154</u>	0,37	<u>84</u>	0,21
Totaal aandelen	378	0,18	454	0,22
Nederlandse Hypotheken	-	0,00	-	0,00
Euro Investment Grade Bedrijfsobligaties	23	4,68	14	0,94
Global Investment Grade Bedrijfsobligaties	44	0,48	41	0,41
Emerging Market Obligaties Hard Currency	123	1,32	46	0,48
Emerging Market Obligaties Local Currency	18	0,08	34	0,16
High Yield	<u>66</u>	0,62	<u>15</u>	0,15
Totaal vastrentende waarden	274	0,45	151	0,24
LDI-portefeuille	<u>197</u>	0,14	<u>50</u>	0,04
Derivaten	197	0,14	50	0,04

Het strategisch beleggingsbeleid bleef in 2023 ongewijzigd. De toename van de transactiekosten wordt voornamelijk veroorzaakt door de grote transitie die eind 2023 is doorgevoerd in de beleggingsportefeuille. Als uitvloeisel van de gehouden evaluatie van de beleggingsportefeuille aan de hand van de "landschapsstudies"

Algemene kosten

Als algemene kosten worden aangemerkt de kosten van de accountant, de kosten van de certificerend actuaris, de advieskosten (actuarieel en juridisch) en de kosten van de toezichthouders. Verder vallen hieronder de bestuurskosten, alsmede de personeelskosten van het bestuur en de bestuurssecretaris.

Verdeling kosten

De kosten worden toegerekend aan kosten pensioenbeheer, kosten vermogensbeheer en algemene kosten. De algemene kosten worden vervolgens verdeeld naar rato van de kosten pensioenbeheer en de kosten vermogensbeheer.

De kosten voor pensioenbeheer zijn onder te verdelen in de volgende componenten:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Kosten pensioenbureau	1.057	833
Kosten accountant	53	58
Kosten actuaris	12	12
Bestuurskosten	106	96
Advieskosten	182	108
Kosten uitvoering van de pensioenregeling	257	236
Kosten toegerekend aan vermogensbeheer	-393	-354
Overige kosten	128	92
Ontvangen kostenvergoeding Nationale-Nederlanden	<u>-197</u>	<u>-191</u>
Totaal	1.205	890

De totale kosten per deelnemer (actieven en gepensioneerden) bedragen derhalve 1.205.000 / 5.336 is € 226 (2022: € 166 per deelnemer).

De kosten pensioenbureau zijn vooral gestegen doordat gebruik is gemaakt van inhuurkrachten ter ondersteuning van het project met betrekking tot de overgang van het pensioenadministratiesysteem van Keylane naar het pensioenadministratiesysteem van Visma Idella.

De kosten accountant betreffen de honoraria van de externe accountant inzake het onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten (incl. BTW).

De advieskosten zijn vooral gestegen door adviezen omtrent de Wtp (€ 148) en omtrent de aanstelling van een nieuwe IT-dienstverlener (€ 22).

De overige kosten betreffen de bijdrage aan DNB (€ 96), de AFM (€ 10), de Pensioenfederatie (€ 18) en de kosten deelnemersvergadering (€ 4).

Omdat de pensioenuitkering van de bij Nationale-Nederlanden ondergebrachte aanspraken door het Fonds worden uitgekeerd, ontvangt het Fonds jaarlijks een kostenvergoeding van Nationale-Nederlanden.

De methodiek waarop de algemene kosten worden verdeeld tussen pensioenbeheer en vermogensbeheer, is ongewijzigd gebleven. De algemene kosten worden verdeeld naar rato van de wel toerekenbare pensioenbeheerkosten respectievelijk vermogensbeheerkosten. Omdat de toerekenbare vermogensbeheerkosten hoger zijn, betekent dit automatisch dat ook de algemene kosten die aan vermogensbeheer worden toegerekend hoger zijn.

Het bestuur zal jaarlijks beoordelen of deze consistente gedragslijn moet worden voortgezet.

Benchmarkonderzoek

Het bestuur heeft over het verslagjaar 2023 geen benchmarkonderzoek laten uitvoeren naar de hoogte van de uitvoeringskosten voor pensioenbeheer en vermogensbeheerkosten in vergelijking met een peergoep. Gezien het feit dat er in 2023 een groot aantal incidentele kosten zijn, zoals de grote transitie in de beleggingsportefeuille en de gestegen kosten omtrent de implementatie van het nieuwe pensioenadministratiesysteem en de Wtp, zou een vergelijking tot onjuiste conclusies kunnen leiden.

Beleggingen paragraaf

Terugblik 2023

Het jaar 2023 werd voor een belangrijk deel gekenmerkt door oorlogen. De oorlog in Oekraïne ging het tweede jaar in en een einde is nog niet in zicht. In oktober werd de wereld daarnaast opgeschrikt door de verschrikkelijke gebeurtenissen in het Midden-Oosten.

In de VS en Europa waren op economisch gebied de zorgen van een geheel andere orde. Hier stonden de ontwikkelingen lange tijd vooral in het teken van een hoge inflatie veroorzaakt door hogere grondstoffenprijzen en knelpunten aan de aanbodzijde van de markt, beide veroorzaakt door de eerder ontstane pandemie. Centrale banken zagen zich genooddacht de rente fors te verhogen. De beleidsrente van de ECB bereikte uiteindelijk een niveau van 4%. Hiermee bleven de lange termijn inflatieverwachtingen onder controle, maar de renteverhogingen vertaalden zich in een verdere stijging van de rente op de kapitaalmarkt en in een toenemende vrees voor een recessie.

Echter, zorgen over de economische gevolgen van faillissementen in de Amerikaanse bankensector brachten de kapitaalmarktrente in maart eerst nog onder het startniveau van het jaar. Pas daarna zette de rentestijging verder door. Door adequaat ingrijpen van de Amerikaanse centrale bank bleven de economische gevolgen beperkt. De Amerikaanse economie werd vooral ondersteund doordat de consumptie nog op peil bleef vanwege de eerder opgebouwde besparingen en omdat het reëel besteedbaar inkomen toenam door hogere lonen. In Europa kon een milde recessie aan het begin van het jaar niet worden voorkomen en daarna bleef de economische groei ook zeer gematigd. Europa is meer gevoelig voor de lagere groei in China. Mede door dalende energieprijzen nam in Europa de inflatie verder af. Mede door de duidelijke daling van de inflatie sloeg in het vierde kwartaal de eerdere rentestijging om in een sterke daling.

De economische ontwikkelingen zorgden voor sterk uiteenlopende rendementen op de beleggingen. Uiteindelijk daalde de kapitaalmarktrente in 2023, waardoor het rendement op vastrentende waarden in 2023 positief was. Rendementen op aandelen ontwikkelde markten waren duidelijk positief. Dit rendement ontstond in de eerste helft van het jaar door gunstige winstcijfers van vooral de grote IT bedrijven. Groeiaandelen deden het hierdoor een stuk beter dan waarde-aandelen. Aandelenkoersen werden ook ondersteund door de verwachting voor renteverlagingen. In de tweede helft van het jaar bewogen aandelen per saldo meer zijwaarts. Beleggers gingen er steeds meer vanuit dat de beleidsrente van centrale banken voorlopig hoog zou worden gehouden. De Amerikaanse centrale bank maakte duidelijk dat voor een verdere daling van de inflatie een verlaging van de groei nodig is. Aandelen in opkomende landen stelden in 2023 wederom teleur. Vooral de bezorgdheid over de vastgoedsector in China en de verdere groeivertraging lagen hieraan ten grondslag. Hogere rentes zorgen ook voor Europese vastgoedportefeuilles voor negatieve rendementen.

Vooruitzichten 2024

Sterke renteverhogingen van centrale banken in combinatie met de verslechtering van financiële condities maken voor de VS een lagere groei waarschijnlijk. De kans op een recessie is daarbij hoger dan gemiddeld. Verder renteverhogingen zullen in dat geval achterwege blijven. Tegelijkertijd zijn door de nog altijd hoge inflatie ook voorlopig renteverlagingen nog uit zicht. De vooruitzichten in Europa wijzen op een matige economische groei en een verdere daling van de inflatie. In deze omgeving houdt ook de ECB de rente voorlopig onveranderd. Bij deze vooruitzichten passen eerder rentedalingen in plaats van verdere rentestijgingen wat gunstig is voor vastrentende waarden. Gesteund door goede winstvooruitzichten zouden aandelen juist kunnen profiteren van lagere rentes. Aandelen zijn echter kwetsbaar in een omgeving waarin de groei verder onder druk komt.

Maatschappelijk verantwoord beleggen

In 2022 heeft het Fonds het beleid maatschappelijk verantwoord beleggen (MVB) vastgesteld. De visie van het Fonds is dat maatschappelijk verantwoord beleggen bijdraagt aan haar lange termijn doelstelling. Maatschappelijk verantwoord beleggen staat hierbij in functie van de primaire doelstellingen van het Fonds. Het Fonds heeft drijfveren en overtuigingen ten aanzien van het MVB-beleid en past deze zoveel mogelijk toe bij de vormgeving en implementatie van het MVB-beleid.

Drijfveren MVB-beleid

Het Fonds laat zich voor de invulling van het MVB-beleid leiden door de volgende perspectieven:

1. Integratie van ESG-aspecten in het beleggingsbeleid kan zorgen voor lagere risico's bij gelijkblijvende rendementen;
2. Het Fonds wenst in lijn met wettelijke eisen te opereren.

Overtuigingen

- MVB-aspecten vormen een belangrijk criterium bij de selectie van nieuwe beleggingsoplossingen. Het kan zijn dat potentiële beleggingsoplossingen afvallen omdat zij niet voldoen aan de minimum MVB-uitgangspunten van het Fonds.
- Het Fonds neemt het kostenaspect nadrukkelijk mee in de verdere invulling en uitvoering van het MVB-beleid.
- Wanneer meerdere beleggingsmogelijkheden met gelijke risico-rendement perspectieven aan de beleggingsportefeuille kunnen worden toegevoegd, heeft het Fonds een voorkeur voor de oplossing die een positieve milieu- of maatschappelijke impact realiseert.
- Het Fonds ziet MVB als een integraal onderdeel van het beleggingsproces. Dit betekent dat maatschappelijk verantwoord beleggen wordt toegepast in elke stap van de beleggingscyclus. Het Fonds neemt informatie over ESG-factoren mee in alle beleggingsbeslissingen, aanvullend op de gebruikelijke financiële aspecten. MVB wordt daarom altijd in samenhang met (verwacht) rendement, risico en kosten bekeken.

De ontwikkelingen op het vlak van MVB gaan snel. Dit wordt enerzijds gedreven door wettelijke ontwikkelingen, anderzijds door innovatie in de markt voor beleggingsoplossingen. Het Fonds blijft nadrukkelijk de veranderende wettelijke kaders volgen en hieraan voldoen. Vanwege de beperkte capaciteit en omvang van het Fonds past het een volgende aanpak toe, waarbij het wil leren van de ontwikkelingen die door andere beleggers is ingezet. Wanneer MVB-oplossingen en beleidsopties voldoende volwassen zijn, zal het Fonds overwegen deze toe te passen.

Het Fonds kwalificeert op dit moment de pensioenregeling als "grijs", overeenkomstig artikel 6 SFDR. Dit houdt in dat het Fonds geen duurzame kenmerken promoot of duurzaamheid tot doel heeft. Met als uitgangspunt het huidige MVB-beleid zal het Fonds deze keuze in 2024 evalueren.

Bij het uitvoeren van het beleggingsbeleid weegt het Fonds wel de algemene ESG-criteria mee bij de beleggingsbeslissingen. Het Fonds weegt echter hierbij niet specifiek mee wat de ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen zijn op de duurzaamheidsfactoren, zoals omschreven in de SFDR.

De reden om de duurzaamheidsfactoren niet mee te wegen is dat het Fonds vooralsnog een eigen keuze maakt welke criteria het meeweegt. Verder wil het Fonds eerst toetsen of het aan de rapportageverplichtingen kan voldoen, voordat het Fonds kiest de ongunstige effecten mee te wegen in de beleggingsbeslissingen. Dit wil het Fonds in 2024 gaan onderzoeken.

Het Fonds kan de keuze om de ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op de duurzaamheidsfactoren niet mee te nemen om verschillende redenen heroverwegen, bijvoorbeeld als (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden wel willen dat het Fonds de wettelijke ongunstige effecten van beleggingsbeslissingen meeneemt.

Taxonomie verordening

De Taxonomie verordening bepaalt dat het Fonds moet aangeven hoe het rekening houdt met ecologisch duurzame economische activiteiten volgens de definitie van deze verordening. Het Fonds houdt hier als volgt rekening mee: De onderliggende beleggingen van dit financiële product houden geen rekening met de EU-criteria voor ecologisch duurzame economische activiteiten.

Fonds specifieke ontwikkelingen

De beleggingsportefeuille

De beleggingsportefeuille wordt beheerd door de fiduciair beheerder GSAM.

Ontwikkeling portefeuille

De waarde van de beleggingsportefeuille en de verdeling van het vermogen over de verschillende beleggingscategorieën aan het einde van het jaar ten opzichte van de situatie aan het begin van het jaar wordt weergegeven in de toelichting op de balans. Ten opzichte van einde 2022 heeft het belegde vermogen een stijging van circa € 84 miljoen laten zien, van circa € 377 miljoen einde 2022 tot circa € 461 miljoen einde 2023. Het rendement op de portefeuille was positief over 2023 (circa +11,7%).

Portefeuillebeheer

De strategische beleggingsportefeuille van het Fonds is onderverdeeld in een zogenaamde matching portefeuille (40%) en een return portefeuille (60%). De matching portefeuille heeft als doel een bepaald gedeelte van het rendement van de voorziening pensioenverplichtingen (VPV) te matchen. Het pensioenfonds maakt gebruik van een LDI-mandaat. Binnen het LDI-mandaat wordt gebruik gemaakt van geldmarktfondsen en rentederivaten. Verder bestaat de matching portefeuille eind 2023 uit Nederlandse hypotheek en Euro investment grade bedrijfsobligaties.

De return portefeuille belegt in obligaties van opkomende landen (7,5%), bedrijfsobligaties met een lage kredietwaardigheid (2,5%) en aandelen (50,0%). De aandelenportefeuille is verder onderverdeeld in 40% aandelen ontwikkelde landen en 10% aandelen opkomende landen. De beleggingen in aandelen ontwikkelde landen worden eind 2023 volledig passief belegd. In aandelen opkomende landen werd eind 2023 gedeeltelijk passief en gedeeltelijk actief belegd. Begin 2024 is dit volledig naar passief gedraaid. Verder worden de bedrijfsobligaties met een lage kredietwaardigheid en obligaties in opkomende landen (local currency) actief belegd en worden de obligaties in opkomende landen (hard currency) passief belegd.

Strategisch beleggingsbeleid

Het strategische beleggingsbeleid bleef in 2023 ongewijzigd. Gedurende 2023 zijn de posities als gevolg van marktbewegingen incidenteel buiten de bandbreedte gekomen. In lijn met het herbalanceringsbeleid van het Fonds, zijn de posities weer binnen de bandbreedte gebracht.

Normportefeuille

In onderstaande tabel wordt de portefeuille per 31 december 2023 weergegeven.

De portefeuille op 31 december 2023:

Beleggingscategorie	Portefeuille	Norm	Min	Max	Benchmark ¹
LDI-portefeuille	36,7%	35,0%	30,0%	50,0%	Gerealiseerd rendement ²
Nederlandse hypotheke	2,3%	2,5%	0,0%	4,5%	Fondsrendement
Euro investment grade bedrijfsobligaties	2,5%	2,5%	1,5%	3,5%	Bloomberg Euro Aggregate Corporates EUR index
Emerging markets obligaties HC	2,4%	2,5%	1,5%	3,5%	JP Morgan EMBI Global Diversified TR unhedged index
Emerging markets obligaties LC	4,9%	5,0%	4,0%	6,0%	JP Morgan GBI-EM Global diversified index
High Yield	2,4%	2,5%	1,5%	3,5%	Bloomberg U.S. Corporate High Yield & Pan-European High Yield ex Financials 2.5% issuer cap index (EUR hedged)
Aandelen ontwikkelde markten	39,1%	40,0%	35,0%	45,0%	MSCI World Net TR Index
Aandelen opkomende aandelen	9,7%	10,0%	7,5%	12,5%	MSCI Emerging Markets Net TR Index

Risicoafdekking

Het strategische beleggingsbeleid op het gebied van rente- en valutarisico bleef in 2023 ongewijzigd. Gedurende geheel 2023 bleef de afdekking van het renterisico dicht bij de strategische rente-afdekking van 50%.

Resultaat

Totale portefeuille

De totale beleggingsportefeuille heeft over 2023 een positief rendement behaald van +11,7%. De vastrentende waarden zijn gestegen als gevolg van de gedaalde rente. Aangezien het Fonds niet het gehele renterisico heeft afgedekt (de strategische afdekking voor de beleggingen in eigen beheer bedraagt 50%), heeft de daling van de rente een negatief effect gehad op de dekkingsgraad.

Matching portefeuille

Het rendement op de matching portefeuille was vanwege een rentedaling positief (+4,5%). Het rendement op Nederlandse hypotheke en Euro bedrijfsobligaties heeft in 2023 positief bijgedragen waardoor het rendement op de matchingportefeuille hoger is geweest dan dat van de verplichtingen (+3,5%).

Return portefeuille

Het rendement op de returnportefeuille was eveneens positief (+16,0%). Vooral de allocatie naar Aandelen ontwikkelde markten heeft een zeer goed rendement laten zien (+17,0%). En ook Aandelen opkomende markten hebben het goed gedaan met een rendement van +10,1%. Verder was ook het rendement op EMD LC fors positief (+14,7%), waarbij dit vooral ook de goede prestatie van de manager is geweest. De categorieën EMD LC en High yield hebben in 2023 ook een goed rendement laten zien met respectievelijk +6,2% en +9,1%.

¹ In Q4 is een transitie van de portefeuille uitgevoerd waarbij voor een aantal beleggingscategorieën in andere beleggingsfondsen is geïnvesteerd. Het jaarrendement van de benchmark bestaat uit een samengesteld rendement van de periode voor en na transitie. In de tabel is de benchmark per eind 2023 weergegeven.

² Op totaalniveau wordt de benchmark van de matching portefeuille gevormd door het rendement van de (af te dekken) verplichtingen.

De in 2023 behaalde netto rendementen per beleggingscategorie waren in vergelijking met de benchmark als volgt:

2023	Fonds	Benchmark
Matchingportefeuille	4,5%	3,5%
LDI-portefeuille	4,3%	4,3%
Nederlandse hypotheke	4,4%	4,4%
Euro investment grade bedrijfsobligaties	2,0%	8,2% ³
Returnportefeuille	16,0%	16,2%
Aandelen	17,0%	17,6%
Return vastrentende waarden	11,3%	9,0%
Totaal rendement⁴	11,7%	11,2%

Zakelijke waarden risico

Het Fonds loopt het risico dat de beleggingen in waarde dalen. In het beleggingsbeleid wordt met dergelijke risico's rekening gehouden door onder meer toepassing van voldoende spreiding in de beleggingsportefeuille naar beleggingscategorieën en beleggingsmarkten. De volatiliteit van de marktwaarden (prijsrisico's) van de beleggingen wordt periodiek geëvalueerd en kan leiden tot bijstellingen in het vermogensbeheer.

In onderstaande tabel wordt de verdeling naar de verschillende zakelijke waarden beleggingscategorieën getoond.

	2023		2022	
	€ mln	%	€ mln	%
Return vastrentende waarden	45	17	39	17
Wereldwijde aandelen	181	67	155	67
Emerging Markets aandelen	45	16	37	16

³ Benchmark rendement is vertekend doordat niet het gehele jaar in Euro investment grade obligaties is geïnvesteerd en in Q4 een transitie is uitgevoerd.

⁴ Het totaalrendement wordt berekend door op dagelijkse basis het rendement per categorie te vermenigvuldigen met de gewicht in de portefeuille.

Pensioen paragraaf

Het Fonds voert meerdere pensioenregelingen uit. In hoofdstuk 1.3 van het bestuursverslag worden de pensioenregelingen gedetailleerder toegelicht.

Basis pensioen

Het Fonds kent een Basis pensioenregeling. De Basis pensioenregeling wordt gekwalificeerd als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp. De Basis pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een CDC-regeling. De Basis pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld. Er is een uitvoeringsovereenkomst tussen het Fonds en de aangesloten ondernemingen.

Anw-hiaat pensioen

Het Fonds kent een Anw-hiaat pensioenregeling. De Anw-hiaat pensioenregeling kwalificeert als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp. De Anw-hiaat pensioenregeling geeft, onder voorwaarden, recht op een partnerpensioen tot de ingang van de AOW-leeftijd. Daarbij is de hoogte van het partnerpensioen gerelateerd aan de hoogte van de uitkering van de Anw, zoals deze wordt verstrekt door de SVB. Er is een uitvoeringsovereenkomst tussen het Fonds en de aangesloten ondernemingen.

Aanvullend en/of Compensatie pensioen

Het Fonds kent een Aanvullend en/of Compensatie pensioenregeling. De Aanvullend en/of Compensatie pensioenregeling kwalificeert als een premieovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp. Het betreft een vrijwillige regeling als aanvulling op de Basis pensioenregeling. De Aanvullend en/of Compensatie pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar.

Netto pensioen

Het Fonds kent een Netto pensioenregeling. De Netto pensioenregeling kwalificeert als een premieovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp. Het betreft een vrijwillige regeling als aanvulling op de Basis pensioenregeling. De Netto pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Indien er sprake is van een partner en/of kinderen wordt er een netto partnerpensioen en een netto wezenpensioen verzekerd bij overlijden voor de pensioenrichtdatum.

Excedent pensioen

Het Fonds kent tevens een Excedent pensioenregeling. De Excedent pensioenregeling kwalificeert als een uitkeringsovereenkomst in de zin van artikel 10 Pensioenwet, zoals die luidde voor de inwerkingtreding van de Wtp. De Excedent pensioenregeling kan worden gekenmerkt als een CDC-regeling. Het betreft een verplichte regeling als aanvulling op de basispensioenregeling bij Pensioenfonds Metaal & Techniek of Pensioenfonds van de Metalektro. De pensioenregeling kent een pensioenrichtleeftijd van 68 jaar. Jaarlijks wordt een aanspraak op ouderdomspensioen opgebouwd van 1,875% van de in dat jaar geldende pensioengrondslag. De franchise wordt jaarlijks vastgesteld.

Toeslagbeleid

Het Fonds streeft ernaar jaarlijks per 1 januari een toeslag te verlenen op de opgebouwde pensioenen van de (gewezen) deelnemers en op de ingegane pensioenen van de pensioengerechtigden. Het bestuur van het Fonds beslist jaarlijks of en in hoeverre een toeslag wordt verleend. Voor de voorwaardelijke toeslagverlening heeft het Fonds geen bestemmingsreserve gevormd. De toekenning van toeslagen is voorwaardelijk en afhankelijk van de financiële situatie van het Fonds. Voor deze voorwaardelijke toeslagverlening is geen reserve gevormd en wordt geen premie betaald. De toeslagverlening wordt uit het beleggingsrendement gefinancierd.

De toeslag is, met uitzondering van de toeslag voor de pensioengerechtigden met een Anw-hiaat pensioen per 31 december 2020, gebaseerd op de prijsinflatie op basis van de

Consumentenprijsindex (CPI afgeleid) over de periode september van enig jaar ten opzichte van september van het jaar daarvoor en wordt afgerond op twee decimalen. Vervolgens wordt hiervan het toekomstbestendige toeslagpercentage afgeleid mede rekening houdend met de ondergrens en bovengrens. Het toeslagpercentage wordt daarbij naar beneden afgerond op 2 decimale nauwkeurigheid.

Een negatief toeslagpercentage wordt niet toegepast op de pensioenaanspraken en pensioenrechten. Dit wordt indien en voor zover mogelijk in mindering gebracht op het niet toegekende deel van de toeslagmaatstaf van (positieve) toeslagen uit eerdere jaren. Er bestaat geen recht op enige compensatie van het niet toegekende deel van de toeslagmaatstaf uit eerdere jaren.

In bijzondere omstandigheden kan het bestuur in overleg met het belanghebbendenorgaan – gemotiveerd – afwijken van de toeslagmaatstaf, gebaseerd op de prijsinflatie op basis van CPI afgeleid over de periode september van enig jaar ten opzichte van september van het jaar daarvoor, indien de wet- en regelgeving dit toelaat en dit naar de mening van het bestuur evenwichtig is.

Volgens de wettelijke vereisten is (gedeeltelijke) toeslagverlening pas toegestaan indien de beleidsdekkingsgraad hoger is dan 110%. Voor het Fonds is eind 2020 ontheffing aangevraagd bij DNB inzake de toeslagdrempel van 110%, aangezien een deel van de pensioenverplichtingen is herverzekerd bij een verzekeraar. Deze ontheffing is door DNB verleend op 5 januari 2021. Daarmee dient voor de vaststelling van de toeslagdrempel een gewogen ondergrens te worden bepaald. Dit geschiedt door voor het deel van de pensioenverplichtingen dat is herverzekerd de minimaal vereiste ondergrens van 101% aan te houden en voor het resterende deel een ondergrens van 110% te hanteren. Voor het pensioenfonds resulteert dit in een toeslagdrempel per 30 september 2023 van 104,10%.

Naast de ondergrens (toeslagdrempel) geldt voor een pensioenfonds de restrictie dat het pas is toegestaan om volledig toeslag te verlenen indien er genoeg beschikbare middelen in het pensioenfonds aanwezig zijn om deze volledige toeslagverlening ook in de toekomst naar verwachting structureel waar te kunnen maken. Deze grens is afhankelijk van de looptijd van de uitkeringen, de toeslagmaatstaf en de technische voorziening. De beleidsdekkingsgraad vanaf waar volledige toeslagverlening mogelijk is, wordt de bovengrens genoemd. De bovengrens voor toekomstbestendige toeslagverlening dient jaarlijks te worden vastgesteld en is mede afhankelijk van de rentestand. De bovengrens bedraagt 140,80%.

Voor de toekenning van een toeslag is de beleidsdekkingsgraad per 30 september leidend. Bij het toekennen van de voorwaardelijke toeslagverlening is uitgegaan van een beleidsdekkingsgraad per 30 september 2023 van 109,5% en de hierboven genoemde toeslagdrempel van 104,10% en de bovengrens van 140,8%. Het Fonds heeft besloten om per 1 januari 2024 een toeslag te verlenen van 0,80%.

Voor pensioengerechtigden die op 31 december 2020 reeds een uitkering uit hoofde van de Anw-hiaat pensioenregeling ontvingen bij het voormalig Multi-OPF Stichting Pensioenfonds Pon (Ring A) geldt in beginsel een onvoorwaardelijke toeslag ter grootte van 1,5% per jaar, met dien verstande dat deze pensioenuitkering nooit meer mag bedragen dan het fiscale maximum conform artikel 18f van de Wet op de Loonbelasting 1964. Er geldt een aanvullende toeslagregeling voor degenen die op 31 december 2020 deelnemer waren bij het voormalig Multi-OPF Stichting Pensioenfonds Pon (Ring A). Voor deze deelnemers is er een toeslagdepot A gevormd. Vanuit dit toeslagdepot krijgen de nabestaanden van deze deelnemers naast de reguliere toeslag over de uitkering van het Anw-hiaat pensioen een aanvullende toeslag tot het niveau van de werkelijke stijging van de Anw-uitkering van de overheid, tot een maximum van 1,5% per jaar. Voorwaarden zijn dat de middelen in het toeslagdepot A voldoende zijn en de beleidsdekkingsgraad hoger is dan het minimaal vereiste eigen vermogen. Aangezien de verleende toeslag van 0,80% lager is dan 1,50% heeft het Fonds besloten de aanvullende toeslag vast te stellen op 0,70%.

Actuariële paragraaf

Actuariële analyse

De actuariële analyse van het saldo van baten en lasten kan als volgt worden weergegeven:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Premieresultaat		
Premiebijdragen	45.172	42.475
Actuarieel benodigd	-34.018	-51.611
Toevoeging aan egalisatievoorziening CDC-premie	-2.606	-3.091
Opslag uitvoeringskosten	-1.169	-1.173
Beschikbaar voor overlijden/arbeidsongeschiktheid	-3.119	-4.335
Subtotaal	4.260	-17.735
Interestresultaat		
Beleggingsresultaten	46.609	-139.705
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen	-13.211	8.466
Wijziging marktrente	-5.677	172.126
Subtotaal	27.721	40.887
Overig resultaat		
Kosten	21	331
Uitkeringen	82	80
Waardeoverdrachten	-1.441	-1.990
Toeslagen	-29	-3.367
Kanssystemen	-600	722
Wijziging sterftegrondslagen	-	-3.139
Overige	-125	992
Subtotaal	-2.092	-6.371
Totaal saldo van baten en lasten	29.889	16.781

In het resultaat op premies is het verschil zichtbaar tussen de kostendeekkende premie en de feitelijke premie, die wordt gebaseerd op de gedempte kostendeekkende premie (verwacht rendement). Omdat de feitelijk betaalde premie hoger is dan de gedempte kostendeekkende premie, vindt er onder andere een dotatie plaats aan de egalisatievoorziening CDC-premie.

Over het boekjaar 2023 is een positief beleggingsrendement behaald van 11,72%. Daartegenover staat een rentetoevoeging aan de voorziening pensioenverplichtingen en een stijging van de technische voorziening als gevolg van de daling van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Dit resulteert in een positief resultaat op de post beleggingen/marktrente.

In 2022 heeft een wijziging plaatsgevonden van de sterftegrondslagen. In het kader van het verzekeringstechnisch risico hanteert het Fonds de meest actuele en fondsspecifieke sterftetabellen waarbij rekening wordt gehouden met de voorziene stijging van de levensverwachting. Onderdeel van de fondsspecifieke sterftetabellen betreft de ervaringssterfte. In 2022 is overgegaan naar de meest recente overlevingstafel: Prognosetafel AG 2022. Het effect op de technische voorziening voor risico fonds is € 3.139. In 2023 heeft geen wijziging plaatsgevonden van de sterftegrondslagen.

Uitkomsten van de solvabiliteitstoets

Het aanwezige eigen vermogen ultimo 2023 bedraagt € 98,6 mln. Het minimaal vereist vermogen bepaald conform artikel 11 van het besluit nFTK pensioenfondsen bedraagt € 24,3 mln. Het vereist eigen vermogen op basis van de strategische mix in evenwichtssituatie bedraagt € 91,3 mln. De beleidsdekkingsgraad is lager dan de vereiste dekkingsgraad. Er is derhalve sprake van een toereikende solvabiliteit.

Rol en bevindingen van de certificerend actuaris

De certificerend actuaris heeft de opdracht om vast te stellen dat het Fonds voldoet aan de vereisten vanuit artikel 126 tot en met 140 Pensioenwet, zoals deze luiden voor de inwerkingtreding van de Wtp. Het bestuur van het Fonds heeft kennis genomen van het rapport van de certificerend actuaris en zal de aanbevelingen/aandachtspunten in beschouwing nemen.

2.7. Risicoparagraaf

Hoofdpijnen risicomanagementproces

Het Fonds kent een integraal risicomanagement beleid (IRM-beleid). Het IRM-beleid is gericht op:

- de uitvoering;
- monitoring;
- terugkoppeling en sturing van en over de risico's;
- beheersmaatregelen in relatie tot het realiseren van de door het bestuur geformuleerde beleidsdoelstellingen.

Het risicomanagementproces wordt daarbij continu doorlopen via de onderstaande 7 stappen, gebaseerd op de Handreiking "Integraal Risicomanagement" zoals uitgebracht door de Pensioenfederatie.

Op basis van goed ingerichte processen en de juiste rapportages dient het bestuur in staat te zijn haar risico's goed te monitoren en daarmee, waar nodig, bijsturing van het beleid te bewerkstelligen.

“Three lines”

Het fonds beheerst risico's aan de hand van het “Three lines” model, waarbij:

Eerste lijn = Risico-eigenaar

De eerste lijn is verantwoordelijk voor zijn eigen processen en het beheersen van de bijbehorende risico's. Binnen de kaders van het IRM-beleid en met inachtneming van interne procedures en risicolimieten beoogt de eerste lijn de verhouding tussen risico en rendement te optimaliseren. De eerste lijn is belegd bij zowel de risicomanager als de bestuurder met aandachtsgebied risicomanagement.

Tweede lijn = Risicomanagement

De tweede lijn faciliteert de eerste lijn in de uitvoering van risicoanalyses, draagt richtlijnen en standaarden voor risicomanagement aan, rapporteert over de geconstateerde bevindingen via de monitoringsrol en geeft onafhankelijk advies. Tevens is de tweede lijn verantwoordelijk voor het toetsen van opzet, bestaan en werking van de beheersmaatregelen.

Door het aantrekken van een externe risicomanager zal vanaf 2024 een betere verdeling ontstaan in eerste en tweede lijn.

Derde lijn = Interne audit

De derde lijn toetst de inrichting en werking van de eerste en tweede lijn en velt daarover een objectief, onafhankelijk oordeel met mogelijkheden tot verbetering. De derde lijn heeft geen rol in vaststelling, uitvoering of sturing van het (risico) beleid, maar voert een systematische controleaanpak uit ter evaluatie en vergroting van de effectiviteit van activiteiten op het gebied van risicomanagement, interne beheersing en bestuurlijke inrichting.

Doelstellingen

Het IRM-beleidskader start met de strategische doelstellingen van het Fonds, die afgeleid kunnen worden van de missie en de visie van het Fonds.

Binnen het door het Fonds uitgevoerde IRM-kader wordt het realiseren van de fondsdoelstellingen centraal gesteld, waarbij wordt verondersteld dat de fondsdoelstellingen een volledige en juiste reflectie vormen van de diverse belangen van de belanghebbenden.

De fondsdoelstellingen kunnen onderverdeeld worden in financiële – en niet financiële doelstellingen. De financiële doelstellingen zijn voornamelijk strategisch van aard, zijn afgestemd op de missie en visie van het fonds en hebben een lange termijnkarakter. Het bestuur heeft de volgende twee financiële doelstellingen vastgesteld:

- doelstelling 1: Verstrekken van de nominale pensioenaanspraken;
- doelstelling 2: Streven naar een goed pensioenresultaat.

De financiële strategische doelstellingen zijn met name gericht op waardecreatie, hetgeen voor het Fonds is vertaald in het streven naar een hogere dekkingsgraad. Hiermee is het Fonds binnen de bestaande wet- en regelgeving in staat om invulling te geven aan de doelstelling van het streven naar een goed pensioenresultaat (zoals met de sociale partners is afgesproken) en het borgen van de nominale pensioenaanspraken.

Het bestuur heeft vastgesteld dat het realiseren van een hogere dekkingsgraad voornamelijk wordt beïnvloed door externe factoren die buiten de beïnvloedingssfeer liggen van het bestuur. Het bestuur is daarom ook van mening dat het financieel beleidskader gericht moet zijn op wat, gegeven deze externe omstandigheden, haalbaar is. Hierbij realiseert het bestuur zich dat om de gestelde doelstelling te bereiken het nemen van risico's noodzakelijk is, maar niet tegen elke prijs. Er moet dus een goede balans worden gevonden tussen het nemen van risico's en het streven naar het bereiken van de doelstellingen. Daarbij geldt nadrukkelijk dat het realiseren van de doelstellingen afhankelijk is van de actuele – en beleidsdekkingsgraad. Het bestuur bepaalt dit periodiek op basis van een ALM-studie. Dit is vertaald in strategisch beleggingsbeleid van het Fonds.

Primair ligt de focus op het verstrekken van de nominale pensioenaanspraken. Dit geldt met name als de dekkinggraad onder het vereist eigen vermogen ligt en wordt versterkt op het moment dat de dekkinggraad verder daalt tot onder het minimum vereist eigen vermogen. Bij een dekkinggraad boven het vereist eigen vermogen laat het bestuur steeds meer doelstelling 2 prefereren zonder daarbij doelstelling 1 uit het oog te verliezen.

De niet financiële doelstellingen hebben voornamelijk betrekking op operationele doelstellingen gericht op effectief en efficiënt gebruik van (financiële, personele en materiële) middelen. Daarnaast hebben de niet financiële doelstellingen ook betrekking op de betrouwbaarheid van de interne en externe verslaglegging (rapportage doelstellingen) en naleving van wet- en regelgeving (toezicht doelstellingen).

Het bestuur heeft de volgende drie niet financiële doelstellingen vastgesteld:

- doelstelling 3: Beheerste bedrijfsvoering;
- doelstelling 4: Integere bedrijfsvoering;
- doelstelling 5: Adequate communicatie.

De niet-financiële doelstellingen hebben met name betrekking op de uitbestede processen.

Risicohouding

In het Financieel Toetsingskader is vastgelegd dat het bestuur van het Fonds zorg draagt voor de vastlegging van de doelstellingen en beleidsuitgangspunten, waaronder de risicohouding van het Fonds. De organen van het Fonds gebruiken deze doelstellingen en uitgangspunten bij de toetsing van de opdrachtaanvaarding van de door de werkgever en werknemers overeengekomen pensioenregeling en bij de besluitvorming, de verantwoording, de advisering en het toezicht binnen het Fonds. Het bestuur dient er hierbij naar te streven om zo veel mogelijk duidelijkheid te verkrijgen over de doelstellingen, het ambitieniveau van de toeslagverlening en de risicohouding, die ten grondslag liggen aan de pensioenregeling.

De risicohouding vormt de basis voor:

- de aanvaarding van de opdracht door het bestuur;
- het vaststellen van het beleid door het bestuur;
- de verantwoording achteraf van het bestuur over het gevoerde beleid.

Voor het tot stand komen van de risicohouding van het Fonds heeft het bestuur een onderzoek uitgevoerd naar de risicobereidheid onder de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het resultaat van dit onderzoek vormt mede het uitgangspunt voor de risicohouding van het Fonds, zoals hiervoor reeds beschreven in het bestuursverslag. De risicohouding vormt het kader van de haalbaarheidstoets.

Risicobereidheid

Het bestuur heeft de risicobereidheid per doelstelling vertaald in de volgende "risk-appetite" niveaus en tolerantiegrenzen.

Risk appetite niveau	Uitleg niveau risk appetite
Laag	Het risico wordt vermeden, tenzij uitzonderlijke omstandigheden zijn waardoor het risico wordt geaccepteerd.
Gematigd	Het risico wordt geaccepteerd indien opbrengsten hoger zijn dan de mogelijk negatieve gevolgen en het risico voldoende gemeten, gemonitord en waar nodig worden bijgestuurd.
Hoog	Het risico wordt geaccepteerd en indien het risico zich voordoet wordt de impact beheerst.

Tolerantiegrenzen	Uitleg tolerantiegrenzen
Ambitie	Dit is het gewenste of benodigde niveau om de doelstelling te halen.
Ongewenst	Signaal dat risico te hoog dreigt te worden, waardoor voorkomen moet worden om risico toe te voegen.
Onacceptabel	Er is sprake van te veel risico waardoor er actie is vereist om risico terug te nemen.

Het bestuur hanteert de volgende "risk appetite" en tolerantiegrenzen bij de vijf doelstellingen:

Doelstelling 1 Verstrekken van nominale aanspraak

Voor doelstelling 1 geldt dat de risk appetite is vastgesteld als **Laag**. Het risico wordt vermeden indien kortingen dreigen. Het korten wordt gezien als laatste remedie en daardoor wordt bij de besluitvorming de focus gelegd op doelstelling 1 indien doelstelling 2 niet meer lukt of de kans op realisatie klein is geworden.

Doelstelling 1	Tolerantiegrenzen
Ambitie	- Kans kleiner dan de kritieke dekkingsgraad $\leq 2,5\%$ - Kans dekkingsgraad gedurende 5 jaar onder MVEV $\leq 2,5\%$ - Inzet risicobudget mag zonder beperking binnen de afgesproken grenzen worden ingezet.
Ongewenst	- Kans kleiner dan de kritieke dekkingsgraad $> 2,5\%$, maar kleiner dan $10,0\%$ - Kans dekkingsgraad gedurende 5 jaar onder MVEV $> 2,5\%$, maar kleiner dan $10,0\%$ - Inzet risicobudget overwogen om binnen de afgesproken bandbreedte bij te stellen afhankelijk van ontwikkeling dekkingsgraad.
Onacceptabel	- Kans kleiner dan de kritieke dekkingsgraad $> 10,0\%$ - Kans dekkingsgraad gedurende 5 jaar onder MVEV $> 10,0\%$ - Inzet risicobudget wordt overwogen om gelijk te stellen aan onderkant bandbreedte.

Bevindingen bij doelstelling 1

Per 31 december 2023 geldt de volgende status met betrekking tot de tolerantiegrenzen:

Tolerantiegrens	
Kans dekkingsgraad kleiner dan kritische dekkingsgraad	0,0%
Kans dekkingsgraad gedurende 5 jaar onder MVEV	0,0%
Inzet risicobudget binnen afgesproken grenzen	ongeveer midden van bandbreedte

Bij het Fonds is de aandacht voornamelijk gericht op het verstrekken van nominale pensioenaanspraken. De dekkingsgraad ligt boven het vereist eigen vermogen, waardoor het Fonds eind 2023 uit herstel is. Hierdoor is naast de aandacht op doelstelling 1 doelstelling 2 ook weer deels in beeld. Daarbij geldt wel dat de inzet van de beleidsinstrumenten voor het bestuur beperkt zijn, en daardoor de indexatiemogelijkheden ook.

De rente-afdekking ex-ante ligt in het midden van de bandbreedte en ook het curverisico bevindt zich binnen de afgesproken bandbreedte. De afdekking van het valutarisico ligt rond de ondergrens van de bandbreedte. Het bestuur heeft in samenwerking met de beleggingscommissie aan de hand van de uitgevoerde landschapsstudies en de gemaakte keuzes hierin, in 2023 een geïntegreerde evaluatie van de beleggingsportefeuille uitgevoerd en het beleid omtrent valuta-afdekking en MVB verder geactualiseerd.

Doelstelling 2 Streven naar een goed pensioenresultaat

Voor deze doelstelling stelt het bestuur dat risico geaccepteerd moet worden om het streven te realiseren, maar wel binnen de gestelde risicolimieten. Om ook de kansen waar te maken voor een goed pensioenresultaat heeft het bestuur de risk appetite voor doelstelling 2 als **Hoog** gedefinieerd.

In dit geval wordt het risico geaccepteerd en indien het risico voordoet wordt de impact gemanaged. De risicobereidheid wordt wel lager indien de dekkingsgraad daalt naar kritieke niveaus.

Doelstelling 2	Tolerantiegrenzen
Ambitie	1. Kans kleiner dan VEV $\leq 10,0\%$ 2. Reële DG $\geq 85,0\%$ 3. Verwachte pensioenresultaat (10 jaar termijn) $> 95,0\%$ en jaarlijkse HBT pensioenresultaat uitkomst $\geq 75,0\%$
Ongewenst	1. Kans dekkingsgraad kleiner dan VEV $> 10,0\%$, maar $\leq 30,0\%$ 2. Reële DG tussen $75,0\% - 85,0\%$ 3. Verwachte pensioenresultaat (10 jaar termijn) $> 90,0\%$, maar $\leq 95\%$ en HBT uitkomst tussen ondergrens – 75%
Onacceptabel	1. Kans dekkingsgraad kleiner dan VEV $> 30,0\%$ 2. Reële DG $< 75,0\%$ 3. Verwachte pensioenresultaat (10 jaar termijn) $< 90,0\%$ (minder dan 50% indexatie toekenning) en/of HBT uitkomst $<$ ondergrens

Bevindingen bij doelstelling 2

Per 31 december 2023 geldt de volgende status met betrekking tot de tolerantiegrenzen:

Tolerantiegrens	
Kans dekkingsgraad kleiner dan VEV	57,5%
Reële dekkingsgraad	78,3%
Verwacht pensioenresultaat (o.b.v. HBT)	79,0%

De (beleids)dekkingsgraad bevindt zich weliswaar boven het vereist eigen vermogen, maar de kans om hernieuwd in een reservetekort te komen, is aanwezig. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad liggen boven de ondergrens voor toekomstig indexeren. De bovengrens voor toekomstig indexeren is door de hoge inflatie fors toegenomen en volledig buiten zicht geraakt. Daarmee is volledige indexatie voorlopig niet realistisch. Per 1 januari 2024 is een beperkte indexatie van $0,80\%$ toegekend. De grote herverzekerde portefeuille beperkt de ontwikkeling van de beleidsdekkingsgraad. Het niveau van de reële dekkingsgraad bevindt zich op een ongewenst niveau.

Doelstelling 3 Beheerste bedrijfsvoering

De risicohouding is **Gematigd**. Afwijkingen van de norm dienen alleen tijdelijk geaccepteerd te worden, om daarmee de kwetsbaarheid van het Fonds niet te vergroten en het vertrouwen in het Fonds niet te schaden. Het risico kan worden geaccepteerd omdat het risico voldoende kan worden gemeten, gemonitord en waar nodig worden bijgestuurd.

Doelstelling 3	Tolerantiegrenzen
Ambitie	1. Aantal klachten ≤ 1 per jaar 2. Aantal incidenten ≤ 1 per jaar 3. Aantal rode bevindingen (van kritieke processen) uit SLA's uitvoerders ≤ 4 per jaar
Ongewenst	1. Aantal klachten ≤ 1 per kwartaal 2. Aantal incidenten ≤ 1 per kwartaal 3. Aantal rode bevindingen (van kritieke processen) uit SLA's uitvoerders ≤ 4 per kwartaal
Onacceptabel	1. Aantal klachten > 1 per kwartaal 2. Aantal incidenten > 1 per kwartaal 3. Aantal rode bevindingen (van kritieke processen) uit SLA's uitvoerders > 4 per kwartaal

Bevindingen bij doelstelling 3

Over het gehele jaar 2023 geldt de volgende status met betrekking tot de tolerantiegrenzen.

Tolerantiegrens	
Aantal klachten	2
Aantal incidenten	2
Aantal rode bevindingen uit SLA's uitvoerders	0

In 2023 zijn geen klachten ontvangen. Er hebben in totaal twee incidenten plaatsgevonden. Beide incidenten werden veroorzaakt door het niet juist volgen van interne procedures bij de uitvoering van de pensioenadministratie. De incidenten zijn besproken met het pensioenbureau en er zijn afdoende verbeteracties in gang gezet.

Met betrekking tot de uitvoering door het pensioenbureau, wordt een SLA-rapportage opgeleverd waardoor het bestuur grip heeft op de realisatie van de afgesproken KPI's. Daarnaast heeft het bestuur periodiek overleg met de manager van het pensioenbureau van Pensioenfonds Pon over de kwaliteit van de uitvoering. Gedurende het jaar zijn er 12 rode scores opgetreden met betrekking tot de afgesloten KPI's. Deze zijn met de manager van het pensioenbureau besproken en er zijn maatregelen genomen om de kans op herhaling te beperken.

Het bestuur maakt met betrekking tot de overige uitbestedingspartijen periodiek een evaluatie van de dienstverlening. Op grond daarvan kan geconcludeerd worden dat de kwaliteit van de uitbestedingspartijen in de meeste gevallen voldoende is. Indien er bevindingen worden geconstateerd bij een uitbestedingspartij, dan worden deze in samenwerking met de betreffende uitbestedingspartij opgepakt en er worden afdoende maatregelen genomen om de dienstverlening te verbeteren. Met Keylane vindt tweewekelijks overleg plaats op eerstelijnsniveau en tweemaandelijks op bestuursniveau. In dit kader is er eveneens bestuurlijke aandacht voor de overgang naar een nieuw administratiepakket. Het bestuur heeft in 2023 besloten om over te stappen van Maia naar het pensioenadministratiepakket van Visma Idella. De overgang naar het nieuwe administratiepakket zal voor het Fonds naar verwachting daadwerkelijk plaatsvinden per 1 januari 2025.

Voor de activiteiten en de bedrijfsprocessen die door het Fonds worden uitbesteed moet het bestuur zekerheid verkrijgen dat de uitvoerende partijen de interne controle van deze processen op orde hebben en de (financiële) rapportages betrouwbaar zijn. Hiertoe zijn van Keylane, GSAM, CACEIS en CompeT&T ISAE 3402 type II rapportages over het jaar 2023 ontvangen en geanalyseerd. De conclusie is dat alle partijen die een ISAE-3402 rapportage hebben overgelegd voldoende waarborgen bieden dat de uitbesteede werkzaamheden deugdelijk zijn vastgelegd en dat de risico's voor het Fonds aanvaardbaar zijn.

Het bestuur is in 2023 gestart met het project Datakwaliteit en rondt dit project af aan het eind van 2024. Hierbij worden de zes fasen doorlopen zoals opgenomen in het kader Datakwaliteit van de Pensioenfederatie. Binnen het project Datakwaliteit wordt ook gebruik gemaakt van alle data controles die plaatsvinden in het kader van de overdracht naar en inrichting van het nieuwe pensioenadministratiesysteem.

De sleutelfunctiehouder interne audit heeft advies uitgebracht over de AO/IC en een aantal aanbevelingen gedaan met betrekking tot de ontwikkeling van en de risico's rond personele bezetting en de premievaststelling en -aangroei. Deze adviezen zullen door het bestuur worden opgepakt.

Met betrekking tot het IT-risico heeft het Fonds het IRM-controlframework (monitorsysteem) verder uitgebreid met de IT-controls. Een eerstelijnsrapportage is voor het eerst over Q4 2023 opgeleverd. In de eerste helft van 2024 is het met het aanstellen van een ICT dienstverlener voor de kantoorautomatisering het project afgerond. Het bestuur is in 2024 daarnaast bezig om de nieuwe Digital Operational Resilience Act (DORA) vereisten voor 17 januari 2025 te implementeren. In 2023 hebben er zich geen incidenten voorgedaan die voortvloeien uit het IT-risico.

Doelstelling 4 Integere bedrijfsvoering

De risicohouding is **Laag**. Het risico dient vermeden te worden, omdat altijd minimaal aan de wet- en regelgeving moet worden voldaan.

Doelstelling 4	Tolerantiegrenzen
Ambitie	1. Acties uit SIRA analyse zijn opgevolgd binnen 3 maanden. 2. Compliance officer heeft geen opmerkingen gemaakt over het afgelopen jaar.
Ongewenst	1. Acties uit SIRA analyse zijn binnen 3 tot 6 maanden opgevolgd. 2. Compliance officer heeft slechts 1 opmerking gemaakt over het afgelopen jaar.
Onacceptabel	1. Acties uit SIRA analyse duren langer dan 6 maanden voordat ze worden opgevolgd. 2. Compliance officer heeft meer dan 1 opmerkingen gemaakt over het afgelopen jaar.

Bevindingen bij doelstelling 4

Per 31 december 2023 geldt de volgende status met betrekking tot de tolerantiegrenzen:

Tolerantiegrens	
Niet binnen 3 maanden opgevolgde acties uit SIRA	3
Opmerkingen compliance officier	0

De Systematische Integriteitsrisico Analyse (SIRA) is op 1 december 2023 deels uitgevoerd. In deze analyse zijn de bruto risico's (zonder toepassing van beheersmaatregelen) en netto risico's (met toepassing van beheersmaatregelen) opnieuw beoordeeld en geschaald en worden eventuele acties gedefinieerd. Het gaat onder andere over risico's (kans en impact) van witwassen, corruptie, terrorismefinanciering, fraude, belangenverstrengeling en cybercrime. De acties die uit de SIRA van 2022 voortvloeien zijn inmiddels opgepakt maar nog niet allemaal afgerond.

In de SIRA is door het bestuur vastgesteld dat de netto risico's niet hoeven te worden aangepast. Hetzelfde risicobeeld is nog steeds valide en van toepassing. Daarbij heeft het bestuur de eerder vastgestelde top 3 risico's herbevestigd:

- belangenverstrengeling;
- cybercrime;
- niet vertrouwelijk omgaan met persoonlijke informatie.

In 2024 wordt in de SIRA uitgebreider stilgestaan bij de verschillende deelrisico's.

Daarnaast heeft de compliance officer in 2023 geen aanbevelingen gedaan die betrekking hebben op integriteit.

Het bestuur is van mening dat de ingezette beheersmaatregelen ook in de meeste gevallen de impact verlagen.

Doelstelling 5 Adequate communicatie

Het bestuur heeft als doelstelling om de deelnemer door een persoonlijke en transparante benadering te ondersteunen bij het inrichten van zijn of haar financiële plaatje na pensionering of na overlijden. De risk appetite is **Gematigd**. Het risico wordt (deels) geaccepteerd, mits voldaan wordt aan compliance.

Doelstelling 5	Tolerantiegrenzen
Ambitie	1. Beoordeling persoonlijke pensioengesprekken > 6,5 2. Inzet klantenpanel 3 of meer 3. Score tevredenheidsonderzoek > 6,5 4. SLA informatieverstrekking >=95%
Ongewenst	1. Beoordeling persoonlijke pensioengesprekken tussen 6 en 6,5 2. Inzet klantenpanel 2 maal 3. Score tevredenheidsonderzoek tussen 6 en 6,5 4. SLA informatieverstrekking tussen 85% en 95%
Onacceptabel	1. Beoordeling persoonlijke pensioengesprekken < 6 2. Inzet klantenpanel 0 of 1 maal 3. Score tevredenheidsonderzoek < 6 4. SLA informatieverstrekking < 85%

Bevindingen bij doelstelling 5

Per 31 december 2023 geldt de volgende status met betrekking tot de tolerantiegrenzen:

Tolerantiegrens	
Beoordeling persoonlijke pensioengesprekken	8,9
Inzet klantenpanel	2
Score tevredenheidsonderzoek	7,7
SLA informatieverstrekking	94%

Uit de SLA-rapportage van het pensioenbureau is gebleken dat in enkele gevallen de vereiste schriftelijke communicatie niet binnen de gestelde termijnen heeft plaatsgevonden. De overige afgesproken termijnen met betrekking tot communicatie zijn in nagenoeg alle gevallen gehaald. Door de overgang naar het nieuwe administratiesysteem is ook in 2024 de kans aanwezig dat in het tweede en derde kwartaal van 2024 niet alle gestelde termijnen gehaald gaan worden.

Na de coronajaren geldt dat de gesprekken met deelnemers met name weer fysiek plaatsvinden. In totaal zijn 153 pensioengesprekken gevoerd. Dit is bijna het dubbele aantal ten opzichte van vorig jaar waarmee zichtbaar wordt dat de pensioengesprekken in een duidelijke behoefte voorzien. Daarnaast hebben er zes pensioenbijeenkomsten voor deelnemers plaatsgevonden en een pensioenbijeenkomst met HR.

Er wordt ook gerapporteerd over de waardering door de deelnemers aan de pensioengesprekken. Zij krijgen na hun gesprek een evaluatieformulier toegezonden. Gemiddeld worden de pensioengesprekken in 2023 beoordeeld met een 8,9. Dit is gelijk aan de score van vorig jaar.

Het klantenpanel is in 2023 twee maal ingezet te weten het adviseren over het risicopreferentieonderzoek en de website. De terugkoppeling van het klantenpanel heeft nuttige aanbevelingen opgeleverd, waarmee het Fonds zijn communicatie-uitingen nog verder kan verbeteren.

Financiële en niet-financiële risico's

Het bestuur heeft de volgende risico's geïdentificeerd en daarbij onderstaande beheersmaatregelen getroffen.

NR	Hoofdcategorie	Omschrijving	Beheersmaatregelen
1	Matchingrisico en renterisico	Het risico als gevolg van een verschil tussen de rente- en inflatiegevoeligheid van de pensioenverplichtingen en de beleggingen van het Fonds.	Duration gap tussen verplichtingen en fysieke obligaties (staats en credit) wordt gehedged met LDI portefeuille. Strategische rentehedge (50%) vormgegeven door een LDI portefeuille.
2	Marktrisico	Portefeuille bestaat uit instrumenten met een aanzienlijke volatiliteit (aandelen, non-speculatieve hedge funds en onroerend goed).	Mandatering en monitoring vermogensbeheerders. Limitering tracking error beleggingen ten opzichte van verplichtingen (VEV) door middel van S-toets en monitoring hiervan. ALM. Stress scenario's. Periodieke evaluatie beleggingsmix.
3	Kredietrisico	Het risico op verlies als een tegenpartij van het Fonds contractuele of andere overeengekomen verplichtingen niet nakomt.	Monitoring per kwartaal van kredietrisico, ontbindende clausules (her)verzekeringscontracten en rating van herverzekeraar. Limieten per tegenpartij. Monitoring via rapportage. Mandaten, spreiding etc. a.d.h.v. het strategische beleggingsbeleid. ALM. Tracking error restricties. Maxima aan debiteuren. Minimaal aantal debiteuren in portefeuille.
4	Verzekeringstechnisch risico	Het risico dat veronderstellingen voor het bepalen van de pensioenpremie en de waarde van de pensioenverplichtingen onjuist blijken te zijn.	Jaarlijks actuariële analyse/AG prognosetafel/Ervaringssterfte/Verwerking in premiestelling en/of herverzekering. ALM studie en bijbehorende ALM (stress)scenario's.
5	Omgevingsrisico	Het risico van veranderingen buiten het Fonds, zoals concurrentieverhoudingen, politiek, reputatie en ondernemingsklimaat.	Bijhouden ontwikkelingen. Adviseurs. Uitbesteding kritische processen aan uitvoerders. Beschrijving procedure afwikkeling, transactievoorstellen en controle door ORM van uitvoerder. Inrichting en werkwijze bestuur en/of bestuurssecretaris.

6	Operationeel risico	Het risico als gevolg van operationele problemen bij het Fonds of zijn uitbestedingspartners.	Inrichting en werkwijze bestuur en/of pensioenbureau. Monitoring van rapportages. Rapportages uitvoerders (inclusief ICS, ISAE en SLA). Controle door bestuur van checks & balances. Controle mogelijk door externe auditors.
7	Uitbestedingsrisico	Het risico dat het Fonds onvoldoende zicht en invloed heeft op uitbestede bedrijfsprocessen om de risico's afdoende te kunnen beheersen.	Exitbepalingen in uitbestedingsovereenkomsten, gelimiteerde contactperioden. Beschrijving persoonsgegevens uitsluitend voor uitvoering pensioenregeling. Personeelsbeleid uitvoerders. Gedragscode van uitvoerders opvragen en beoordelen. Integriteitsbeleid van Fonds laten onderschrijven door uitvoerders. Informatiebeveiligingsbeleid uitvoerders. Periodieke toetsing middels ISAE 3402.
8	IT risico	Het risico dat de betrouwbaarheid, integriteit en vertrouwelijkheid van informatie en informatiemiddelen aangetast worden door onjuist of ongeoorloofd gebruik of inzet van IT-middelen.	ICT beleid en ICT jaarplan. Toegangsbeveiliging en informatiebeveiligingsbeleid. Procesbeschrijvingen in ISAE 3402, Systeembeschrijvingen Keylane, ICT beleid uitvoerders. IT beleid & calamiteitenplan uitvoerders en regelmatige tests. Audits, risico- en performancerapportages. IT beleid en informatiebeveiligingsbeleid Fonds en uitvoerders.
9	Juridisch risico	Het risico van onvoldoende naleving van wet- en regelgeving.	Uitbestedingsovereenkomsten, SLA afspraken en ontbindingsvoorwaarden. Analyse bij aanvang. Contractregister en periodieke juridische evaluatie.

Eigen Risico Beoordeling

In 2021 heeft het bestuur voor het laatst een Eigen Risico Beoordeling (ERB) uitgevoerd. De ERB is op 10 januari 2022 bij DNB ingediend. In 2023 is geen ERB uitgevoerd. In 2024 voert het bestuur een nieuwe ERB in het kader van de Wtp uit.

De ERB heeft als doel inzicht te krijgen in de samenhang tussen de strategie van het pensioenfonds, de materiële risico's die het pensioenfonds kunnen bedreigen en de mogelijke consequenties hiervan voor de pensioenen van de deelnemers en voor het pensioenfonds zelf.

2.8. Toekomstparagraaf

Speerpunten 2024

Het bestuur werkt met een uitgebreid strategisch meerjarenbeleidplan (2022-2026) waarin de belangrijkste beleidsvoornemens van het bestuur zijn opgenomen. De strategische speerpunten voor 2024 zijn:

Wet toekomst pensioenen

Op 1 juli 2023 is de Wtp in werking getreden. De belangrijkste afspraken over pensioen en AOW uit het pensioenakkoord zijn vastgelegd in wet- en regelgeving. De sociale partners hebben de intentie uitgesproken om per 1 januari 2026 over te gaan naar één van de nieuwe pensioencontracten. Het Fonds is als uitvoerder van de pensioenregeling betrokken bij het voorbereiden en uitwerken van de afspraken rondom het nieuwe pensioencontract en de bijbehorende keuzes rondom beleid, risicohouding en de keuzes ten aanzien van invaren en compensatie. In dit kader besteedt het Fonds in 2024 ook aandacht aan datakwaliteit.

Samenwerking tussen de verschillende fondsorganen

Het Fonds vindt het belangrijk dat er een goede samenwerking is tussen de verschillende fondsorganen. Om de samenwerking waar nodig te verbeteren, wordt periodiek stilgestaan bij de onderlinge samenwerking. In 2023 hebben het bestuur, het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht tijdens een heidag, onder begeleiding van een externe gesproken over de onderlinge samenwerking. Begin 2024 heeft een vervolg heidag plaatsgevonden en zijn goede afspraken gemaakt ter verbetering van ieders rol en verantwoordelijkheden.

MVB-Beleid

Het Fonds zal voor de speerpuntthema's klimaatverandering, goede gezondheid en welzijn onderzoeken wat de specifieke eisen en wensen van het Fonds zijn, alsmede de mogelijkheden omtrent de implementatie ervan. Verder wil het Fonds de gemaakte keuzes in het kader van de SFDR evalueren: is de classificatie van de pensioenregeling als een "grijs" product nog steeds passend en wil het Fonds de ongunstige effecten van de beleggingsbeslissingen op de duurzaamheidsfactoren meewegen bij de uitvoering van het beleggingsbeleid. Het Fonds houdt hierbij rekening met de uitkomsten van het risicopreferentie-onderzoek dat begin 2024 is uitgevoerd.

Opvolgen aanbevelingen onderzoek van DNB aangaande het Informatiebeveiligingsbeleid

Om te voldoen aan het door DNB gevraagde volwassenheidsniveau ten aanzien van informatiebeveiliging, zoekt het Fonds een nieuwe IT-beheerder. In het verlengde hiervan wordt ook aandacht besteed aan het uitbestedingsbeleid en de implementatie van DORA.

Nieuw pensioenadministratiepakket

Ten behoeve van de uitvoering van de pensioenregelingen maakt het Fonds onder andere gebruik van het pensioenadministratiepakket Maia (van Keylane). Keylane heeft besloten het pakket Maia vanaf 31 december 2024 niet langer te ondersteunen. Het Fonds is daarom een selectietraject gestart met als doel in 2024 over te gaan naar een nieuw pensioenadministratiepakket. Op basis van het uitgevoerde selectietraject heeft het bestuur de keuze laten vallen op Visma Idella. In 2023 is het implementatietraject gestart op basis van een uitgewerkt implementatieplan. Het bestuur heeft voor de implementatie een externe projectmanager ingehuurd om namens het Fonds de werkzaamheden te coördineren en om de voortgang te bewaken. Doel is om vanaf januari 2025 het nieuwe pensioenadministratiesysteem, inclusief deelnemersportal en pensioenplanner in gebruik te nemen.

Almere, 27 juni 2024

Stichting Pensioenfonds Pon

Het bestuur

D. Akbiyik-Gunaydin
J.F. Simon

3. Verslag van het belanghebbendenorgaan

Algemeen

Deze verklaring heeft betrekking op het jaar 2023. Het belanghebbendenorgaan vervult haar functies binnen het Fonds namens de belanghebbenden, die bestaan uit de deelnemers, de gewezen deelnemers, de pensioengerechtigden en de werkgever.

Positionering van het belanghebbendenorgaan binnen het Fonds

Hieronder staan de taken en bevoegdheden vermeld van het belanghebbendenorgaan. Hieruit blijkt de intensieve betrokkenheid van het belanghebbendenorgaan met vrijwel alle taken en beleidsterreinen binnen het Fonds.

De wetgever heeft een complexe verdeling van taken en bevoegdheden bedacht om een pensioenfonds in deze opzet te besturen. Dit vraagt van het bestuur, de raad van toezicht en het belanghebbendenorgaan respect voor elkaars taken, rollen en bevoegdheden.

Taken en bevoegdheden van het belanghebbendenorgaan

Specifieke bevoegdheden

Het belanghebbendenorgaan heeft enkele specifieke bevoegdheden:

- het samenstellen en benoemen van een remuneratiecommissie;
- het benoemen van de bestuurders van het Fonds;
- het ontslaan of schorsen van de bestuurders van het Fonds;
- het voordragen en benoemen van de leden van de raad van toezicht;
- het benoemen van de voorzitter van het bestuur en de raad van toezicht;
- het ontslaan of schorsen van de leden van de raad van toezicht;
- het ontslaan en/of schorsen van leden van het belanghebbendenorgaan;
- het besluit tot uitbreiden van het aantal leden van het bestuur.

Het adviesrecht

Het belanghebbendenorgaan is belast met het adviseren over:

- het nemen van maatregelen van algemene strekking;
- wijziging van de reglementen van het Fonds;
- vaststelling van het bestuursverslag;
- de jaarrekening en de actuariële en bedrijfstechnische nota;
- het sluiten, wijzigen of beëindigen van een uitvoeringsovereenkomst;
- een overeenkomst van uitbesteding;
- het beleid inzake beloningen;
- de profielschets voor leden van de raad van toezicht;
- het vaststellen en wijzigen van een interne klachtenregeling;
- het vaststellen en wijzigen van het communicatie- en voorlichtingsbeleid.

Het goedkeurings- of / instemmingsrecht

Het bestuur heeft goedkeuring nodig van het belanghebbendenorgaan voor:

- gehele of gedeeltelijke overdracht van de verplichtingen van het Fonds;
- liquidatie, fusie of splitsing van het Fonds;
- het omzetten van het Fonds in een andere rechtsvorm;
- het strategische beleggingsbeleid;
- de premie, waaronder mede wordt begrepen de samenstelling van de feitelijke premie en de hoogte van de premiecomponenten;
- het vaststellen en wijzigen van het toeslagbeleid;
- het vaststellen en wijzigen van de statuten;
- vaststelling van een herstelplan;
- het terugstorten van premie of geven van premiekorting;
- vermindering van de verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten;
- wijzigen van de vorm en inrichting van het intern toezicht.

Verantwoording en beoordeling

Het bestuur legt verantwoording af aan het belanghebbendenorgaan over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het voor de toekomst maakt. Het bestuur maakt daarbij inzichtelijk hoe het de verschillende belangen heeft afgewogen. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's voor de belanghebbenden op korte en lange termijn. Het bestuur gaat bij het afleggen van de verantwoording met het belanghebbendenorgaan in gesprek.

Het belanghebbendenorgaan heeft de bevoegdheid een oordeel te geven over het handelen van het bestuur aan de hand van het bestuursverslag, de jaarrekening en andere informatie, waaronder de bevindingen van het intern toezicht, over het door het bestuur uitgevoerde beleid, evenals over beleidskeuzes voor de toekomst, waaronder de keuzes die van invloed zijn op de uitvoeringskosten. Bij dit oordeel gebruikt het belanghebbendenorgaan de doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het Fonds. Het belanghebbendenorgaan gebruikt de evenwichtige belangenafweging als maatstaf.

Het belanghebbendenorgaan geeft hieronder een samenvatting van de belangrijkste activiteiten en bevindingen van het belanghebbendenorgaan in en over 2023 en een beoordeling van het bestuur.

Geraadpleegde informatie:

Binnen het kader van haar verantwoordelijkheden heeft het belanghebbendenorgaan kennis genomen van:

- het jaarverslag 2023;
- het actuariel rapport en het rapport van de certificerend actuaaris;
- het accountantsrapport;
- het verslag van de compliance officer;
- de beschikbare informatie via het vergaderapplicatie IBabs, over de bestuursvergaderingen met alle bijlagen en de rapportages van de risicocommissie, de beleggingscommissie, de sleutelfunctiehouder actuariel, de sleutelfunctiehouder risicobeheer, de sleutelfunctiehouder interne audit en informatie van DNB, AFM, etc.

Uitgebrachte adviezen en instemmingen door het belanghebbendenorgaan in 2023

Het belanghebbendenorgaan heeft zes keer overleg gehad met het bestuur. Het belanghebbendenorgaan heeft **advies** uitgebracht over:

- Abtn;
- pensioenreglementen; Basis pensioen, ANW- hiaat pensioen, Netto pensioen en Aanvullend pensioen;
- financieel crisisplan;
- communicatiejaarplan 2023.

Het belanghebbendenorgaan heeft **instemming** gegeven aan de besluiten van het bestuur over:

- beleggingsplan 2023;
- wijziging toeslagbeleid, zie uitwerking hieronder;
- premiebesluit, zie uitwerking hieronder.

Het belanghebbendenorgaan heeft een besluit genomen over:

- herbenoeming van een lid van de raad van toezicht;
- uitbreiding van het bestuur met een derde bestuurslid;
- besluit tot benoeming van het nieuwe bestuurslid.

Het belanghebbendenorgaan heeft deelgenomen aan een tweetal studiedagen samen met het bestuur en de raad van toezicht. Hierbij zijn de volgende onderwerpen aan de orde gekomen: de Wtp, de samenwerking taken en verantwoordelijkheden tussen bestuur, raad van toezicht en belanghebbendenorgaan, dynamisch en tactisch beleggen, Sira, klachtenmanagement, klantenpanel, taalgebruik en intern toezicht.

Bestuursbeleid over 2023

In deze verklaring behandelen we een selectie van onderwerpen die in het bijzonder van belang zijn.

Premievaststelling 2024

Het belanghebbendenorgaan vindt het belangrijk dat, indien mogelijk, de opbouw voor de deelnemers in stand blijft op een zo hoog mogelijk niveau. Door toepassing van de overgangsregeling, waarbij de aannames voor de premiedemping op basis van verwacht rendement opnieuw mochten worden vastgesteld voor een 5-jaars premieperiode, is dat mogelijk gebleken.

Het belanghebbendenorgaan ziet dat het premietekort tussen de zuiver kostendeekkende premie en de feitelijke premie belangrijk is afgenomen ten opzichte van 2022 ten gevolge van de gestegen rente. Er resteert nog een tekort maar dat vindt het belanghebbendenorgaan acceptabel. Daarmee inhoud gevend aan het principe van solidariteit binnen het Fonds. Bovendien is stabiliteit in het opbouwpercentage een belangrijk goed evenals een stabiele premie. Het belanghebbendenorgaan heeft dan ook ingestemd met de voorgestelde premieberekening en de feitelijke premie voor 2024.

Toeslagbesluit 2023/2024

Per 1 januari 2024 is een toeslag toegekend van 0,80%. Precies op de peildatum was het officiële cijfer voor de prijsstijging negatief (-1,39%). Dit was een gevolg van de extreem hoge prijsstijging (+17,16%) een jaar eerder. Met dit grillige verloop van de CPI (afgeleid) was het goed om het verloop van de prijsstijgingen over een langere periode te bezien. Omdat werknemers en de werkgevers binnen Pon nog geen besluit hebben genomen over de Wtp en al dan niet “invaren” bleek het helaas niet mogelijk om gebruik te maken van de toeslag-AmvB die het mogelijk zou maken om enige toeslag toe te kennen met terugwerkende kracht. Het bleek wel mogelijk om gebruik te maken van een gewijzigde methode van berekening van de CPI waarbij het toch mogelijk bleek om een beperkte toeslag van 0,80% toe te kennen. De dekkingsgraad maakte dit mogelijk en het bleek te passen binnen de principes van evenwichtig beleid.

Beleggingsbeleid

Het belanghebbendenorgaan adviseert het bestuur om zich breed te informeren over de diverse mogelijkheden van een nieuw beleggingsbeleid dat richting invoering van het Wtp kan worden uitgewerkt. Inmiddels zijn diverse elementen al geagendeerd. Het belanghebbendenorgaan blijft graag intensief betrokken bij de formulering van dat nieuwe beleid.

Voorbereiding op de Wet toekomst pensioenen

Het belanghebbendenorgaan waardeert het dat ze tijdig betrokken wordt bij de afwegingen over invoering van de Wtp en welke keuzes er gemaakt kunnen worden. We constateren dat de afgesproken planning in de knel dreigt te komen en raden het bestuur maar ook de sociale partners aan om de planning aan te houden. Communicatie, via website en/of gerichte informatie, hierover met alle belanghebbenden is belangrijk om zo transparant mogelijk te zijn en zal acceptatie van de keuzes bevorderen. Het belanghebbendenorgaan herhaalt dit advies, omdat het nu actueel is en (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden liever informatie vanuit hun eigen Fonds willen ontvangen dan de veelal onduidelijke informatie vanuit de media.

In de media wordt gesuggereerd dat het voor iedereen beter wordt, het lijkt ons verstandig die verwachtingen te “managen”. Wellicht is er op de website een speciale opvallende plek in te richten waarop voor alle belanghebbenden de ontwikkelingen te volgen zijn. De (gewezen) deelnemers en gepensioneerden kunnen hier dan actief op gewezen worden. Het belanghebbendenorgaan blijft hierbij graag volledig geïnformeerd.

Diverse bestuurlijke aandachtsgebieden

Het project datakwaliteit is ter hand genomen en het belanghebbendenorgaan onderschrijft de aanpak van het bestuur hierin, evenals de aanpak van informatiebeveiliging en cybersecurity die in 2024 op het niveau zal komen dat DNB vereist. Het belanghebbendenorgaan is tevreden over de invoering van een nieuwe manier van klachtenbehandeling en behandeling van geschillen.

Oordeel over het gevoerde beleid

Alles in overweging nemende is het belanghebbendenorgaan van mening dat het bestuur haar belangrijkste taak, rekening houdend met evenwichtige belangenafweging, de belangen van de (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden van het Fonds op correcte wijze en binnen het wettelijk kader, statuten en reglementen van het Fonds heeft behartigd. Het belanghebbendenorgaan heeft besloten tot de komst van een derde bestuurslid en verwacht dat dit op diverse manieren positief zal uitpakken, o.a. op het wegwerken van achterstanden in planningen. In het gevoerde beleid zijn de belangen van de diverse belanghebbenden gewogen en in overeenstemming met het belanghebbendenorgaan op een juiste manier afgewogen.

Zelfevaluatie

Gedurende 2024 is de onderlinge samenwerking tussen het bestuur, raad van toezicht en belanghebbendenorgaan besproken tijdens meerdere studiedagen. Uit onze zelfevaluatie kwam naar voren dat de onderlinge samenwerking kon worden versterkt, ook naar aanleiding van een aantal specifieke voorvallen. Er is in het najaar een specifieke bijeenkomst van het belanghebbendenorgaan met de raad van toezicht en het bestuur geweest en hierbij heeft een zinvolle uitwisseling plaatsgevonden over onze rollen. In het voorjaar van 2024 is dit gesprek voortsnog afgerond met heldere afspraken en verbeteringen. Het belanghebbendenorgaan vertrouwt erop dat dit zal bijdragen aan het goed functioneren van het Fonds als geheel.

Samenwerking met het bestuur

Het belanghebbendenorgaan is tevreden over de in de loop van 2023 verbeterde samenwerking met het bestuur. De informatievoorziening is ruim voldoende en op alle formele punten worden er adviezen dan wel instemming gevraagd, op één incident na, dat naar tevredenheid is besproken. Ook wordt het belanghebbendenorgaan tijdig ingeschakeld door vroegtijdig gegeven informatie, gelegenheid tot vragen stellen en overleg en uiteindelijke afronding. Het belanghebbendenorgaan spreekt het vertrouwen uit dat de goede samenwerking nog kan worden versterkt. Door de uitbreiding van het bestuur kan het overleg met het belanghebbendenorgaan nog beter gefaciliteerd worden en daarmee inhoudelijk groeien.

Almere, 27 juni 2024

Het belanghebbendenorgaan,
N.M. de Vries (voorzitter)
B. Sprong
M.T. Hagenars
T. van der Ploeg

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van het belanghebbendenorgaan en de gedane aanbevelingen. Het bestuur neemt het belanghebbendenorgaan in 2024 graag mee in het proces over de wijze waarop het bestuur invulling aan de aanbevelingen zal geven. Dit zal gebeuren middels de reguliere bijeenkomsten en studiedagen. Het bestuur dankt het belanghebbendenorgaan voor het vertrouwen, de betrokkenheid en inzet voor het Fonds.

4. Verslag van de raad van toezicht

Het interne toezicht op het Fonds wordt uitgevoerd door de raad van toezicht. De taak van de raad van toezicht wordt bepaald door het wettelijk kader, inclusief de Code Pensioenfonds en de statuten en reglementen van het Fonds. De raad van toezicht heeft de wettelijke taak om toezicht te houden op het beleid van het bestuur en op de algemene gang van zaken binnen het Fonds. Daarnaast ziet de raad van toezicht toe op een adequate risicobeheersing en evenwichtige belangenafweging door het bestuur. Hiermee draagt de raad van toezicht bij aan het effectief en slagvaardig functioneren van het Fonds en aan een beheerste en integere bedrijfsvoering. Ook heeft de raad van toezicht een aantal goedkeuringsrechten ten aanzien van besluiten van het bestuur alsmede een aantal wettelijke bevoegdheden. Tot slot staat de raad van toezicht het bestuur met raad terzijde.

De raad van toezicht bestaat uit drie leden:

- de heer D. Mik (voorzitter): aandachtsgebieden governance en uitbesteding;
- mevrouw J. Wijckmans-Peek: aandachtsgebieden risicomanagement, actuariaat en AO/IC; en
- mevrouw J. Matelski: aandachtsgebieden vermogensbeheer en communicatie.

De continuïteit binnen de raad van toezicht is geborgd middels een aftreeschema. Eind 2023 is mevrouw Matelski herbenoemd voor een tweede termijn van vier jaar. De samenstelling van de raad van toezicht is divers naar leeftijd, geslacht, persoonlijkheden en expertisegebieden.

De raad van toezicht dient zich een oordeel te vormen over het functioneren van het bestuur en daarmee over het functioneren van het Fonds. Hierbij maakt de raad van toezicht gebruik van de Code Pensioenfonds, de VITP-toezichtcode (inmiddels in de Code Pensioenfonds geïntegreerd) en de Pensioenwet.

De raad van toezicht geeft met dit verslag inzicht in zijn werkzaamheden, observaties en aanbevelingen over 2023. Daarnaast legt de raad van toezicht met dit verslag verantwoording af aan het belanghebbendenorgaan over de uitvoering van zijn taken en bevoegdheden.

De raad van toezicht heeft in 2023 vijf keer overleg gehad met het bestuur, waarvan twee keer met het belanghebbendenorgaan. Ook heeft het bestuur enkele studiedagen georganiseerd waarbij naast het bestuur zowel de raad van toezicht als het belanghebbendenorgaan aanwezig waren. Daarnaast heeft de raad van toezicht deelgenomen aan de 5-daagse maatwerktraining van het bestuur over IT en informatiebeveiliging. Tevens hebben de leden van de raad van toezicht regelmatig onderling afstemming gehad en heeft de voorzitter van de raad van toezicht periodiek afstemming met de voorzitter van het bestuur om zo goed op de hoogte te blijven van de meest relevante lopende zaken en actualiteiten. De raad van toezicht heeft begin 2024 een zelfevaluatie uitgevoerd over 2023. Tot slot heeft de raad van toezicht een toezichtsplan voor 2024 opgesteld.

De raad van toezicht heeft in 2023 goedkeuring verleend aan de volgende besluiten van het bestuur:

- De benoeming van mevrouw N.M. de Vries als lid van het belanghebbendenorgaan;
- Het functieprofiel voor een nieuw bestuurslid en het toetsen aan het profiel van de kandidaat.

Algemeen oordeel

Nadat de belasting van het bestuur en de kwetsbaarheid van de huidige bezetting van bestuur en pensioenbureau met het oog op key person risk en toenemende werkdruk gedurende langere tijd onderwerp van gesprek waren geweest tussen de raad van toezicht en het bestuur, heeft het bestuur in de tweede helft van 2023 besloten om het bestuur uit te breiden met een derde persoon. Hierop volgend is het bestuur een selectietraject gestart. Dit heeft geleid tot de aanstelling van mevrouw D. Akbiyik-Gunaydin.

De raad van toezicht is zeer verheugd met deze aanstelling, enerzijds omdat zij van mening is dat mevrouw Akbiyik-Gunaydin zowel wat betreft competenties als inhoudelijke kennis een waardevolle toevoeging is aan het bestuur, en anderzijds omdat met de uitbreiding van het bestuur invulling is gegeven aan de mitigatie van een langlopend aandachtspunt van de raad van toezicht. De raad van toezicht ziet op het vlak van governance grote voordelen bij een driekoppig bestuur.

De communicatie tussen de verschillende gremia heeft aandacht van zowel het bestuur als de raad van toezicht. Het bestuur heeft in 2023 eerste stappen gezet om een betere afstemming tussen en met het belanghebbendenorgaan te borgen. Deze inspanningen worden in 2024 voortgezet.

Governance en organisatie

Zoals ook hiervoor beschreven, heeft het bestuur in 2023 veel aandacht besteed aan de bemensing en de capaciteit van het bestuur en het pensioenbureau. Tijdens het verslagjaar is tevens de bezetting op het pensioenbureau van het Fonds versterkt. Hiermee is de continuïteit alsmede de kwaliteit van rollen en werkzaamheden beter geborgd. De algehele bezetting is nog niet geheel op orde maar de ontwikkeling is positief. In 2024 wordt de verdere ontwikkeling van de organisatie voortgezet.

In een periode waarin naast de gebruikelijke activiteiten ook een verandering van de toekomstige pensioenregeling in het kader van de Wtp moet worden voorbereid, is het essentieel dat het bestuur, de raad van toezicht en het BO intensief en transparant met elkaar communiceren. Het bestuur onderschrijft dit en heeft in 2023 actie ondernomen om de relatie met de raad van toezicht en het belanghebbendenorgaan te intensiveren. Hierbij is ook aandacht voor de rollen van de verschillende organen en hoe deze onderling te versterken. De raad van toezicht ervaart dit als positief. De aanbeveling die de raad van toezicht in 2023 (over 2022) formuleerde met betrekking tot de communicatie over het nakomen van afspraken, is hiermee deels opgevolgd.

Het bestuur is alert op de schijn van belangenverstrengeling, evenwichtige belangenafweging en risico's (hierover later meer). Er is aandacht voor de Code Pensioenfondsen en er is een geschiktheidsplan. In dit kader is er in 2023 een opleiding IT Governance afgerond.

Alle sleutelfunctiehouderposities zijn ingevuld en rapportages worden tijdig geleverd.

Financiële opzet

Door de toeslagmaatstaf aan te passen door rekening te houden met de nieuwe methode voor het meten van de energieprijzen door het CBS, heeft het Fonds per 1 januari 2024 een toeslag kunnen toekennen van 0,80% aan alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Hierbij heeft het bestuur de generatie-effecten van de voorgenomen toeslag in ogenschouw genomen en geconstateerd dat er geen leeftijdscohorten onevenredig benadeeld worden door deze besluitvorming.

Het bestuur heeft verder gebruik gemaakt van de overgangsregeling voor premiedemping, door in 2023 éénmalig de parameters voor de rente en inflatie opnieuw vast te zetten voor een periode van vijf jaar. De premie van 30,0% is toereikend om in 2024 de volledige opbouw van 1,875% toe te kennen, het overschot wordt toegevoegd aan de premie-egalisatiereserve.

Beleggingen

Met betrekking tot de beleggingsportefeuille zijn het afgelopen jaar grote stappen gezet. Het bestuur was al langer bezig de beleggingsportefeuille kritisch tegen het licht te houden, mede met het oog op een aantal invullingen van beleggingscategorieën die niet langer pasten bij de beleggingsovertuigingen van het Fonds. Hierop is een landschapsstudie uitgevoerd, waarna besloten is om gelijktijdig een aantal beoogde wijzigingen in de portefeuille door te voeren. Deze transitie heeft gedurende 2023 plaatsgevonden en is goed gestructureerd verlopen en door het bestuur grondig gemonitord.

Ook zijn in 2023 stappen gezet om het MVB-beleid verder vorm te geven. ESG-factoren hebben dan ook een noemenswaardige rol gespeeld bij de selectie van nieuwe beleggingsfondsen. De raad van toezicht adviseert om in een volgende fase het MVB-beleid naar een hoger volwassenheidsniveau te brengen door concrete doelstellingen en uitgangspunten vast te leggen. Ook een verdere aansluiting van de rapportage- en communicatie-inspanningen bij het MVB-beleid heeft van het bestuur de aandacht. De raad van toezicht adviseert het bestuur om hier niet te lang mee te wachten.

Tot slot zal de voorbereiding op de transitie naar het nieuwe pensioenstelsel, zowel in termen van het bepalen en implementeren van de gewenste portefeuille als op het vlak van afstemming tussen de verschillende bij de administratie en uitvoering betrokken partijen het komende jaar de aandacht van de raad van toezicht hebben.

Risicomanagement

In 2023 is de voormalig sleutelfunctiehouder risicobeheer door het Fonds aangesteld als eerstelijns risicomanager en heeft het bestuur een nieuwe sleutelfunctiehouder risicobeheer aangesteld. Deze overgang heeft uiteindelijk pas laat in het verslagjaar plaats kunnen vinden. Tot aan de start van de nieuwe sleutelfunctiehouder heeft de voormalige sleutelfunctiehouder voor enkele afgebakende onderwerpen al de rol van eerstelijns risicomanager opgepakt. De raad van toezicht heeft geconstateerd dat het bestuur er hierbij voor heeft gewaakt dat er geen vermenging heeft plaatsgevonden tussen de rollen van de eerstelijns en de tweedelijns.

Vanaf de start van de nieuwe sleutelfunctiehouder risicobeheer is ook de bemensing van de risicocommissie verzwakt. Deze bestaat nu uit een bestuurslid, de eerstelijns risicomanager en de sleutelfunctiehouder risicobeheer. De raad van toezicht vindt dit een goede ontwikkeling, omdat het bestuurslid door de nieuwe samenstelling in de commissie meer het bestuurlijk perspectief kan inbrengen.

Het bestuur heeft begin 2023 een jaarplan opgesteld met daarin alle voor 2023 benodigde dan wel verwachte werkzaamheden. Gezien de hoge werkbelasting van het bestuur, is het in 2023 (net als in 2022) niet gelukt om alle onderwerpen uit deze jaarplanning te realiseren. De raad van toezicht onderkent de hoge werkbelasting van het bestuur en heeft het bestuur verzocht voor 2024 een realistische planning op te stellen. Door het aantrekken van een derde bestuurslid voorziet de raad van toezicht dat dit in de komende periode wordt verbeterd.

Uitbesteding

Het bestuur toetst alle uitbestedingspartijen periodiek. Van de evaluaties worden schriftelijke rapportages gemaakt die binnen het bestuur worden besproken en met de raad van toezicht worden gedeeld. Ook de ISAE 3402-verklaringen worden behandeld en besproken in de bestuursvergaderingen. Alle informatie is voor de raad van toezicht beschikbaar.

In 2023 is veel aandacht uitgegaan naar het IT-beleid en het informatiebeveiligingsbeleid en de implementatie daarvan naar aanleiding van het DNB-onderzoek rondom informatiebeveiliging dat in 2021 bij het Fonds is uitgevoerd. Dit heeft nog niet tot afronding op dit dossier geleid, omdat het bestuur op een laat moment heeft geconstateerd dat een eerder gemaakte keuze voor een nieuwe IT-provider moest worden herzien.

Het bestuur heeft de raad van toezicht in 2023 steeds goed op de hoogte gehouden van de voortgang en van de afwegingen die het bestuur heeft gemaakt. De raad van toezicht is van mening dat het bestuur haar afwegingen op dit onderwerp zorgvuldig heeft gemaakt.

Communicatie

Het Fonds heeft een eigen communicatieafdeling als onderdeel van het pensioenbureau van het Fonds en de communicatie is zodoende als persoonlijk en op maat gemaakt aan te merken. De één-op-één gesprekken die het Fonds aanbiedt worden goed benut en gewaardeerd. Ook worden regelmatig informatieve bijeenkomsten georganiseerd, welke goed bezocht worden. De transitiecommunicatie zal een zware belasting voor het Fonds gaan vormen in de komende periode. De raad van toezicht adviseert het Fonds hier voldoende resources voor vrij te maken en bovendien te kijken waar afstemming en aansluiting met de rest van de sector kan worden gevonden, opdat het wiel niet geheel zelf hoeft te worden uitgevonden.

Pensioenadministratie

In 2023 heeft het project om in 2024 een nieuw pensioenadministratiesysteem werkende te hebben veel aandacht gehad bij het bestuur. De raad van toezicht heeft het als prettig ervaren dat het bestuur de raad van toezicht gedurende het implementatietraject steeds goed op de hoogte heeft gehouden over de voortgang.

Het bestuur heeft naar de mening van de raad van toezicht voldoende aandacht voor de kwaliteit en tijdigheid van de pensioenuitvoering. Geconstateerde afwijkingen en onvolkomenheden worden zorgvuldig besproken en opgevolgd.

Wet toekomst pensioenen

Het bestuur heeft in 2023 met wisselende snelheden voortgang gemaakt op de voorbereidingen op de transitie naar de Wtp door het Fonds. Door wisselingen in betrokkenen bij de werkgever en door lange onduidelijkheid over de mogelijkheden ten aanzien van de bij Nationale-Nederlanden herverzekerde pensioenen, kon gedurende een deel van het verslagjaar niet de voortgang worden bereikt die vooraf was gepland. Aan het einde van 2023 waren er op beide fronten nieuwe ontwikkelingen waarneembaar, waardoor een versnelling zichtbaar was in de voortgang van de transitieplanning van het bestuur, en is de opgelopen achterstand gedeeltelijk ingehaald. Het bestuur geeft aan te verwachten dat de resterende achterstand in 2024 wordt ingelopen.

De raad van toezicht wordt door het bestuur goed op de hoogte gehouden van het proces en constateert tegelijkertijd dat er in korte tijd nog veel moet gebeuren om de transitie volgens planning te realiseren. De raad van toezicht ziet de opvolging in 2024 met belangstelling tegemoet.

Code Pensioenfondsen

De raad van toezicht hanteert de Code Pensioenfondsen als een van de uitgangspunten voor het toezicht op het bestuur. De Code bestaat uit 65 normen verdeeld over acht thema's, en heeft als doel om de verhoudingen binnen het Fonds en de communicatie met de belanghebbenden transparanter te maken en bij te dragen aan het versterken van "goed pensioenfondsbestuur". De raad van toezicht is van mening dat het bestuur in het jaarverslag adequaat verantwoording aflegt over de toepassing van de Code Pensioenfondsen, en voor de normen waaraan niet of gedeeltelijk is voldaan in het bestuursverslag helder heeft toegelicht waarom dit het geval is.

Vanaf 2024 is de nieuwe Code Pensioenfondsen van kracht en zal de raad van toezicht deze als uitgangspunt hanteren.

Eindoordeel 2023

De raad van toezicht is tot het volgende eindoordeel gekomen. Het bestuur heeft zich in 2023 ingespannen om het beleid goed uit te voeren. Tevens zijn de diverse financiële en niet-financiële risico's adequaat beheerst. Tot slot zijn de belangen van deelnemers, gewezen deelnemers, pensioengerechtigden en werkgevers evenwichtig afgewogen.

De raad van toezicht dankt het bestuur voor haar inzet. Naar het oordeel van de raad van toezicht heeft het bestuur niet alle voornemens uit het beleidsplan in 2023 afgerond maar heeft het bestuur wel doordachte keuzes gemaakt en prioriteiten gesteld die tijdig met de raad van toezicht zijn besproken. Het bestuur heeft dit naar het oordeel van de raad van toezicht integer gedaan.

De raad van toezicht heeft het bestuursverslag 2023 beoordeeld en is van mening dat de inhoud een waarheidsgetrouwe weergave is van de werkelijkheid in 2023. De raad van toezicht geeft dan ook zijn goedkeuring aan het jaarverslag 2023.

Aandachtspunten 2024

Voor 2024 heeft de raad van toezicht de volgende speerpunten gedefinieerd:

- Wtp;
- nieuwe samenstelling en werkwijze bestuur en pensioenbureau Fonds;
- versterken relatie raad van toezicht -belanghebbendenorgaan;
- overgang naar nieuw pensioenadministratiepakket;
- ESG.

De raad van toezicht zal deze speerpunten en de overige werkzaamheden van het bestuur vanaf 2024 gaan beoordelen op basis van de voor 2024 vastgestelde toezichtvisie en normenkader, welke hieronder zijn opgenomen.

Toezichtvisie en normenkader van de raad van toezicht

Toezichtvisie - Wat willen wij⁵ bereiken met onze rol?

- Wij leveren onze bijdrage aan het slagvaardig en goed opereren van het fonds
- Wij dragen er aan bij dat alle fondsorganen hun rol goed pakken
- Wij willen een sterke relatie met het bestuur en het BO hebben om met elkaar succesvol te zijn
- Wij vinden informele afstemming een belangrijke aanvulling op de formele overleggen
- Wij zijn hard op de inhoud en zacht op de relatie
- Wij houden ons aan "raad, geen daad"

Normenkader – Hoe gaan wij te werk?

Wij toetsen

- hoe het bestuur tot een zorgvuldig besluit is gekomen
- hoe het bestuur alle relevante belangen evenwichtig in haar besluiten heeft meegewogen
- hoe de strategische doelstellingen en beleidsuitgangspunten van het fonds in het besluit zijn meegenomen
- hoe het bestuur de fondsorganen en de sleutelfunctiehouders in haar besluit heeft betrokken
- hoe het bestuur een integere en beheerste bedrijfsvoering waarborgt, die voldoet aan wet- en regelgeving en fondsspecifieke afspraken

Wij geven gevraagd en ongevraagd advies aan het bestuur

Almere, 27 juni 2024

De raad van toezicht,

D.H. Mik (voorzitter)

J. Matelski

J. Wijckmans-Peek

Reactie van het bestuur

Het bestuur heeft kennis genomen van het verslag van de raad van toezicht en de gedane aanbevelingen. Het bestuur kan zich vinden in de gedane aanbevelingen. Het bestuur neemt de raad van toezicht verder graag mee in het proces over de wijze waarop het bestuur invulling aan de overige aanbevelingen geeft. Dit zal gebeuren middels de reguliere bijeenkomsten en studiedagen. Het bestuur dankt de raad van toezicht voor het vertrouwen, de betrokkenheid en inzet voor het Fonds.

⁵ Met "wij" wordt de raad van toezicht bedoeld.

Jaarrekening

5. Balans

5.1 Balans per 31 december 2023

(x € 1.000)

	Balans per 31 december 2023		Balans per 31 december 2022	
	toelichting	€	toelichting	€
Activa				
Beleggingen voor risico pensioenfonds	P.1	480.206	P.1	411.487
Beleggingen voor risico deelnemer	P.2	<u>17.181</u>	P.2	<u>15.756</u>
Totale beleggingen		497.387		427.243
Herverzekeringsdeel technische voorzieningen	P.3	603.604	P.3	583.323
Vorderingen en overlopende activa	P.4	2.698	P.4	4.845
Liquide middelen	P.5	<u>8.001</u>	P.5	<u>1.223</u>
		1.111.690		1.016.634
Passiva				
Stichtingskapitaal en reserves	P.6	98.565	P.6	68.676
Technische voorziening voor risico fonds	P.7	965.502	P.7	890.750
Technische voorziening voor risico deelnemers	P.7	17.181	P.7	15.756
Overige Technische voorzieningen	P.8	10.259	P.8	6.851
Overige passiva	P.9	<u>20.183</u>	P.9	<u>34.601</u>
		1.111.690		1.016.634
Dekkingsgraad (in %)		110,0%		107,6%

6. Staat van baten en lasten

6.1 Staat van baten en lasten per 31 december 2023

(x € 1.000)

	2023		2022	
	toelichting	€	toelichting	€
Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)	P.10	45.180	P.10	42.639
Beleggingsresultaten risico fonds	P.11	45.131	P.11	-134.989
Beleggingsresultaten risico deelnemer	P.11	1.478	P.11	-4.716
Baten uit herverzekering	P.12	17.915	P.12	17.430
Overige baten	P.13	<u>78</u>	P.13	<u>83</u>
		109.782		-79.553
Lasten				
Pensioenuitkeringen	P.14	16.429	P.14	15.475
Pensioenuitvoeringskosten	P.15	1.205	P.15	890
Pensioenopbouw		32.820		50.334
Indexering en overige toeslagen		29		3.483
Rentetoevoeging voorziening pensioenverplichtingen		29.615		-6.451
Toevoeging aan VPV i.v.m. saldo waardeoverdrachten		-913		3.429
Onttrekking uit VPV voor pensioenuitkeringen		-16.565		-15.639
Wijziging marktrente		24.887		-441.863
Wijziging sterftegrondslagen		-		7.545
Overige wijzigingen in de VPV		4.879		692
Wijziging Techn. Voorz. voor risico fonds	P.7	74.752	P.7	-398.470
Wijziging Techn. Voorz. voor risico deelnemers	P.7	1.425	P.7	-3.995
Wijziging overige technische Voorzieningen	P.8	3.408	P.8	1.491
Wijziging herv. deel technische Voorzieningen	P.16	-20.281	P.16	289.687
Saldo overdrachten van rechten	P.17	1.264	P.17	-3.781
Premies herverzekeraar	P.18	1.683	P.18	2.348
Overige lasten	P.19	<u>8</u>	P.19	<u>22</u>
		79.893		-96.334
Saldo van baten en lasten		29.889		16.781

7. Kasstroomoverzicht

7.1 Kasstroomoverzicht over de periode 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023

(x € 1.000)

	2023	2022
	€	€
Kasstroom uit pensioenactiviteiten		
Ontvangen premies	46.904	42.306
Ontvangen waardeoverdrachten	-1.374	3.782
Ontvangen pensioenen/overrente herverzekeraar	18.594	16.231
Betaalde pensioenuitkeringen	-16.420	-15.455
Betaalde premies herverzekering	-1.683	-2.349
Betaalde pensioenuitvoeringskosten	-1.108	-875
Overige ontvangsten/uitgaven	<u>152</u>	<u>-651</u>
Totaal kasstroom uit pensioenactiviteiten	45.065	42.989
Kasstroom uit beleggingsactiviteiten		
Ontvangen directe beleggingsopbrengsten	-1.146	805
Aankopen van beleggingen	-445.884	-375.130
Verkopen van beleggingen	368.276	356.816
Overige ontvangsten/uitgaven	41.620	-27.158
Betaalde kosten van vermogensbeheer	<u>-1.153</u>	<u>-1.157</u>
Totale kasstroom uit beleggingsactiviteiten	-38.287	-45.824
Netto kasstroom	6.778	-2.835
Mutatie geld middelen 1)		
Stand per 1 januari geldmiddelen	1.223	4.058
Stand per 31 december geldmiddelen	<u>8.001</u>	<u>1.223</u>
Mutatie geldmiddelen	6.778	-2.835

- 1) De geldmiddelen betreffen alleen de liquide middelen die aangehouden worden voor de pensioenuitvoering en niet de liquide middelen die binnen de beleggingsportefeuille worden aangehouden.

8. Toelichting op de jaarrekening

8.1 Inleiding

Stichting Pensioenfonds Pon (het Fonds) bestaat sinds 7 september 2020 en is statutair gevestigd te Almere. Kantoorhoudend aan de Rondebeltweg 31 te Almere. De Stichting is ingeschreven bij de Kamer van Koophandel onder nummer 80248152.

De jaarrekening heeft derhalve betrekking op het boekjaar van 1 januari 2023 tot en met 31 december 2023.

Het Fonds stelt zich ten doel het uitvoeren van de pensioenregeling(en), waaronder in ieder geval is begrepen, maar niet beperkt tot:

- het beheren en beleggen van (pensioen)vermogen;
- het verstrekken of doen verstrekken van pensioen- of andere uitkeringen aan deelnemers, gewezen deelnemers en pensioengerechtigden;
- het (her)verzekeran van verplichtingen, één en ander overeenkomstig de bepalingen van de statuten, de uitvoeringsovereenkomst en de pensioenreglementen;
- al hetgeen dienstig is aan het vorenstaande in de ruimste zin van het woord.

De volgende ondernemingen zijn aangesloten bij het Fonds:

Naam onderneming

Alba Hame B.V.
A-Point B.V.
Auto Hoogenboom B.V.
Beleggingsmaatschappij Wijwingerd B.V.
Bike Mobility Services B.V.
Bike Mobility Services Group B.V.
Commonland B.V.
CompactRent B.V.
DFM N.V.
Diesel Power Holland B.V.
Dockr B.V.
Greenwheels Collect Car B.V.
IMS Group B.V.
Machinefabriek Bolier B.V.
MAN Topused B.V.
MAN Nederland Dealer B.V.
MAN Rollo B.V.
MAN Truck & Bus B.V.
Mobility Solutions and Services B.V.
Modiforce B.V.
Move | House of Mobility
Movelo B.V.
Orion Complex Fleets B.V.
OrionGrip B.V.
Orion Partners B.V.
Pon Bicycle Holding BV
Pon Dealer B.V.
Pon Direct Retail B.V.
Pon Equipment B.V.
Pon Equipment and Pon Power B.V.
Pon Holdings B.V.
Pon HR Services B.V.
Pon IT B.V.
Pon Logistics B.V.
Pon Luxury Cars B.V.
Pon Power B.V.
Pon's Automobielhandel B.V.
Revolt B.V.
Ride-Out B.V.
Salentein Holding B.V.
Shuttel B.V.
Sitech Nederland B.V.
Stichting Commonland
Stichting Pensioenfonds Pon
Stichting Wij.land

De volgende ondernemingen zijn aangesloten bij het pensioenfonds (vervolg):

Naam onderneming

Topec B.V.

Urus Europe B.V.

Volkswagen Pon Financial Services B.V.

In 2023 is de volgende onderneming toegetreden tot het Fonds:

- Movelo B.V.

In 2023 zijn de uitvoeringsovereenkomsten van de volgende ondernemingen beëindigd bij het Fonds:

- Bakker Sliedrecht B.V.
- Greenwheels Shared Services B.V.
- Lease + Balans B.V.
- Orion Partners B.V.
- Ponooc Investment B.V.
- RH Marine B.V.
- RH Marine Netherlands B.V.
- Verachtert Nederland B.V.
- W & O Supply Netherlands B.V.

Overeenstemmingverklaring

De Jaarrekening is opgesteld in overeenstemming met de wettelijke bepalingen zoals deze zijn opgenomen in Titel 9 Boek 2 BW en met inachtneming van de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving. De jaarrekening is opgesteld op basis van de veronderstelling van de continuïteit van het geheel van de werkzaamheden.

Het bestuur heeft op 27 juni 2024 de jaarrekening vastgesteld. Deze jaarrekening is opgesteld uitgaande van de continuïteitsveronderstelling.

8.2 Algemene grondslagen

Algemeen

Alle bedragen zijn vermeld in duizenden euro's.

Beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem voor reële waarde. De pensioenverplichtingen worden gewaardeerd op actuele waarde. Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde, inclusief transactiekosten. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs. Baten en lasten worden toegerekend aan het boekjaar waarop deze betrekking hebben.

Opname van een actief of een verplichting

Een actief wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de toekomstige economische voordelen naar het Fonds zullen toevloeien en de waarde daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld. Een verplichting wordt in de balans opgenomen wanneer het waarschijnlijk is dat de afwikkeling daarvan gepaard zal gaan met een uitstroom van middelen en de omvang van het bedrag daarvan betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Verantwoording van baten en lasten

Baten worden in de staat van baten en lasten opgenomen wanneer een vermeerdering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermeerdering van een actief of een vermindering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld. Lasten worden verwerkt wanneer een vermindering van het economisch potentieel, samenhangend met een vermindering van een actief of een vermeerdering van een verplichting, heeft plaatsgevonden, waarvan de omvang betrouwbaar kan worden vastgesteld.

Indien een transactie ertoe leidt dat nagenoeg alle of alle toekomstige economische voordelen en alle of nagenoeg alle risico's met betrekking tot een actief of een verplichting aan een derde zijn overgedragen, wordt het actief of de verplichting niet langer in de balans opgenomen. Verder worden activa en verplichtingen niet meer in de balans opgenomen vanaf het tijdstip waarop niet meer wordt voldaan aan de voorwaarden van waarschijnlijkheid van de toekomstige economische voordelen en betrouwbaarheid van de bepaling van de waarde.

Dit betekent dat transacties worden verwerkt op handelsdatum en niet op afwikkelingsdatum. Als gevolg hiervan kan sprake zijn van een post "nog af te wikkelen transacties". Deze post kan zowel een actief als een passief zijn.

Saldering van een actief en een verplichting

Een financieel actief en een financiële verplichting worden gesaldeerd als nettobedrag in de balans opgenomen indien sprake is van een wettelijke of contractuele bevoegdheid om het actief en de verplichting gesaldeerd en gelijktijdig af te wikkelen en bovendien de intentie bestaat om de posten op deze wijze af te wikkelen. De met de gesaldeerd opgenomen financiële activa en financiële verplichtingen samenhangende rentebaten en rentelasten worden eveneens gesaldeerd opgenomen.

Schattingen en veronderstellingen

De opstelling van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW vereist dat het bestuur zich oordelen vormt en schattingen en veronderstellingen maakt die van invloed zijn op de toepassing van grondslagen en de gerapporteerde waarde van activa en verplichtingen, en van baten en lasten.

De schattingen en onderliggende veronderstellingen worden voortdurend beoordeeld. Herzieningen van schattingen worden opgenomen in de periode waarin de schatting wordt herzien, en in toekomstige perioden waarvoor de herziening gevolgen heeft.

De Nederlandsche Bank introduceerde op 1 juli 2015 een nieuwe Ultimate Forward Rate (UFR) voor pensioenfondsen om de langlopende pensioenverplichtingen te waarderen. Op advies van de commissie Dijsselbloem uit 2019 heeft De Nederlandsche Bank besloten de vaststelling van UFR vanaf 1 januari 2021 te wijzigen. Deze wijziging wordt in vier gelijke stappen ingevoerd en heeft een negatief effect op de ontwikkeling van de dekkingsgraad. Het effect van de overgang naar de nieuwe UFR, zoals voorgesteld door de Commissie Parameters, op de dekkingsgraad is afhankelijk van de actuele rente en de looptijd van de pensioenverplichtingen. Per 1 januari 2023 is het effect op de technische voorziening voor risico fonds € 3.546. Het effect op de technische voorziening afgedekt door herverzekeringscontract is € 2.054. Het totale effect op de dekkingsgraad is -0,5%.

In 2023 heeft een schattingswijziging plaatsgevonden met betrekking tot de vaste kostenopslag in de kostenvoorziening. Deze is per ultimo 2023 vastgesteld op € 1.402 (ultimo 2022: € 1.082). Het totaaleffect op de voorziening is derhalve € 320. Het effect op de dekkingsgraad is -0,1%.

Verwerking van waardeveranderingen van beleggingen

Er wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van beleggingen. Alle waardeveranderingen van beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de rekening van baten en lasten opgenomen.

Vreemde valuta

Activa en verplichtingen in vreemde valuta worden omgerekend naar euro's tegen de koers per balansdatum. Deze waardering is onderdeel van de waardering tegen reële waarde. Baten en lasten voortvloeiende uit transacties in vreemde valuta's worden omgerekend tegen de koers per transactiedatum.

8.3 Specifieke grondslagen voor de balans

Beleggingen

Algemeen

De beleggingen worden gewaardeerd tegen marktwaarde. Het begrip marktwaarde is te beschouwen als synoniem voor reële waarde.

Participaties in beleggingsinstellingen, die gespecialiseerd zijn in een bepaald soort beleggingen worden gerubriceerd en gewaardeerd volgens de grondslagen voor dat soort beleggingen. Lopende interestposities uit hoofde van die beleggingen worden verantwoord als onderdeel van de marktwaarde van de betreffende beleggingscategorie.

Vastgoedbeleggingen

Beleggingen in direct vastgoed worden gewaardeerd tegen de marktwaarde, zijnde de reële waarde per balansdatum, gebaseerd op door onafhankelijke deskundigen verrichte taxaties. De gehele directe vastgoedportefeuille wordt jaarlijks door deze deskundigen getaxeerd. Eenmaal per drie jaar vindt dit plaats op basis van een volledige taxatie. In de tussenliggende jaren wordt er een geveltaxatie uitgevoerd. Indien daartoe aanleiding is, wordt bij de waardering rekening gehouden met de feitelijke verhuursituatie en/of renovatieactiviteiten. Resultaten door wijziging in de reële waarde worden in de staat van baten en lasten verantwoord. Beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers.

Niet-beursgenoteerde (indirecte) vastgoedbeleggingen worden gewaardeerd tegen de marktwaarde welke is bepaald middels onafhankelijke taxaties. Bij verkrijging van vastgoedbeleggingen vindt de eerste waardering plaats tegen verkrijgingsprijs, inclusief de bijbehorende transactiekosten.

Aandelen

Beursgenoteerde aandelen en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoers. Bij verkrijging van aandelenbeleggingen vindt de eerste waardering plaats tegen kostprijs.

Vastrentende waarden

Beursgenoteerde vastrentende waarden en participaties in beursgenoteerde beleggingsinstellingen zijn gewaardeerd tegen de per balansdatum geldende beurskoersen. Bij verkrijging van vastrentende waarden beleggingen vindt de eerste waardering plaats tegen kostprijs. Indien vastrentende waarden of participaties in beleggingsinstellingen niet-beursgenoteerd zijn, vindt waardebepaling plaats op basis van de geschatte toekomstige netto kasstromen (rente en aflossingen) die uit de beleggingen zullen voortvloeien, contant gemaakt tegen de ultimo boekjaar geldende marktrente en rekening houdend met het risicoprofiel (kredietrisico; oninbaarheid) en de looptijden.

Overige beleggingen

De overige beleggingen, bestaande uit liquide middelen, worden gewaardeerd op basis van de nominale waarde.

Derivaten

Derivaten worden gewaardeerd op reële waarde, te weten de relevante marktnoteringen of, als die niet beschikbaar zijn, de waarde die wordt bepaald met behulp van marktconforme waarderingsmodellen. Voor de waardering van de interest rate swaps wordt de Euro-swapcurve gebruikt, waarbij als waarderingstijd wordt gebruikt de snap time van 16:00 GMT (17:00 CET) en wordt op mid gewaardeerd. De twee legs van de swap worden apart gewaardeerd op basis van de verwachte cashflows.

Beleggingen voor risico deelnemers

De grondslagen voor de waardering van de beleggingen voor risico deelnemers zijn gelijk aan die voor de beleggingen die voor rekening van het Fonds worden aangehouden.

Herverzekeringen

Het Fonds heeft de tot 31 december 2014 opgebouwde aanspraken premievrij herverzekerd via een garantiecontract bij Nationale-Nederlanden.

Met betrekking tot de niet bij Nationale-Nederlanden herverzekerde risico's heeft het Fonds het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico herverzekerd, met uitzondering van het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico uit hoofde van de Anw-hiaat pensioenregeling. Voor de Anw-hiaat pensioenregeling heeft het Fonds het overlijdensrisico op stop-loss basis volledig herverzekerd en is het arbeidsongeschiktheidsrisico niet herverzekerd. Voor de herverzekeringen geldt dat uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord onder het jaar waarop deze betrekking hebben. Vorderingen uit herverzekeringscontracten op risicobasis worden verantwoord op het moment dat de verzekerde gebeurtenis zich voordoet. De herverzekerde uitkeringen vinden plaats door middel van een eenmalige uitkering overeenkomstig de door het Fonds verstrekte opgave hieromtrent aan de herverzekeraar.

Vorderingen uit herverzekeringscontracten die classificeren als garantiecontracten worden gelijkgesteld aan de hiertegenover staande voorziening voor pensioenverplichtingen. Bij de waardering van de vorderingen wordt rekening gehouden met de kredietwaardigheid van de herverzekeraar (afslag voor kredietrisico).

Het bestuur acht in het algemeen de kans dat Nationale-Nederlanden niet aan zijn verplichtingen zal voldoen, verwaarloosbaar. Het bestuur past dan ook geen afslag wegens kredietrisico toe. Het herverzekeringsdeel van de technische voorzieningen betreft de in het garantiecontract ondergebrachte verzekeringen. Omdat de verzekerde uitkeringen premievrij zijn achtergelaten bij de verzekeraar is de waarde van het herverzekeringsdeel gelijk aan de onder de voorzieningen opgenomen voorziening pensioenverplichtingen afgedekt door herverzekeringscontract. De waarderinggrondslagen voor het herverzekeringsdeel zijn derhalve gelijk aan de waarderinggrondslagen van de voorziening.

Vorderingen en overlopende activa

Vorderingen en overlopende activa worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde, inclusief transactiekosten. Na eerste verwerking worden vorderingen gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten). Bij de waardering van de vorderingen wordt zo nodig rekening gehouden met bijzondere waardeverminderingen, indien sprake is van oninbaarheid.

Reserves

De reserves worden bepaald door het bedrag dat resteert nadat alle actiefposten en posten van het vreemd vermogen, inclusief de (overige) technische voorzieningen voor risico van het Fonds, volgens de van toepassing zijnde waarderingsgrondslagen in de balans zijn opgenomen. De reserves blijken afzonderlijk uit de balans.

Technische voorzieningen

Voorziening pensioenverplichtingen

De voorziening voor pensioenverplichtingen wordt gewaardeerd op actuele waarde (marktwaaarde). De actuele waarde wordt bepaald op basis van de contante waarde van de beste inschatting van de toekomstige kasstromen die samenhangen met de op balansdatum onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen. Onvoorwaardelijke pensioenverplichtingen zijn de opgebouwde nominale aanspraken en de onvoorwaardelijke toeslagverlening.

De contante waarde wordt bepaald met gebruikmaking van de door De Nederlandsche Bank gepubliceerde rentetermijnstructuur.

Bij de berekening van de voorziening pensioenverplichtingen is uitgegaan van het op de balansdatum geldende pensioenreglement en van de over de verstreken deelnemersjaren verworven aanspraken. Jaarlijks wordt door het bestuur besloten of op de opgebouwde pensioenaanspraken een toeslag wordt verleend. Alle per balansdatum bestaande toeslagbesluiten (ook voor toeslagbesluiten na balansdatum voor zover sprake is van ex ante condities) zijn in de berekening begrepen. Er wordt geen rekening gehouden met toekomstige salarisontwikkelingen.

Bij de berekening van de voorziening wordt rekening gehouden met premievrije pensioenopbouw in verband met arbeidsongeschiktheid op basis van de contante waarde van de vrijgestelde nog op te bouwen pensioenaanspraken.

Bij de bepaling van de actuariële uitgangspunten wordt uitgegaan van voor de toezichthouder acceptabele grondslagen, waarbij rekening wordt gehouden met de voorzienbare trend in overlevingskansen.

De berekeningen van de pensioenverplichtingen zijn uitgevoerd op basis van de volgende actuariële grondslagen en veronderstellingen:

- overlevingstafel: Prognosetafel AG2022, starttafel 2024;
- correctiefactoren: op basis van studie Sprenkels & Verschuren in 2020;
- onbepaald partnersysteem, na pensionering bepaald partnersysteem;
- voor partnerpensioen is aangenomen dat de vrouwelijke partner 3 jaar jonger is dan de verzekerde man en de mannelijk partner 3 jaar ouder dan de verzekerde vrouw. Na pensionering wordt gerekend met werkelijk leeftijdsverschil;
- opslag wezenpensioen voor pensioendatum: 0% op het tarief voor het partnerpensioen;
- rekenrente: RTS DNB 31-12-2023, inclusief UFR. De vaste (gemiddelde) rekenrente waarbij de technisch voorziening risico fonds overeenkomt met de technische voorziening op basis van de rentetermijnstructuur bedraagt 2,19%.

De excassovoorziening is bepaald op 2,0% van de voorziening pensioenverplichtingen, verhoogd met een vast bedrag aan pensioenuitvoeringskosten. Dit vaste bedrag is ultimo 2023 € 1.402.

Voorziening toekomstige arbeidsongeschikten

Voor de Basis pensioenregeling wordt toegevoegd de opslag voor premievrijstelling in de premie en onttrokken de premie die aan de herverzekeraar is betaald. Verder wordt onttrokken de in het boekjaar opgetreden schade met betrekking tot arbeidsongeschiktheid en toegevoegd de van de herverzekeraar ontvangen uitkering in verband met deze schades.

Voor de Anw-hiaat pensioenregeling wordt toegevoegd de opslag in de premie en onttrokken de premie voor bestaande arbeidsongeschiktheid. Hierbij wordt een ondergrens aangehouden ter grootte van de vrijgestelde premie van het afgelopen boekjaar maal de toekomstige looptijd tot de AOW-leeftijd van de arbeidsongeschikte.

Aan deze voorziening wordt een rendement toegevoegd ter grootte van het beleggingsrendement van het Fonds minus 1,00%.

Overige technische voorzieningen

De overige technische voorzieningen mogen allen worden gebruikt voor de doeleinden, zoals opgenomen in de Actuariële en bedrijfstechnische nota van het Fonds.

Egalisatievoorziening CDC-premie

Het depot waarin het deel van de jaarlijkse feitelijke premie kan worden gestort dat hoger is dan de gedempte kostendekkende premie, zoals bedoeld in artikel 128 van de PW. Ten laste van dit depot kunnen tekorten op de feitelijke premie worden gebracht. De middelen in het depot blijven buiten beschouwing bij het vaststellen van de (beleids)dekkingsgraad van het Fonds, maar worden wel aangesproken om een korting als bedoeld in artikel 134 van de PW (deels) te voorkomen. Aan deze voorziening egalisatievoorziening CDC-premie is een rendement toegekend van 11,72%. Dit percentage komt overeen met het beleggingsrendement van het Fonds over 2023.

Voorziening toeslagdepot A

Het Fonds kent een toeslagdepot A. De middelen in dit toeslagdepot A worden aangewend voor inkoop van een voorwaardelijke toeslag ten behoeve van de deelnemers aan het Multi-OPF die op 31 december 2020 reeds deelnemer aan de Anw-hiaat pensioenregeling waren en per 1 januari 2021 zijn overgenomen door Stichting Pensioenfonds Pon en na die datum als deelnemer komen te overlijden, zolang het toeslagdepot A nog middelen bevat. Deze voorwaardelijke toeslag wordt verleend op de Anw-hiaat pensioenrechten in aanvulling op de door het Fonds in het betreffende jaar eventueel reeds verleende toeslag. Het Bestuur beslist jaarlijks in hoeverre een aanvullende toeslag uit het toeslagdepot A wordt toegekend. Aan deze voorziening toeslagdepot A is een rendement toegekend van 11,72%. Dit percentage komt overeen met het beleggingsrendement van het Fonds over 2023. Per 1 januari 2024 is een aanvullende toeslag verleend van 0,70%. Het besluit omtrent deze aanvullende toeslag is door het bestuur in 2024 genomen en is derhalve niet verwerkt in de cijfers ultimo 2023.

Overige passiva

Overige passiva worden bij eerste verwerking gewaardeerd op reële waarde, inclusief transactiekosten. Na eerste verwerking worden schulden gewaardeerd op geamortiseerde kostprijs (gelijk aan de nominale waarde indien geen sprake is van transactiekosten).

8.4 Specifieke grondslagen voor de staat van baten en lasten

Algemeen

De in de staat van baten en lasten opgenomen posten zijn in belangrijke mate gerelateerd aan de in de balans gehanteerde waarderingsgrondslagen voor beleggingen en de voorziening pensioenverplichtingen. Zowel gerealiseerde als ongerealiseerde resultaten worden rechtstreeks verantwoord in het resultaat.

Premiebijdragen (van werkgevers en werknemers)

Onder premiebijdragen van werkgevers en werknemers wordt verstaan de aan derden in rekening gebrachte c.q. te brengen bedragen voor de in het verslagjaar verzekerde pensioenen onder aftrek van kortingen. Premies zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Beleggingsresultaten risico pensioenfonds

Directe beleggingsopbrengsten

Onder directe beleggingsopbrengsten worden verstaan rentebaten en -lasten, dividenden en soortgelijke opbrengsten. Directe beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben met uitzondering van dividenden waarvoor geldt dat deze worden verantwoord op het moment van betaalbaarstelling.

Indirecte beleggingsopbrengsten

Onder indirecte beleggingsopbrengsten worden verstaan de gerealiseerde en ongerealiseerde waardewijzigingen en valutaresultaten. In de jaarrekening wordt geen onderscheid gemaakt tussen gerealiseerde en ongerealiseerde waardeveranderingen van de beleggingen. Alle waardeveranderingen van de beleggingen, inclusief valutakoersverschillen, worden als beleggingsopbrengsten in de staat van baten en lasten opgenomen. Indirecte beleggingsresultaten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Kosten vermogensbeheer

Onder kosten vermogensbeheer worden verantwoord de kosten die het gevolg zijn van de beleggingsactiviteiten van de vermogensbeheerder, de kosten van de custodian en de kosten die het pensioenfonds zelf maakt met betrekking tot de beleggingsactiviteiten. De kosten die worden gemaakt in de beleggingsfondsen waarin het pensioenfonds actief is, worden binnen de betreffende fondsen al verrekend en blijven verder buiten beschouwing.

Baten uit herverzekering

De baten uit herverzekering worden gevormd door de pensioenuitkeringen van Nationale-Nederlanden en de uitkering uit hoofde van de herverzekering bij Zwitserleven.

Mutatie (overige) technische voorzieningen voor risico van het Fonds

De mutatie technische voorzieningen wordt in belangrijke mate veroorzaakt door de volgende componenten:

Pensioenopbouw

Bij de pensioenopbouw zijn aanspraken en rechten over het boekjaar gewaardeerd naar het niveau dat zij op balansdatum hebben.

Rentetoevoeging

De rentetoevoeging op basis van een rentepercentage van 3,264%, welke overeenkomt met de éénjaarsrente uit hoofde van de rentetermijnstructuur.

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Vooraf wordt een actuariële berekening gemaakt van de toekomstige pensioenuitvoeringskosten (met name excassokosten) en pensioenuitkeringen die in de voorziening pensioenverplichtingen worden opgenomen. Deze post betreft de vrijval ten behoeve van de financiering van de kosten en uitkeringen van het verslagjaar.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Het effect van de verandering van de rentetermijnstructuur wordt verantwoord onder het hoofd wijziging marktrente.

Pensioenuitkeringen

De pensioenuitkeringen betreffen de aan de deelnemers uitgekeerde bedragen, inclusief afkopen. De pensioenuitkeringen zijn berekend op actuariële grondslagen en toegerekend aan het verslagjaar waarop zij betrekking hebben.

Pensioenuitvoeringskosten

De pensioenuitvoeringskosten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

Saldo overdrachten van rechten

De post saldo overdrachten van rechten bevat het saldo van bedragen uit hoofde van overgenomen dan wel overgedragen pensioenverplichtingen.

Premies herverzekeraar

Voor de herverzekeringen geldt dat uitgaande herverzekeringspremies worden verantwoord onder het jaar waarop deze betrekking hebben.

Overige baten en lasten

Overige baten en lasten zijn toegerekend aan de periode waarop ze betrekking hebben.

8.5 Overige specifieke grondslagen

Dekkingsgraad

De nominale dekkingsgraad van het fonds wordt berekend door op balansdatum het balanstotaal minus de kortlopende schulden te delen op de technische voorzieningen zoals opgenomen in de balans. In deze opstelling worden de Egalisatievoorziening CDC en de Voorziening toeslagdepot A ingedeeld bij de kortlopende schulden, omdat ze niet mee mogen tellen bij de vaststelling van de (beleids)dekkingsgraad.

De beleidsdekkingsgraad is het gemiddelde van de laatste twaalf dekkingsgraden.

Risicobeheer

Bij de bepaling van het vereist eigen vermogen wordt uitgegaan van het look-through-principe.

Kasstroomoverzicht

Het kasstroomoverzicht is conform de indirecte methode opgesteld. Onderscheid wordt gemaakt tussen kasstromen uit pensioenuitvoeringsactiviteiten en beleggingsactiviteiten.

Toelichting behorende tot de jaarrekening

P.1. Beleggingen voor risico pensioenfonds

De ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille in de verslagperiode zijn als volgt samen te vatten:

2023 (x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige Beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari	191.780	187.567	2.959	29.181	411.487
Derivaten met negatieve waarde	-	-	-29.864	-	-29.864
Ontvangen cash collateral	-	-	-	-4.050	-4.050
Te betalen intrest	-	-	-	-45	-45
Subtotaal per 1 januari	191.780	187.567	-26.905	25.086	377.528
Herwaardering	32.930	9.815	4.275	-	47.021
Aankopen	91.332	310.268	-8.798	-	392.801
Verkopen	-91.006	-268.472	44.284	-	-315.194
Overige mutaties	-	-	1.449	-23.399	-21.950
Stand per 31 december	225.036	239.178	14.305	1.687	480.206
Derivaten met negatieve waarde	-	-	-1.449	-	-1.449
Ontvangen cash collateral	-	-	-	-17.570	-17.570
Te betalen interest	-	-	-	-241	-241
Totale beleggingen					460.946

2022 (x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Derivaten	Overige Beleggingen	Totaal
	€	€	€	€	€
Stand per 1 januari	246.678	219.263	3.573	815	470.329
Derivaten met negatieve waarde	-	-	-1.151	-	-1.151
Ontvangen cash collateral	-	-	-	-2.420	-2.420
Subtotaal per 1 januari	246.678	219.263	2.422	-1.605	466.758
Herwaardering	-36.198	-9.843	-88.194	-	-134.235
Aankopen	3.925	312.338	476	-	316.739
Verkopen	-22.625	-334.191	58.391	-	-298.425
Overige mutaties	-	-	29.864	30.786	60.650
Stand per 31 december	191.780	187.567	2.959	29.181	411.487
Derivaten met negatieve waarde	-	-	-29.864	-	-29.864
Ontvangen cash collateral	-	-	-	-4.050	-4.050
Te betalen interest	-	-	-	-45	-45
Totale beleggingen					377.528

De derivaten betreffen intrest rate swaps ter afdekking van het renterisico.

De overige beleggingen bestaan uit betaald cash collateral (€ 690), de liquiditeiten aangehouden bij Caceis (€ 260) en te vorderen interest (€ 737). Derivaten met een negatieve waarde, de ontvangen cash collateral en de te betalen interest worden gerapporteerd onder Overige Passiva. Er vinden geen beleggingen plaats in de premie-bijdragende ondernemingen.

Het uitlenen van financiële instrumenten ("securities lending") is niet toegestaan binnen het door Goldman Sachs Asset Management gevoerde beheer namens het Fonds. Echter, fondsbeheerders van beleggingsinstellingen waarin het Fonds belegt of operationele vermogensbeheerders kunnen op grond van de desbetreffende fondsvoorwaarden of beleggingsrichtlijnen wel bevoegd zijn om gebruik te maken van securities lending.

Op basis van de verscheidenheid en gradaties in waarderingmethoden dienen de beleggingen te worden ingedeeld naar vier verschillende waarderingsniveaus:

- Niveau 1: De waarde van de belegging is gebaseerd op direct waarneembare genoteerde marktprijzen.
- Niveau 2: De waarde van de belegging is gebaseerd op onafhankelijke taxaties.
- Niveau 3: De waarde van de belegging is gebaseerd op de netto contante waarde van waarneembare marktdata.
- Niveau 4: De waarde wordt vastgesteld op een andere methode, zijnde de waardering op basis van modellen waar niet of slechts gedeeltelijk gebruik gemaakt is van waarneembare marktdata. Dit betreft onder meer de beleggingen die worden gewaardeerd op basis van de intrinsieke waarde ontleend aan opgaven van externe managers.

Op basis van deze indeling kan de beleggingsportefeuille als volgt worden samengevat:

2023 (x € 1.000)	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Aandelen	225.036	-	-	-	225.036
Vastrentende waarden	228.572	-	-	10.606	239.178
Derivaten	-	-	14.305	-	14.305
Overige beleggingen	1.687	-	-	-	1.687
Totaal	455.295	-	14.305	10.606	480.206

2022 (x € 1.000)	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Aandelen	191.780	-	-	-	191.780
Vastrentende waarden	177.408	-	-	10.159	187.567
Derivaten	-	-	2.959	-	2.959
Overige beleggingen	29.181	-	-	-	29.181
Totaal	398.369	-	2.959	10.159	411.487

P.2. Beleggingen voor risico deelnemer

Het Fonds voert een Netto pensioenregeling uit voor het salarisdeel boven het salarisplafond van de Basis pensioenregeling. Daarnaast voert het Fonds de Aanvullend Pensioen en/of Compensatie pensioenregeling uit, uit hoofde waarvan (bruto) premiestortingen plaatsvinden. De premies, na aftrek van kosten en risicopremies, worden belegd in Life-Cycle fondsen van Goldman Sachs Asset Management. Er vinden geen beleggingen plaats in de premie-bijdragende ondernemingen.

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Beleggingen voor risico deelnemers (netto)	6.403	5.506
Beleggingen voor risico deelnemers (bruto)	10.778	10.250
Totaal per 31 december	17.181	15.756

De ontwikkelingen in de beleggingsportefeuille voor risico deelnemer in het de verslagperiode zijn als volgt samen te vatten:

2023 (x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari	7.174	8.582	15.756
Herwaardering	826	684	1.510
Aankopen	648	1.462	2.110
Verkopen	-1.109	-1.086	-2.195
Stand per 31 december	7.539	9.642	17.181

2022 (x € 1.000)	Aandelen	Vastrentende waarden	Totaal
	€	€	€
Stand per 1 januari	9.290	10.461	19.751
Herwaardering	-1.443	-3.236	-4.679
Aankopen	747	2.461	3.208
Verkopen	-1.420	-1.104	-2.524
Stand per 31 december	7.174	8.582	15.756

Op basis van de hiervoor genoemde indeling kan de beleggingsportefeuille voor risico deelnemer als volgt worden samengevat:

2023 (x € 1.000)	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Aandelen	7.539	-	-	-	7.539
Vastrentende waarden	9.642	-	-	-	9.642
Totaal	17.181	-	-	-	17.181

2022 (x € 1.000)	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3	Niveau 4	Totaal
Aandelen	7.174	-	-	-	7.174
Vastrentende waarden	8.582	-	-	-	8.582
Totaal	15.756	-	-	-	15.756

P.3. Herverzekeringsdeel technische voorzieningen

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Garantiecontracten	603.604	583.323

Voor het verloop van de post "Herverzekeringsdeel technische voorzieningen" wordt verwezen naar de toelichting op de post "Technische Voorziening afgedekt door garantiecontract".

Het betreft het een contract tussen Stichting Pensioenfonds Pon en Nationale-Nederlanden met de volgende specifieke kenmerken:

- het contract is premievrij achtergelaten bij Nationale-Nederlanden;
- alle risico's met betrekking tot kort en lang leven en arbeidsongeschiktheid zijn voor rekening van Nationale-Nederlanden;
- er is geen sprake van overrentedeling, het beleggingsrisico is voor rekening van Nationale-Nederlanden;
- er is geen sprake van technische resultatendeling, zowel de positieve als de negatieve technische resultaten zijn voor rekening van Nationale-Nederlanden.

In bovenstaande waardering van de garantiecontracten is geen rekening gehouden met een kredietafslag, aangezien de kredietwaardigheid van Nationale-Nederlanden door het bestuur als voldoende wordt aangemerkt.

P.4. Vorderingen en overlopende activa

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Vordering op werkgevers	441	2.258
Nog te ontvangen waardeoverdrachten	215	-
Vordering op Zwitserleven	83	88
Vordering op Nationale-Nederlanden	1.824	2.499
Overige vorderingen	135	-
Totaal	2.698	4.845

Alle vorderingen hebben een resterende looptijd van korter dan één jaar. De vordering op werkgevers betreft nog te ontvangen premie en door te belasten kosten. De vordering op Nationale-Nederlanden betreft nog te ontvangen pensioenuitkeringen, waardeoverdrachten en excassovergoeding. De overige kosten bestaan voornamelijk uit kostendoorbelasting aan Pensioenfonds Geveke en Pensioenfonds Gazelle en nog te ontvangen intrest.

P.5. Liquide middelen

Hier wordt het saldo van de ABN AMRO-bankrekening gerapporteerd. Deze middelen staan ter vrije beschikking aan het Fonds.

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	1.223	4.058
Mutaties gedurende het jaar	<u>6.778</u>	<u>-2.835</u>
Stand per 31 december	8.001	1.223

P.6. Stichtingskapitaal en reserves

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	68.676	51.895
Toevoeging uit bestemming saldo van baten en lasten	<u>29.889</u>	<u>16.781</u>
Stand per 31 december	98.565	68.676

Solvabiliteit

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Aanwezig eigen vermogen	98.565	68.676
Minimaal vereist eigen vermogen	24.299	21.429
Vereist eigen vermogen	90.975	80.849

Voor de berekening van het vereist eigen vermogen wordt gebruik gemaakt van het standaardmodel.

(Beleids)dekkingsgraad

De dekkingsgraad van het Fonds geeft de verhouding tussen de bezittingen en de schulden van het Fonds weer. De dekkingsgraad wordt hierbij als volgt vastgesteld:
(totaal activa -/- kortlopende schulden) / (marktwaaarde van de nominale technische voorziening).

De beleidsdekkingsgraad is hierbij de gemiddelde dekkingsgraad van de laatste 12 maanden. Mede op basis van de beleidsdekkingsgraad worden door het bestuur beleidsbeslissingen genomen ten aanzien van de premie, de toeslagverlening en het beleggingsbeleid.

De dekkingsgraad ultimo 2023 is 110,0% en de beleidsdekkingsgraad 110,5%.

De vereiste dekkingsgraad ultimo 2023 is 109,3% en de minimaal vereiste dekkingsgraad 102,5%. Aangezien de beleidsdekkingsgraad groter is dan de vereiste dekkingsgraad, is er sprake van een toereikende solvabiliteit.

P.7. Technische voorzieningen

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (netto)	6.403	5.506
Voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (bruto)	<u>10.778</u>	<u>10.250</u>
Subtotaal	17.181	15.756
Voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico fonds	361.898	307.427
Voorziening voor pensioenverplichtingen afgedekt door herverzekeringscontract	<u>603.604</u>	<u>583.323</u>
Subtotaal	965.502	890.750
Totaal generaal	982.683	906.506

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (netto) is als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	5.506	6.106
Premies	970	1.041
Onttrekkingen voor kosten en risicopremies	<u>-127</u>	<u>-152</u>
Toevoeging pensioenopbouw	843	889
Uitkeringen	-500	-33
Rendement	<u>554</u>	<u>-1.456</u>
Stand per 31 december	6.403	5.506

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico deelnemers (bruto) is als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	10.250	13.645
Premies	355	388
Onttrekkingen voor kosten en risicopremies	<u>—</u>	<u>—</u>
Toevoeging pensioenopbouw	355	388
Mutatie overdracht van rechten	-4	-
Uitkeringen	-746	-526
Rendement	924	-3.260
Overige mutaties	<u>-1</u>	<u>3</u>
Stand per 31 december	10.778	10.250

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen voor risico fonds is als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	307.427	416.210
Toevoeging pensioenopbouw	32.820	50.334
Indexering en overige toeslagen	29	3.483
Rentetoevoeging	10.931	-2.265
Mutatie overdrachten van rechten	2.217	8.501
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-2.904	-2.433
Wijziging marktrente	5.677	-172.126
Wijziging sterftegrondslagen	-	3.139
Overige mutaties	<u>5.701</u>	<u>2.584</u>
Stand 31 december	361.898	307.427

Het mutatieoverzicht voor de voorziening voor pensioenverplichtingen afgedekt door herverzekeringscontract als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	583.323	873.010
Toevoeging pensioenopbouw	-	-
Indexering en overige toeslagen	-	-
Rentetoevoeging	18.684	-4.186
Mutatie overdrachten van rechten	-3.130	-5.072
Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten	-13.661	-13.206
Wijziging marktrente	19.210	-269.737
Wijziging sterftegrondslagen	-	4.406
Overige mutaties	-822	-1.892
Stand 31 december	603.604	583.323

De voorziening voor pensioenverplichtingen is naar categorieën van deelnemers als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Deelnemers	213.388	182.995
Gewezen deelnemers	89.958	75.065
Pensioengerechtigden	41.628	33.576
Overig	16.924	15.791
Totale voorziening voor risico fonds	361.898	307.427
Voorziening afgedekt door herverzekeringscontract	603.604	583.323
Voorziening voor rekening deelnemers	17.181	15.756
Totale verplichtingen	982.683	906.506

De methode voor de berekening van de pensioenverplichtingen is zodanig toegepast dat er geen sprake is van een financieringsachterstand. Naar hun aard hebben de technische voorzieningen in het algemeen een langlopend karakter.

Korte beschrijving van de pensioenregeling (2023)

Soort regeling	: CDC-regeling
Pensioenleeftijd	: 68 jaar
Pensioenopbouw	
Ouderdomspensioen	: 1,875% van de pensioengrondslag per dienstjaar
Nabestaandenpensioen	: 70% van het te bereiken ouderdomspensioen
Wezenpensioen	: 14% van het te bereiken ouderdomspensioen
Pensioengrondslag	: 12,96 x het vaste maandsalaris
Franchise	: € 16.322
Premie	: 30% van de totale pensioengrondslag
Werknemersbijdrage	
• In dienst op 31-12-2014	: 1/4 van CDC-premie
• In dienst na 31-12-2014	: 1/3 van CDC premie

Toevoeging pensioenopbouw

Onder toevoeging pensioenopbouw is opgenomen de actuair berekende waarde van de diensttijdopbouw. Dit is het effect op de voorziening pensioenverplichtingen van de in het verslagjaar opgebouwde nominale rechten ouderdomspensioen, partnerpensioen en wezenpensioen.

Indexering en overige toeslagen

Het toeslagbeleid kan als volgt worden verwoord.

De toeslag op pensioenrechten en pensioenaanspraken wordt jaarlijks vastgesteld door het bestuur van het Fonds. Er bestaat een ambitie om jaarlijks de pensioenrechten en pensioenaanspraken aan te passen aan de ontwikkeling van de CPI (consumentenprijsindex afgeleid september-september). Er is geen recht op toekomstige toeslagen. Het is niet zeker of en in hoeverre in de toekomst toeslagen kunnen worden verleend. Het Fonds heeft geen geld gereserveerd voor toekomstige toeslagen.

Het is niet toegestaan om toeslag te verlenen bij een beleidsdekkingsgraad die lager ligt dan 110%. Fondsen waarbij een deel van de verplichtingen betrekking heeft op verplichtingen voor risico deelnemer, dan wel een deel van de verplichtingen is verzekerd, hebben de mogelijkheid om een lagere toeslagdrempel te hanteren dan 110%. Stichting Pensioenfonds Pon maakt gebruik van deze mogelijkheid. De toeslagdrempel komt per 30 september 2023 voor het Fonds uit op 104,1%. Bij een beleidsdekkingsgraad onder de 104,1% zal geen toeslag worden verleend, bij een beleidsdekkingsgraad boven de bovengrens volledig en bij een beleidsdekkingsgraad tussen toeslagdrempel en de bovengrens gedeeltelijk. De bovengrens is de beleidsdekkingsgraad waarbij volledige toeslagverlening naar de toekomst naar verwachting structureel waargemaakt kan worden.

Voor de toekenning van een toeslag is de beleidsdekkingsgraad per 30 september leidend. Bij het toekennen van de voorwaardelijke toeslagverlening is uitgegaan van een beleidsdekkingsgraad per 30 september 2023 van 109,5% en de hierboven genoemde toeslagdrempel van 104,1% en de bovengrens van 140,8%. De ontwikkeling van de CPI (consumentenprijsindex afgeleid september-september) was over de betreffende periode +/- 1,39%. Er was daarmee sprake van deflatie. Gezien de negatieve toeslagmaatstaf was er geen mogelijkheid tot toeslagverlening per 1 januari 2024 middels de standaard toeslagregels.

Echter sinds juni 2023 gebruikt het Centraal Bureau voor de Statistiek een nieuwe manier voor het meten van de energieprijzen. Hierbij worden de energieprijzen van zowel nieuwe als lopende energiecontracten meegenomen. De prijzen vóór juni 2023 zijn dus anders gemeten dan de prijzen vanaf juni 2023. Door de nieuwe methode van meten wordt de prijsontwikkeling ook anders. Het Fonds mag deze nieuwe methode gebruiken voor het bepalen van de prijsontwikkeling over de periode september 2022 – september 2023. Door het toepassen van deze nieuwe methode kunnen de pensioenen wel worden verhoogd.

Het Fonds heeft onderzocht of het voldoet aan alle voorwaarden om de pensioenen te verhogen. En of dit in lijn is met het beleid van het Fonds. Ten slotte is het verhogen van de pensioenen in het belang van alle (gewezen) deelnemers en pensioengerechtigden. Het Fonds heeft daarom besloten de nieuwe methode toe te passen en de pensioenen per 1 januari 2024 met 0,80% te verhogen. Gezien het feit dat het besluit omtrent de toeslag door het bestuur in 2024 is genomen, is deze niet verwerkt in de cijfers ultimo 2023.

Met betrekking tot de Anw-hiaat pensioenregeling geldt een aanvullende toeslag ten behoeve van de deelnemers aan het Multi-OPF die op 31 december 2020 reeds deelnemer aan de Anw-hiaat pensioenregeling waren en per 1 januari 2021 zijn overgenomen door het Fonds en na die datum als deelnemer komen te overlijden. Deze voorwaardelijke toeslag wordt verleend op de Anw-hiaat pensioenrechten in aanvulling op de door het Fonds verleende toeslag. De aanvullende toeslag vult de reeds verleende toeslag aan tot ten hoogste de werkelijke stijging van de Anw-uitkering met een maximum van 1,50%. De aanvullende toeslag wordt gefinancierd vanuit de Voorziening toeslagdepot A.

Op basis van de toegekende toeslag van 0,80% heeft het Fonds besloten een aanvullende toeslag te verlenen van 0,70% per 1 januari 2024. Gezien het feit dat het besluit omtrent de toeslag door het bestuur in 2024 is genomen, wordt zowel de voorwaardelijke toeslag als de aanvullende toeslag niet verwerkt in de cijfers ultimo 2023.

	1-1-2024	1-1-2023
Voorwaardelijke toeslag	0,80%	0,38%
Aanvullende toeslag Anw-hiaat pensioenrechten (Voorziening toeslagdepot A)	0,70%	1,12%

Rentetoevoeging

De pensioenverplichtingen voor risico fonds zijn opgerent primo jaar met 3,264%, op basis van de éénjaarsrente van de interbancaire swapmarkt aan het begin van het verslagjaar.

Mutatie overdrachten van rechten

Dit betreft de toevoeging aan de voorziening door het saldo van inkomende en uitgaande waardeoverdrachten

Onttrekking voor pensioenuitkeringen en pensioenuitvoeringskosten

Dit betreft de vrijval van de voorziening in verband met uitkeringen en afkopen inclusief de vrijval van de excassokosten.

Op basis van het liquidatiescenario wordt periodiek een inschatting gemaakt van de kosten die gemoeid zijn met de afwikkeling en externe onderbrenging van het Fonds. Voor het Fonds geldt ultimo 2023 een kostenvoorziening van 2% van de netto voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds, verhoogd met een bedrag van € 1.402.

Wijziging marktrente

Jaarlijks wordt per 31 december de marktwaarde van de technische voorzieningen herrekend door toepassing van de actuele rentetermijnstructuur. Dit effect wordt verantwoord onder het hoofd "wijziging marktrente".

Wijziging sterftegrondslagen

Per 31 december 2022 is overgegaan naar de meest recente overlevingstafel: Prognosetafel AG 2022. De volgende aanpassing zal zijn per 31 december 2024. Het effect op de technische voorziening voor risico fonds en op de technische voorziening afgedekt door het herverzekeringscontract is derhalve in 2023 nihil.

Overige mutaties

Onder de overige mutaties van de technische voorziening voor risico fonds wordt, naast het technisch resultaat, de wijziging in de voorziening voor toekomstige arbeidsongeschikten (€ 952) en de toename van de vaste kostenopslag in de excassovoorziening (€ 320) weergegeven.

P.8. Overige technische voorzieningen

Dit betreft een drietal voorzieningen:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Voorziening egalisatievoorziening CDC-premie	9.141	5.850
Voorzienig toeslagdepot A	<u>1.118</u>	<u>1.001</u>
Totaal	10.259	6.851

Hiervoor gelden de volgende looptijden:

- de Voorziening egalisatievoorziening CDC-premie heeft een looptijd tot 31 december 2025, zijnde de einddatum van de contractperiode van de CDC-regeling;
- de Voorziening toeslagdepot A heeft een looptijd tot 31 december 2030, zijnde de datum vanaf wanneer de betreffende toeslag toekomstbestendig zal zijn.

Het mutatie-overzicht Voorziening egalisatievoorziening CDC-premie is als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	5.850	3.951
Rendement	685	-1.096
Toevoeging ultimo boekjaar	<u>2.606</u>	<u>2.995</u>
Stand per 31 december	9.141	5.850

Het mutatie-overzicht Voorziening toeslagdepot A is als volgt:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	1.001	1.403
Rendement	117	-389
Inkoop aanvullende toeslag	<u>-</u>	<u>-13</u>
Stand per 31 december	1.118	1.001

P.9. Overige passiva

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Derivaten met negatieve waarde	1.449	29.864
Ontvangen cash collateral	17.570	4.050
Te betalen intrest	241	45
Niet-opgevraagde pensioenen	37	21
Te betalen kosten	708	541
Nog te betalen waardeoverdrachten	105	
Te betalen belastingen	<u>73</u>	<u>80</u>
Stand per 31 december	20.183	34.601

De nog niet opgevraagde pensioenen hebben een looptijd van meer dan 5 jaar, aangezien het voornamelijk onvindbare personen betreft. Alle andere overige passiva hebben een looptijd korter dan één jaar.

P.10. Premiebijdragen (van werkgever en werknemers)

Feitelijk premie, Zuiver kostendekkende premie, Gedempte kostendekkende premie

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Premiebijdragen (werkgevers en werknemers)	45.180	42.639
Feitelijke premie	42.572	39.483
Zuiver kostendekkende premie	47.775	69.562
Gedempte kostendekkende premie	42.572	39.483

Het Fonds hanteert voor de vaststelling van de gedempte kostendekkende premie de verwachte rendementsmethode. Het verschil tussen de feitelijk ontvangen premie en de gedempte kostendekkende premie wordt toegevoegd of onttrokken aan de Voorziening egalisatievoorziening CDC-premie (zie P.8). Over 2023 betrof dit een toevoeging van € 2.606.

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Feitelijke ontvangen premie	45.178	42.478
Gedempte kostendekkende premie	42.572	39.483
Toevoeging aan egalisatievoorziening CDC-premie	2.606	2.995

Feitelijke premie

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Werkgeversgedeelte (basis en excedent pensioenregeling)	30.352	28.329
Werknemersgedeelte (incl. vrijwillige voortzetting)	12.451	11.773
Werkgevers bijdrage Anw-hiaat pensioenregeling	1.050	947
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Subtotaal	45.178	42.478
Af: dotatie aan Egalisatievoorziening CDC-premie	-2.606	-2.995
Totaal	42.572	39.483

De aansluiting van de feitelijk ontvangen premie zoals gepresenteerd in de staat van baten en lasten en de feitelijke premie is:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Feitelijke premie	42.572	39.483
Dotatie aan egalisatievoorziening CDC-premie	2.606	2.995
Anw-premie vorig boekjaar	-6	-3
Premie overgangsregelingen basis pensioenregeling	8	164
Feitelijk ontvangen premie	45.180	42.639

Zuiver kostendekkende premie

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	32.819	50.333
Actuarieel benodigd voor risicodekking	3.048	4.243
Opslag voor uitvoeringskosten	1.114	1.114
Opslag voor solvabiliteit	9.469	12.443
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Totaal	47.775	69.562

Gedempte kostendekkende premie

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Actuarieel benodigd voor pensioenopbouw	20.508	18.772
Actuarieel benodigd voor risicodekking	2.356	2.163
Opslag voor uitvoeringskosten	1.114	1.114
Opslag voor solvabiliteit	6.036	4.773
Voorwaardelijke onderdelen	11.233	11.232
Premiebijdrage aanvullende pensioenregeling	355	388
Premiebijdrage netto pensioenregeling	970	1.041
Totaal	42.572	39.483

P.11. Beleggingsresultaten

Beleggingen voor risico fonds

2023 (x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Aandelen	-	32.930	-	32.930
Vastrentende waarden	214	9.816	-	10.030
Derivaten	-1.350	4.275	-	2.925
Overige	429	-	-	429
Totaal opbrengsten	-707	47.021	-	46.314
Kosten vermogensbeheer	-	-	-1.183	-1.183
Totaal	-707	47.021	-1.183	45.131

2022 (x € 1.000)	Directe beleggings-opbrengsten	Indirecte beleggings-opbrengsten	Kosten van vermogens-beheer	Totaal
	€	€	€	€
Aandelen	54	-36.198	-	-36.144
Vastrentende waarden	301	-9.843	-	-9.542
Derivaten	-8	-88.194	-	-88.202
Overige	-	-	-	-
Totaal opbrengsten	347	-134.235	-	-133.888
Kosten vermogensbeheer	-	-	-1.101	-1.101
Totaal	347	-134.235	-1.101	-134.989

De kosten van vermogensbeheer omvatten de kosten die door de fiduciair beheerder direct bij het fonds in rekening zijn gebracht (€ 335), de kosten voor het beheer van de LDI-portefeuille (€ 281), het deel van de pensioenuitvoeringskosten die ten laste van vermogensbeheer kunnen worden gebracht (€ 393), de overige beheerskosten (€ 146) en de advieskosten (€ 28).

De overige vermogensbeheerkosten (€ 855) en transactiekosten (€ 850) worden gesaldeerd met de beleggingsopbrengsten binnen de beleggingsfondsen en zijn daarom niet zichtbaar in de jaarrekening. De transactiekosten betreffen de voor de beleggingsfondsen daadwerkelijk afgerekende in- en uitstapvergoedingen.

Beleggingen voor risico deelnemers

2023 (x € 1.000)	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
	€	€	€	€
Aandelen	-	826	-	826
Vastrentende waarden	-	684	-	684
Overige	-	-	-32	-32
Totaal	-	1.510	-32	1.478

2022 (x € 1.000)	Directe beleggingsopbrengsten	Indirecte beleggingsopbrengsten	Kosten van vermogensbeheer	Totaal
	€	€	€	€
Aandelen	-	-1.443	-	-1.443
Vastrentende waarden	-	-3.236	-	-3.236
Overige	-	-	-37	-37
Totaal	-	-4.679	-37	-4.716

P.12. Baten uit herverzekering

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Uitkeringen herverzekering Nationale-Nederlanden	13.664	13.171
Uitkeringen herverzekering Zwitserleven	2.216	1.530
Uitgaande waardeoverdrachten herverzekering	2.035	2.729
Totaal	17.915	17.430

P.13. Overige baten

De overige baten betreft voornamelijk ontvangen interest.

P.14. Pensioenuitkeringen

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Ouderdomspensioen	13.346	12.643
Nabestaandenpensioen (partnerpensioen en wezenpensioen)	2.870	2.668
Afkopen	125	50
Overig	88	114
Totaal	16.429	15.475

P.15. Pensioenuitvoeringskosten

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Kosten pensioenbureau	1.057	833
Kosten accountant	53	58
Kosten actuaris	12	12
Bestuurskosten	106	96
Advieskosten	182	108
Kosten uitvoering van de pensioenregeling	257	236
Kosten toegerekend aan vermogensbeheer	-393	-354
Overige kosten	128	92
Ontvangen kostenvergoeding Nationale-Nederlanden	-197	-191
Totaal	1.205	890

De kosten pensioenbureau zijn vooral gestegen doordat gebruik is gemaakt van inhuurkrachten ter ondersteuning van het project met betrekking tot de overgang van het pensioenadministratiesysteem van Keylane naar het pensioenadministratiesysteem van Visma Idella.

De kosten accountant betreffen de honoraria van de externe accountant inzake het onderzoek van de jaarrekening en verslagstaten (incl. BTW).

De advieskosten zijn vooral gestegen door adviezen omtrent de Wet toekomst pensioen (€ 148) en omtrent de aanstelling van een nieuwe IT-dienstverlener (€ 22).

De overige kosten betreffen de bijdrage aan De Nederlandsche Bank (€ 96), de Autoriteit Financiële Markten (€ 10), de Pensioenfederatie (€ 18) en de kosten deelnemersvergadering (€ 4).

Omdat de pensioenuitkering van de bij Nationale-Nederlanden ondergebrachte aanspraken door het Fonds worden uitgekeerd, ontvangt het Fonds jaarlijks een kostenvergoeding van Nationale-Nederlanden.

Overeenkomstig artikel 96 van de Pensioenwet wordt vermeld dat het Fonds in het afgelopen jaar geen dwangsommen en boetes zijn opgelegd.

P.16. Wijziging herverzekeringsdeel technische voorzieningen

Omdat het een garantiecontract betreft, komt deze post overeen met de mutatie in de balanspost herverzekeringsdeel technische voorzieningen.

P.17. Saldo overdracht van rechten

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Inkomende waardeoverdrachten	-3.092	-10.705
Inkomende waardeoverdrachten (klein pensioen)	-928	-1.028
Uitgaande waardeoverdrachten	3.270	7.559
Uitgaande waardeoverdrachten (klein pensioen)	<u>2.014</u>	<u>393</u>
Saldo overdracht van rechten	1.264	-3.781

P.18. Premies herverzekeraar

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Overige pensioenpremies Nationale Nederlanden	-	-
Herverzekeringspremie Zwitserleven	<u>1.683</u>	<u>2.348</u>
	1.683	2.348

P.19. Overige lasten

De overige lasten bestaan grotendeels uit een bedrag aan bankkosten en betaalde intrest.

Gebeurtenissen na balansdatum

De gebeurtenissen na balansdatum betreffen gebeurtenissen die ontstaan zijn na balansdatum maar geen invloed hebben op de hoogte van de bedragen in de balans en staat van baten en lasten.

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum.

8.6 Stichtingskapitaal en reserves

Het Stichtingskapitaal bedraagt € 0.

De mutatie in het eigen vermogen is gelijk aan het saldo van baten en lasten.

Ten aanzien van de bestemming van het saldo van baten en lasten is geen bepaling opgenomen in de statuten van het Fonds. De bestemming is nader uitgewerkt in de actuariële- en bedrijfstechnische nota (ABTN).

Het eigen vermogen kan als volgt worden gespecificeerd:

(x € 1.000)	2023	2022
	€	€
Stand per 1 januari	68.676	51.895
Saldo baten en lasten	<u>29.889</u>	<u>16.781</u>
Stand per 31 december	98.565	68.676

8.7 Risicobeheer

Solvabiliteitsrisico

Het Fonds wordt bij het beheer van de pensioenverplichtingen en de financiering daarvan geconfronteerd met risico's. De belangrijkste doelstelling van het Fonds is het nakomen van de pensioentoezeggingen. Voor het realiseren van deze doelstelling wordt gestreefd naar een toereikende solvabiliteit op basis van de marktwaarde van de pensioenverplichtingen.

Het belangrijkste risico voor het Fonds betreft het solvabiliteitsrisico, ofwel het risico dat het Fonds niet beschikt over voldoende vermogen ter dekking van de pensioenverplichtingen. De solvabiliteit wordt gemeten zowel op basis van algemeen geldende normen als ook naar de specifieke normen welke door de toezichthouder zijn opgelegd.

Indien de solvabiliteit van het Fonds zich negatief ontwikkelt, bestaat het risico dat het Fonds de premie voor de aangesloten ondernemingen en de deelnemers moet verhogen en het risico dat er geen ruimte beschikbaar is voor een eventuele toeslagverlening op de opgebouwde pensioenrechten. In het uiterste geval kan het noodzakelijk zijn dat het Fonds verworven pensioenaanspraken en pensioenrechten moet verminderen (PW 134). De herverzekerde pensioenaanspraken blijven hierbij buiten beschouwing.

Om het solvabiliteitsrisico te beheersen dient het Fonds buffers in het vermogen aan te houden. De omvang van deze buffers (buffers plus de pensioenverplichtingen heten samen het vereist eigen vermogen) wordt vastgesteld met de door De Nederlandsche Bank voorgeschreven solvabiliteitstoets (S-toets). Deze toets bevat een kwantificering van de bestuursvisie op de fondsspecifieke restrisico's (na afdekking).

De berekening van het vereist eigen vermogen en het hieruit voortvloeiende surplus/tekort aan het einde van het boekjaar is als volgt:

	2023	2022
	€	€
S1 Renterisico	28.742	25.570
S2 Risico zakelijke waarden	68.272	58.976
S3 Valutarisico	18.440	18.019
S4 Grondstoffenrisico	-	-
S5 Kredietrisico	7.397	6.769
S6 Verzekeringstechnisch risico	14.428	12.638
S7 Liquiditeitsrisico	-	-
S8 Concentratierisico	-	-
S9 Operationeel risico	-	-
S10 Actief beheer risico	1.510	11.415
Vereist eigen vermogen (vereiste buffers)	91.308	80.849
Voorziening pensioenverplichtingen	<u>982.683</u>	<u>906.506</u>
Vereist pensioenvermogen	1.073.991	987.355
Aanwezig pensioenvermogen (Totaal activa -/- schulden)	<u>1.081.248</u>	<u>975.182</u>
Surplus (2023)/Tekort (2022)	7.257	-12.173

Het vereist eigen vermogen is berekend op basis van de standaardmethode waarbij voor de samenstelling van de beleggingen wordt uitgegaan van de strategische beleggingsmix in de evenwichtssituatie.

Marktrisico (S1-S3)

Marktrisico omvat de mogelijkheden voor winst of verlies en omvat het renterisico, risico zakelijke waarden en het valutarisico. De strategie van het Fonds met betrekking tot het beleggingsrisico wordt bepaald door de beleggingsdoelstellingen.

Renterisico (S1)

Het renterisico is het risico dat de waarde van de portefeuille vastrentende waarden en de pensioenverplichtingen verandert als gevolg van ontwikkelingen van de marktrente. De rentegevoeligheid kan worden gemeten door middel van de duration. De duration is de (met de contante waarde van de kasstromen) gewogen gemiddelde resterende looptijd in jaren. Voor wat betreft de beleggingen in vastrentende waarden is er sprake van renterisico.

Binnen het garantiecontract is het (negatieve) beleggingsrisico en daarmee ook het renterisico afgedekt.

Bij de beleggingen voor risico Fonds is wel sprake van renterisico. De pensioenverplichtingen kennen een langere duration dan de beleggingen, waardoor er sprake is van een mismatch. Aan de debetzijde van de balans volgt de waarde van de beleggingen in vastrentende waarden de ontwikkelingen van de betreffende marktrente. In dit verband wordt de gewogen looptijd van de portefeuille gestuurd (verlengd of verkort). Aan de creditzijde van de balans fluctueren de pensioenverplichtingen aan de hand van de rentetermijnstructuur. Het renterisico wordt deels afgedekt, maar er is een rentehedge van toepassing die kleiner is dan 100%, waardoor er een renterisico blijft bestaan.

Ultimo 2023 ziet de modified duration er als volgt uit:

	2023
Modified duration van de vastrentende waarden (voor derivaten)	1,6
Modified duration van de vastrentende waarden (na derivaten)	20,2
Modified duration totale beleggingen	10,3
Modified duration van de nominale pensioenverplichtingen	27,6

Risico zakelijke waarden (S2)

Het risico zakelijke waarden is het risico van waarde wijzigingen door de ontwikkeling van marktprijzen van aandelen en onroerend goed. Het wordt veroorzaakt door factoren gerelateerd aan een individuele belegging, de uitgevende instelling of generieke factoren.

Voor het garantiecontract geldt dat de (negatieve) beleggingsrisico's zijn overgedragen aan de herverzekeraar.

Voor de beleggingsportefeuille is er sprake van risico zakelijke waarden. De beleggingen worden namelijk gewaardeerd tegen reële waarde waarbij wijzigingen van waarden onmiddellijk in het saldo van baten en lasten worden verwerkt. Alle wijzigingen zijn daarmee direct zichtbaar in het beleggingsresultaat. Voor de beleggingen in zakelijke waarden wordt voor aandelen onderscheid gemaakt in ontwikkelde en opkomende markten en voor onroerend goed in direct en indirect onroerend goed. Uit het oogpunt van diversificatie wordt belegd in de volgende regio's en bedrijfstakken. Hieronder wordt een overzicht weergegeven naar de onderverdeling naar regio en bedrijfstakken voor zakelijke waarden.

Regio (aandelen)	€
Europa excl. Groot-Brittannië	28.710
Groot-Brittannië	6.708
Noord Amerika	128.061
Azië excl. Japan	12.302
Japan	11.039
Opkomende markten	37.835
Overig	381
Totaal	225.036

Bedrijfstak (aandelen)	€
Duurzame consumptiegoederen	27.393
Niet-duurzame consumptiegoederen	13.780
Energie	10.319
Financiële instellingen	39.519
Gezondheidszorg	23.833
Industrie	18.447
Informatietechnologie	53.517
Basismaterialen	9.464
Vastgoed	5.542
Telecommunicatie	17.124
Nutsbedrijven	4.632
Overig	1.466
Totaal	225.036

Valutarisico (S3)

Binnen het garantiecontract is het (negatieve) beleggingsrisico en daarmee ook het valutarisico afgedekt.

Voor de beleggingsportefeuille geldt dat de gelden niet direct maar via beleggingsfondsen worden geïnvesteerd in het buitenland. Voor de categorie High Yield bedrijfsobligaties wordt gebruik gemaakt van Euro hedged beleggingsfondsen. Binnen de categorie Global aandelen wordt gebruik gemaakt van zowel een Euro hedged beleggingsfonds als een non-Euro hedged beleggingsfonds. Voor de beleggingsfondsen binnen de categorie Emerging Markets obligaties (hard currency), Emerging Markets obligaties (local currency) en Emerging Markets aandelen vindt er geen afdekking van het valutarisico plaats.

Hieronder wordt voor zowel aandelen als vastrentende waarden een overzicht weergegeven naar de onderverdeling per valuta voor zover van toepassing.

Valuta	Aandelen	Vastrentende waarden
	€	€
Euro	15.367	198.095
Amerikaanse dollar	125.830	18.416
Britse pond	6.357	424
Japanse yen	10.451	24
Overige valuta	67.031	22.219
Totaal	225.036	239.178

Grondstoffenrisico (S4)

Grondstoffenrisico is aanwezig bij alle beleggingen waarvan de actuele waarde gevoelig is voor wijzigingen in grondstofprijzen. Grondstoffen (commodities) vormen een beleggingscategorie waarin veelal via indexfutures en –opties wordt geïnvesteerd. Dit geldt in ieder geval voor alle long- en short posities in grondstoffen, indices van grondstoffen en grondstofderivaten. Voorbeelden van grondstoffen zijn onder andere de categorieën energie, industriële metalen, kostbare metalen, landbouw en vee.

Kredietrisico (S5)

Kredietrisico is het risico van financiële verliezen voor het Fonds als gevolg van faillissement of betalingsonmacht van tegenpartijen waarop het Fonds (potentiële) vorderingen heeft. Hierbij kan onder meer worden gedacht aan partijen die obligatieleningen uitgeven, banken waar deposito's worden geplaatst, marktpartijen waarmee Over The Counter (OTC)-derivatenposities worden aangegaan en aan bijvoorbeeld herverzekeraars.

Voor het garantiecontract geldt dat bij de waardering van de vordering op de herverzekeraar het Fonds rekening houdt met de kredietkwaliteit van de herverzekeraar. Het bestuur erkent dat het kredietrisico op de herverzekeraars nog immer aanwezig is. Gezien de genomen maatregelen, zowel van overheidswege als intern door de herverzekeraars acht het bestuur de kans dat deze niet aan hun verplichtingen kunnen voldoen verwaarloosbaar. Het bestuur heeft dan ook geen afslag wegens kredietrisico op de herverzekeraar toegepast.

Voor zakelijke waarden wordt het risico gespreid over categorieën en regio's door te beleggen in fondsen, hierdoor wordt het effect van een faillissement van een partij waarin is belegd gereduceerd.

Bij het kredietrisico dient het effect van de kredietwaardigheid van de partijen, waarin belegd wordt, tot uitdrukking te komen. Het kredietrisico komt tot uitdrukking in de zogenaamde creditspread. Deze creditspread is het verschil tussen de uitkering die afhangt van de kredietwaardigheid van de tegenpartij en een uitkering die met volledige zekerheid (risicovrij) tot uitkering zal komen.

Hieronder wordt voor vastrentende waarden een overzicht weergegeven naar de onderverdeling naar credit rating en looptijd.

Credit Rating	Vastrentende waarden
	€
AAA	35
AA	12.028
A	181.808
BBB	22.755
lager dan BBB	20.341
geen rating	2.211
Totaal	239.178

Looptijd	Vastrentende waarden
	€
Resterende looptijd tot 1 jaar	168.887
Resterende looptijd 1 tot 5 jaar	26.885
Resterende looptijd 5 tot 10 jaar	19.006
Resterende looptijd meer dan 10 jaar	24.400
Totaal	239.178

Verzekeringstechnische risico's (actuariële risico's) (S6)

De belangrijkste actuariële risico's zijn de risico's van langlevens, overlijdens en arbeidsongeschiktheid.

Door het Fonds worden de prognosetafels AG2022 gehanteerd. In deze tafels is de sterftetrend verdisconteerd. Door toepassing van deze prognosetafels is het langlevensrisico voor het Fonds sterk gereduceerd. Op grond van een door Sprenkels uitgevoerde studie worden hierop fondsspecifieke correctiefactoren toegepast gebaseerd op een model op basis van inkomen (2020).

Voor de Basis pensioenregeling, de Excedent pensioenregeling en de Netto pensioenregeling zijn het overlijdens- en arbeidsongeschiktheidsrisico beide herverzekerd. Deels gebeurt dit via het herverzekeringcontract bij Nationale-Nederlanden, deels door een conventionele risicoherverzekering bij Zwitserleven. Bij het garantiecontract zijn de pensioenverplichtingen premievrij achtergelaten bij Nationale-Nederlanden. Daarbij heeft Nationale-Nederlanden een uitkeringsgarantie afgegeven.

Voor de Anw-hiaat pensioenregeling geldt dat het overlijdensrisico beperkt is aangezien het tijdelijke uitkeringen zijn. Tevens is een stop-loss herverzekering afgesloten bij Zwitserleven om het risico te beperken.

Liquiditeitsrisico (S7)

Liquiditeitsrisico is het risico dat beleggingen niet tijdig en/of niet tegen een aanvaardbare prijs kunnen worden omgezet in liquide middelen, waardoor het Fonds op korte termijn niet aan zijn verplichtingen kan voldoen.

Liquiditeiten en tegoeden op bankrekeningen zijn onmiddellijk dan wel op korte termijn opeisbaar. Voor de korte termijn maakt het Fonds prognoses waarbij rekening wordt gehouden met de directe beleggingsopbrengsten en andere inkomsten, zoals premies.

In het geval de liquiditeitsbehoefte onder normale omstandigheden, dan wel in een stressscenario hoger is dan de stand van de liquide middelen, kan het noodzakelijk zijn om (liquide) beleggingen te liquideren om aan de onderpandverplichtingen te voldoen. Eind 2023 zijn er voldoende beleggingen aanwezig die onmiddellijk en zonder waardeverlies te gelde kunnen worden gemaakt om een onvoorziene uitstroom van geldmiddelen te financieren. Op dit moment bestaan geen liquiditeitsrisico's voor het Fonds. In de solvabiliteitstoets van het Fonds worden hier dan ook geen buffers voor aangehouden.

Concentratierisico (S8)

Concentraties kunnen ertoe leiden dat het Fonds bij grote veranderingen in bijvoorbeeld de waardering (marktrisico) of de financiële positie van een tegenpartij (kredietrisico) grote (veelal financiële) gevolgen hiervan ondervindt. Concentratierisico's kunnen optreden bij een concentratie in de beleggingsportefeuille in producten, regio's of landen, economische sectoren of tegenpartijen. Naast concentraties in de beleggingsportefeuille kan er ook sprake zijn van concentraties in de verplichtingen en de uitvoering.

Grote posten zijn aan te duiden als een vorm van concentratierisico. Om te bepalen welke posten hieronder vallen moeten per beleggingscategorie alle instrumenten met dezelfde debiteur worden gesommeerd. Als grote post wordt aangemerkt elke post die meer dan 2% van het balanstotaal uitmaakt.

De Nederlandsche Bank heeft geconstateerd dat op basis van artikel 135 Pensioenwet er geen noodzaak is tot het aanhouden van extra kapitaal voor wat betreft staatsobligaties. Op basis van deze constatering blijven staatsobligaties buiten beschouwing met betrekking tot de vaststelling of er sprake is van concentratierisico.

Er geldt dat inzake concentratie van risico's kan worden gemeld dat ultimo 2023 er geen sprake is van beleggingen in een individuele tegenpartij groter dan 2% van het balanstotaal.

Operationeel risico (S9)

Operationeel risico is het risico van een onjuiste afwikkeling van transacties, fouten in de verwerking van gegevens, het verloren gaan van informatie, fraude en dergelijke. Deze risico's worden door het Fonds beheerst door het stellen van hoge kwaliteitseisen aan de organisaties die bij de uitvoering zijn betrokken.

Het bestuur beoordeelt jaarlijks de kwaliteit van de uitvoering van de vermogensbeheerders en verzekeraars door middel van performancerapportages (alleen vermogensbeheerders), SLA-rapportages en onafhankelijk getoetste interne beheersingsrapportages (ISAE 3402 type II - rapportages).

Aangezien sprake is van adequate beheersing van de operationele risico's worden door het Fonds hiervoor geen buffers aangehouden in de solvabiliteitstoets.

Actief beheer risico (S10)

Het actief beheer risico als onderdeel van het vereist eigen vermogen heeft betrekking op de ruimte om bij de uitvoering van het beleggingsbeleid af te wijken van de strategisch nagestreefde portefeuille. De mate van actief beheer wordt bepaald aan de hand van de tracking error ten opzichte van de voor de (deel)portefeuille vastgelegde benchmark.

Systeemrisico

Systeemrisico betreft het risico dat het mondiale financiële systeem (de internationale markten) niet langer naar behoren functioneert, waardoor beleggingen van het Fonds niet langer verhandelbaar zijn en zelfs, al dan niet tijdelijk, hun waarde kunnen verliezen. Net als voor andere marktpartijen, is dit risico voor het Fonds niet beheersbaar.

8.8 Niet in de balans opgenomen activa en verplichtingen

Het Fonds heeft de tot 31 december 2014 opgebouwde aanspraken premievrij herverzekerd bij Nationale-Nederlanden.

De volgende werkzaamheden zijn door het Fonds uitbesteed aan Goldman Sachs Asset Management:

- het fiduciair beheer van het vermogen van het Fonds;
- het fiduciair management van het Fonds.

De overeenkomst tussen het Fonds en Goldman Sachs Asset Management is in werking getreden op 1 januari 2021 en is aangegaan voor onbepaalde tijd. Beide partijen kunnen de overeenkomst tussentijds opzeggen met inachtneming van een opzegtermijn van 3 kalendermaanden.

8.9 Verbonden partijen

Identiteit van verbonden partijen

Het Fonds hanteert het onafhankelijke bestuursmodel. In dit model zijn de bestuurders in dienst van het Fonds en uit dien hoofde, onder normale voorwaarden, ook deelnemer in het Fonds. Binnen het belanghebbendenorgaan zijn de werkgeversleden en de werknemersleden, onder normale voorwaarden, (gewezen) deelnemer of gepensioneerd binnen het Fonds. De leden van de raad van toezicht en de sleutelfunctiehouders zijn niet in dienst van het Fonds of één van de aangesloten ondernemingen en derhalve ook geen deelnemer in het Fonds.

Verder is er derhalve sprake van een relatie tussen het Fonds, de aangesloten ondernemingen en hun bestuurders.

Transacties met leden van bestuur, belanghebbendenorgaan en raad van toezicht

Het Fonds voert een beheerst en duurzaam beloningsbeleid. Dit beleid is in overeenstemming met de doelstellingen van het Fonds. Het beloningsbeleid moedigt niet aan tot het nemen van meer risico's dan voor het Fonds aanvaardbaar is, conform de vereisten van artikel 21a van het Besluit financieel toetsingskader pensioenfondsen en de Code Pensioenfondsen. Het beloningsbeleid is mede opgesteld om betrokkenen duidelijkheid te geven over hun beloning en transparant hierover te zijn naar de belanghebbenden bij het Fonds. Het beloningsbeleid per geleding is als volgt:

Bestuur

Voor de beloning van de bestuurders wordt het beloningsbeleid gevolgd van de werkgever. Uitgangspunt bij de vaststelling hiervan is dat voor vergelijkbare functies bij de werkgever vergelijkbare arbeidsvoorwaarden worden overeengekomen.

Belanghebbendenorgaan

De leden van het belanghebbendenorgaan die in dienst zijn van de werkgever, ontvangen geen vergoeding voor hun werkzaamheden ten behoeve van het Fonds. De leden van het belanghebbendenorgaan die niet of niet meer in dienst zijn van de werkgever, ontvangen een vacatievergoeding per vergadering van het belanghebbendenorgaan dan wel per vergadering van bestuur en belanghebbendenorgaan dan wel per studiedag van het belanghebbendenorgaan en/of het bestuur.

Raad van toezicht

Het bestuur voorkomt dat door de hoogte van de beloning van de leden van de raad van toezicht, een financieel belang een kritische opstelling in de weg staat. Daarom stelt de renumeratiecommissie voorafgaand aan de benoeming de hoogte van de beloning van de leden van de raad van toezicht vast. De beloning van de raad van toezicht is marktconform.

Er zijn geen leningen verstrekt aan, noch is er sprake van vorderingen op, (voormalige) leden van het bestuur, leden van het belanghebbendenorgaan en leden van de raad van toezicht. De leden van het bestuur, de leden van het belanghebbendenorgaan zijn (gewezen) deelnemer of pensioengerechtigde in de pensioenregeling van het Fonds op basis van de voorwaarden in het pensioenreglement.

Overige transacties met verbonden partijen

Inzake de uitvoeringsovereenkomst tussen het Fonds en de werkgever met betrekking tot de financiering van de aanspraken en de uitvoering van de regeling is het volgende relevant:

- De premie voor de CDC-regeling komt ten laste van de werkgever.
- De premie komt ten laste van de werknemer indien sprake is van een vrijwillige bijspaarpremie of ten laste van de deelnemer indien sprake is van vrijwillige voortzetting.
- Er is een dienstenovereenkomst van toepassing tussen Stichting Pensioenfonds Pon, mede voor rekening en risico van Pensioenfonds Gazelle en Pensioenfonds Geveke, en Pon Holdings B.V. inzake de dienstverlening door IT, HR en Facilitair. Voor deze dienstverlening is een vast honorarium overeengekomen, welke jaarlijks zal worden geïndexeerd met de CBS prijsindex zakelijke dienstverlening. Daarnaast voeren de functionaris gegevens bescherming en de compliance officer van Pon Holdings B.V. werkzaamheden voor het Fonds om niet uit.

8.10 Kosten(allocatie), aantallen en beloningen

Aantal personeelsleden

Bij het Fonds zijn ultimo 2023 elf werknemers in dienst. Dit betreft de drie bestuurders en de werknemers van het pensioenbureau van het Fonds. Financiering vindt plaats vanuit de kostenopslag op de gedempte kostendeekkende premie.

Bestuurskosten

De bestuurskosten bedragen in totaal € 395. Deze bestaan uit € 345 kosten van het bestuur en de bestuurssecretaris (tot 1 juni 2023) en uit € 50 kosten voor het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht.

8.11 Belastingen

De activiteiten van het Fonds zijn vrijgesteld van belastingheffing in het kader van de vennootschapsbelasting.

Almere, 27 juni 2024

Stichting Pensioenfonds Pon

Het bestuur
D. Akbiyik-Gunaydin
J.F. Simon

9. Overige gegevens

9.1 Actuariële verklaring

Opdracht

Door Stichting Pensioenfonds Pon te Almere is aan Triple A – Risk Finance Certification B.V. de opdracht verleend tot het afgeven van een actuariële verklaring als bedoeld in de Pensioenwet over het boekjaar 2023.

Onafhankelijkheid

Als waarmerkend actuaris ben ik onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Pon, zoals vereist conform artikel 148 van de Pensioenwet. Ik verricht geen andere werkzaamheden voor het pensioenfonds, anders dan de werkzaamheden uit hoofde van de actuariële functie.

Gegevens

De gegevens waarop mijn onderzoek is gebaseerd, zijn verstrekt door en tot stand gekomen onder de verantwoordelijkheid van het bestuur van het pensioenfonds. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie heb ik mij gebaseerd op de financiële gegevens die ten grondslag liggen aan de jaarrekening.

Afstemming accountant

Op basis van de door mij en de accountant gehanteerde Handreiking heeft afstemming plaatsgevonden over de werkzaamheden en de verwachtingen bij de controle van het boekjaar. Voor de toetsing van de technische voorzieningen en voor de beoordeling van de vermogenspositie als geheel heb ik de materialiteit bepaald op € 8.100.000. Met de accountant ben ik overeengekomen om geconstateerde afwijkingen boven € 405.000 te rapporteren. Deze afspraken zijn vastgelegd en de uitkomsten van mijn bevindingen zijn met de accountant besproken.

Ik heb voorts gebruik gemaakt van de door de accountant in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens. De accountant van het pensioenfonds heeft mij geïnformeerd over zijn bevindingen ten aanzien van de betrouwbaarheid (materiële juistheid en volledigheid) van de basisgegevens en de overige uitgangspunten die voor mijn oordeel van belang zijn.

Werkzaamheden

Ter uitvoering van de opdracht heb ik, conform mijn wettelijke verantwoordelijkheid zoals beschreven in artikel 147 van de Pensioenwet, onderzocht of is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Op grond van overgangsrecht gelden genoemde artikelen, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden. De door het pensioenfonds verstrekte basisgegevens zijn zodanig dat ik die gegevens als uitgangspunt van de door mij beoordeelde berekeningen heb aanvaard.

Als onderdeel van de werkzaamheden voor de opdracht heb ik onder meer onderzocht of:

- toereikende technische voorzieningen zijn vastgesteld met betrekking tot het geheel van
- pensioenverplichtingen;
- het minimaal vereist eigen vermogen en het vereist eigen vermogen conform de wettelijke
- bepalingen zijn vastgesteld;
- de kostendekkende premie voldoet aan de gestelde wettelijke vereisten;
- het beleggingsbeleid in overeenstemming is met de prudent-person regel.

Voorts heb ik mij een oordeel gevormd over de vermogenspositie van het pensioenfonds. Daarbij heb ik mij gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen en is mede het financieel beleid van het pensioenfonds in aanmerking genomen.

Mijn onderzoek heb ik zodanig uitgevoerd, dat een redelijke mate van zekerheid wordt verkregen dat de resultaten geen onjuistheden van materieel belang bevatten.

De beschreven werkzaamheden en de uitvoering daarvan zijn in overeenstemming met de binnen het Koninklijk Actuarieel Genootschap geldende normen en gebruiken en vormen naar mijn mening een deugdelijke grondslag voor mijn oordeel.

Oordeel

Overeenkomstig de beschreven berekeningsregels en uitgangspunten zijn toereikende technische voorzieningen vastgesteld met betrekking tot het geheel van pensioenverplichtingen. Het eigen vermogen van het pensioenfonds is op de balansdatum hoger dan het wettelijk vereist eigen vermogen.

Met inachtneming van het voorafgaande heb ik mij ervan overtuigd dat is voldaan aan de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet. Hierbij merk ik op dat op grond van overgangsrecht de artikelen 126 tot en met 140 van de Pensioenwet gelden, zoals deze tot de inwerkingtreding van de Wet toekomst pensioenen luiden.

De beleidsdekkingsgraad van het pensioenfonds op balansdatum is hoger dan de dekkingsgraad bij het vereist eigen vermogen.

Mijn oordeel over de vermogenspositie van Stichting Pensioenfonds Pon is gebaseerd op de tot en met balansdatum aangegane verplichtingen en de op dat moment aanwezige middelen. De vermogenspositie is naar mijn mening voldoende. Daarbij is in aanmerking genomen dat de mogelijkheden tot het realiseren van de beoogde toeslagen beperkt zijn.

Amsterdam, 27 juni 2024

drs. J.J.M. Tol AAG RBA
verbonden aan Triple A – Risk Finance Certification B.V

9.2 Controleverklaring van de onafhankelijke accountant

Ons oordeel

Wij hebben de jaarrekening voor het boekjaar geëindigd op 31 december 2023 van Stichting Pensioenfonds Pon te Almere gecontroleerd.

Naar ons oordeel geeft de in dit jaarverslag opgenomen jaarrekening een getrouw beeld van de grootte en de samenstelling van het vermogen van Stichting Pensioenfonds Pon per 31 december 2023 en van het resultaat over 2023 in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

De jaarrekening bestaat uit:

- de balans per 31 december 2023;
- de staat van baten en lasten over 2023;
- de toelichting met een overzicht van de gehanteerde grondslagen voor financiële verslaggeving en andere toelichtingen.

De basis voor ons oordeel

Wij hebben onze controle uitgevoerd volgens het Nederlands recht, waaronder ook de Nederlandse controlestandaarden vallen. Onze verantwoordelijkheden op grond hiervan zijn beschreven in de sectie *Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening*.

Wij zijn onafhankelijk van Stichting Pensioenfonds Pon (hierna ook wel het pensioenfonds) zoals vereist in de Wet toezicht accountantsorganisaties (Wta), de Verordening inzake de onafhankelijkheid van accountants bij assurance-opdrachten (ViO) en andere voor de opdracht relevante onafhankelijkheidsregels in Nederland. Verder hebben wij voldaan aan de Verordening gedrags- en beroepsregels accountants (VGBA).

Wij vinden dat de door ons verkregen controle-informatie voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Informatie ter ondersteuning van ons oordeel

Wij hebben onze controlewerkzaamheden bepaald in het kader van de controle van de jaarrekening als geheel en bij het vormen van ons oordeel hierover. Onderstaande informatie ter ondersteuning van ons oordeel en onze bevindingen moeten in dat kader worden gezien en niet als afzonderlijke oordelen of conclusies.

Ons inzicht in het pensioenfonds

Stichting Pensioenfonds Pon voert als ondernemingspensioenfonds de pensioenregeling uit voor de aangesloten werkgevers. Vermogensbeheer en de herverzekerde regeling zijn uitbesteed aan gespecialiseerde dienstverleners en het pensioenbeheer wordt in eigen beheer gevoerd. Wij hebben bijzondere aandacht in onze controle besteed aan deze onderwerpen op basis van de activiteiten van het pensioenfonds en onze risicoanalyse.

Wij hebben de materialiteit bepaald en de risico's geïdentificeerd en ingeschat dat de jaarrekening afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fraude of fouten, om in reactie op deze risico's de controlewerkzaamheden te bepalen ter verkrijging van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel.

Materialiteit

Materialiteit	€ 8,1 miljoen
Toegepaste benchmark	0,75% van het pensioenvermogen per 31 december 2023, zijnde het totaal van de technische voorziening voor risico fonds, technische voorziening voor risico deelnemers en het stichtingskapitaal en reserves.
Nadere toelichting	Wij hebben voor deze grondslag gekozen omdat dit het vermogen betreft dat de basis vormt voor de berekening van de (beleids)dekkingsgraad. Voor het bepalen van het percentage hebben wij gelet op de financiële positie van het pensioenfonds en de mate waarin de beleidsdekkingsgraad zich rondom een kritieke grens bevindt. Aangezien het pensioenfonds gedurende 2023 grotendeels in een herstelsituatie zat, maar de beleidsdekkingsgraad per jaareinde niet dichtbij een kritieke grens ligt, hebben wij een percentage van 0,75% gehanteerd. De wijze waarop wij de materialiteit hebben bepaald, is niet gewijzigd ten opzichte van voorgaand boekjaar.

Wij houden ook rekening met afwijkingen en/of mogelijke afwijkingen die naar onze mening voor de gebruikers van de jaarrekening om kwalitatieve redenen materieel zijn.

Wij zijn met de raad van toezicht en het bestuur overeengekomen dat wij aan de raad van toezicht en het bestuur tijdens onze controle geconstateerde afwijkingen boven € 0,4 miljoen rapporteren alsmede kleinere afwijkingen die naar onze mening om kwalitatieve redenen relevant zijn.

Opdrachtteam en gebruikmaken van het werk van specialisten

Wij hebben zorggedragen dat het opdrachtteam over de juiste kennis en vaardigheden beschikt die nodig zijn voor de controle van een ondernemingspensioenfonds. Wij hebben in het opdrachtteam specialisten opgenomen op het gebied van IT audit. Daarnaast hebben wij eigen deskundigen ingeschakeld voor de controle van de waardering van derivaten.

Onze focus op fraude en het niet-naleven van wet- en regelgeving

Onze verantwoordelijkheid

Hoewel wij niet verantwoordelijk zijn voor het voorkomen van fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving en van ons niet verwacht kan worden dat wij het niet-naleven van alle wet- en regelgeving ontdekken, is het onze verantwoordelijkheid om een redelijke mate van zekerheid te verkrijgen dat de jaarrekening als geheel geen afwijkingen van materieel belang bevat als gevolg van fouten of fraude. Bij fraude is het risico dat een afwijking van materieel belang niet ontdekt wordt groter dan bij fouten. Bij fraude kan sprake zijn van samenspanning, valsheid in geschrifte, het opzettelijk nalaten transacties vast te leggen, het opzettelijk verkeerd voorstellen van zaken of het doorbreken van de interne beheersing.

Onze controleaanpak met betrekking tot frauderisico's

Wij hebben de risico's geïdentificeerd en ingeschat op een afwijking van materieel belang in de jaarrekening die het gevolg is van fraude. Wij hebben tijdens onze controle inzicht verkregen in het pensioenfonds en diens omgeving, de componenten van het interne beheersingssysteem, waaronder het risico-inschattingsproces en de wijze waarop het bestuur inspeelt op frauderisico's en het interne beheersingssysteem monitort en de wijze waarop de raad van toezicht het toezicht uitoefent, alsmede de uitkomsten daarvan. Wij verwijzen naar hoofdstuk 2.7 *Risicoparagraaf* van het jaarverslag, waarin het bestuur zijn (fraude)risicoanalyse heeft opgenomen.

Wij hebben de opzet en de relevante aspecten van het interne beheersingssysteem en in het bijzonder de frauderisicoanalyse geëvalueerd alsook bijvoorbeeld de gedragscode, klokkenluidersregeling en de incidentenregistratie. Wij hebben de opzet en het bestaan geëvalueerd, en voor zover wij noodzakelijk achten, de werking getoetst van interne beheersmaatregelen gericht op het mitigeren van frauderisico's.

Als onderdeel van ons proces voor het identificeren van frauderisico's, hebben wij frauderisicofactoren overwogen met betrekking tot frauduleuze financiële verslaggeving, oneigenlijke toe-eigening van activa en omkoping en corruptie. Wij hebben geëvalueerd of deze factoren een indicatie vormden voor de aanwezigheid van het risico op afwijkingen van materieel belang als gevolg van fraude.

In onze controle bouwen wij een element in van onvoorspelbaarheid. Ook hebben wij de uitkomst van andere controlewerkzaamheden beoordeeld en overwogen of er bevindingen zijn die aanwijzing geven voor fraude of het niet-naleven van wet- en regelgeving.

Wij houden rekening met het risico dat het bestuur interne beheersmaatregelen kan doorbreken, aangezien dit risico in alle organisaties aanwezig is. Vanwege dit risico hebben wij onder meer schattingen beoordeeld op tendenties die mogelijk een risico vormen op een afwijking van materieel belang, met name gericht op belangrijke gebieden die oordeelsvorming vereisen en significante schattingsposten, zoals toegelicht in 6.3. *Specifieke grondslagen voor de balans* in de jaarrekening, waaronder de subjectieve elementen in de waardering van de technische voorzieningen. Wij verwijzen in dit kader verder naar het kernpunt 'Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen'.

Ook hebben wij data analyse gebruikt om journaalposten met een verhoogd risico te signaleren en te toetsen en de zakelijke beweegredenen (of het ontbreken daarvan) beoordeeld van bijzondere transacties, waaronder die met verbonden partijen.

Wij hebben geen frauderisico geïdentificeerd ten aanzien van de opbrengstenverantwoording.

Wij hebben kennisgenomen van de beschikbare informatie en om inlichtingen gevraagd bij leden van het bestuur, sleutelfunctionarissen (waaronder sleutelfunctiehouders, de compliance officer, medewerkers van het bestuursbureau) en de raad van toezicht.

Uit onze evaluatie van het risico op mogelijke doorbreking van interne beheersmaatregelen of andere ongeoorloofde vormen van beïnvloeding van het proces van financiële verslaggeving, ontvangen inlichtingen en andere beschikbare informatie volgen geen specifieke aanwijzingen voor fraude of vermoedens van fraude met een mogelijk materieel belang voor het beeld van de jaarrekening.

Onze controleaanpak met betrekking tot het risico van niet voldoen aan wet- en regelgeving

Wij hebben passende controlewerkzaamheden verricht inzake de naleving van de bepalingen van de relevante wet- en regelgeving die van directe invloed zijn op de verantwoorde bedragen en toelichtingen in de jaarrekening. Daarnaast hebben wij de omstandigheden ingeschat met betrekking tot het risico van niet-naleven van wet- en regelgeving waarvan redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze van materiële invloed kunnen zijn op de jaarrekening. In lijn met NBA-handreiking 1144 *Specifieke verplichtingen vanuit de toezichtwet- en regelgeving voor de interne auditor en de externe accountant bij pensioenfondsen*, is onze inschatting gebaseerd op onze ervaring in de sector, afstemming met het bestuur, het kennis nemen van de systematische integriteitsrisicoanalyse (SIRA), het lezen van notulen, het kennisnemen van rapporten van de compliance officer en het

uitvoeren van gegevensgerichte werkzaamheden gericht op transactiestromen, jaarrekeningposten en toelichtingen.

We hebben verder kennisgenomen van correspondentie met toezichthouders en zijn alert gebleven op indicaties voor een (mogelijke) niet-naleving gedurende de controle. Ten slotte hebben we schriftelijk de bevestiging ontvangen dat alle bekende gebeurtenissen van niet-naleving van wet- en regelgeving met ons zijn gedeeld.

Onze controleaanpak met betrekking tot de continuïteitsveronderstelling

Zoals toegelicht in het onderdeel Overeenstemmingsverklaring van hoofdstuk 6.1. van de jaarrekening, is de jaarrekening opgemaakt op basis van de continuïteitsveronderstelling. Bij het opmaken van de jaarrekening heeft het bestuur een specifieke beoordeling gemaakt van de mogelijkheid van het pensioenfonds om zijn continuïteit te handhaven en de activiteiten voort te zetten voor de voorzienbare toekomst.

Wij hebben de specifieke beoordeling met het bestuur besproken en professioneel-kritisch geëvalueerd. Wij hebben overwogen of de specifieke beoordeling van het bestuur op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, alle relevante gebeurtenissen en omstandigheden bevat waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten en in hoeverre het pensioenfonds voldoet aan de prudentiële vereisten. Als wij concluderen dat er een onzekerheid van materieel belang bestaat, zijn wij verplicht om aandacht in onze controleverklaring te vestigen op de relevante gerelateerde toelichtingen in de jaarrekening. Als de toelichtingen inadequaat zijn, moeten wij onze verklaring aanpassen.

Op basis van onze werkzaamheden hebben wij geen materiële onzekerheden ten aanzien van de continuïteit geïdentificeerd. Onze conclusies zijn gebaseerd op de controle-informatie die verkregen is tot de datum van onze controleverklaring. Toekomstige gebeurtenissen of omstandigheden kunnen er echter toe leiden dat een pensioenfonds zijn continuïteit niet langer kan handhaven.

De kernpunten van onze controle

In de kernpunten van onze controle beschrijven wij zaken die naar ons professionele oordeel het meest belangrijk waren tijdens onze controle van de jaarrekening. De kernpunten van onze controle hebben wij met de raad van toezicht en het bestuur gecommuniceerd, maar vormen geen volledige weergave van alles wat is besproken.

In vergelijking met voorgaand jaar, hebben wij geen relevante wijzigingen aangebracht in de kernpunten van onze controle.

Ontwikkeling en toelichting van de (beleids)dekkingsgraad

Risico	De solvabiliteit van een pensioenfonds wordt gemeten aan de hand van de dekkingsgraad. De dekkingsgraad brengt de verhouding tussen de (netto) activa en pensioenverplichtingen tot uitdrukking en is daarmee een graadmeter voor de financiële positie van een pensioenfonds. De beleidsdekkingsgraad is de gemiddelde dekkingsgraad van de twaalf maanden voorafgaand aan het moment van vaststelling. Het pensioenfonds is wettelijk verplicht om de beleidsdekkingsgraad te hanteren als basis voor bepaalde beleidsbeslissingen, bijvoorbeeld inzake indexatie en kortingen. Daarnaast is de beleidsdekkingsgraad onder meer van belang om te bepalen of het pensioenfonds voldoende buffers heeft. De dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad zijn toegelicht in toelichting <i>P.6. Stichtingskapitaal en reserves</i> van de jaarrekening. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de (beleids)dekkingsgraad niet juist wordt vastgesteld.
Onze controleaanpak	Door controle van de balans onderzoeken wij de samenstellende delen van de dekkingsgraad. De balans en daarmee de dekkingsgraad per 31 december 2023 hebben wij mede met gebruikmaking van de werkzaamheden van de certificerend actuaris gecontroleerd. Wij hebben de ontwikkelingen in de financiële positie van het pensioenfonds beoordeeld op basis van het actuariële rapport van de certificerend actuaris en onze controle van de jaarcijfers. Vanwege de gevoeligheid van schattingselementen hebben wij specifiek aandacht besteed aan de waardering van de (illiquide) beleggingen en de waardering van de technische voorzieningen. De werkzaamheden die wij in dit kader hebben uitgevoerd zijn in de kernpunten hierna beschreven. Wij controleren geen andere maandelijkse dekkingsgraden dan de dekkingsgraad ultimo boekjaar. Ten aanzien van andere maandelijkse dekkingsgraden hebben wij de navolgende toetsingswerkzaamheden verricht, die minder zekerheid geven dan een controle van twaalf maands-dekkingsgraden: • Wij hebben de opzet van het totstandkomingsproces van de berekening van de maandelijkse dekkingsgraad onderzocht alsmede de juiste maandoerekening van zogenaamde key items vastgesteld. Dit jaar betroffen de key items: wijziging van de UFR-methode evenals de gewijzigde inschatting van de kostenopslag op de voorziening pensioenverplichtingen. • Daarnaast heeft de certificerend actuaris een plausibiliteitstoets uitgevoerd op de ontwikkeling van de technische voorziening voor risico fonds zoals gehanteerd in de bepaling van de dekkingsgraad gedurende het jaar in relatie tot de ontwikkelingen in de belangrijkste factoren, zoals de rentecurve. Wij hebben kennisgenomen van de uitkomst van deze werkzaamheden van de certificerend actuaris. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de (beleids)dekkingsgraad geëvalueerd.

Belangrijke observaties

Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd in de vaststelling van de dekkingsgraad en de beleidsdekkingsgraad per 31 december 2023 en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering en toelichting van beleggingen zonder genoteerde marktprijzen

Risico

De beleggingen voor risico pensioenfonds zijn een significante post op de balans van het pensioenfonds. Alle beleggingen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De gerealiseerde en ongerealiseerde waardeontwikkeling van beleggingen dienen in de staat van baten en lasten te worden verwerkt als indirecte beleggingsopbrengsten. Voor een groot deel van de beleggingen is deze marktwaarde te verifiëren aan transacties die tot stand zijn gekomen op de financiële markten (marktprijzen). Er zijn ook beleggingen die worden gewaardeerd op basis van netto contante waardeberekeningen of een andere geschikte methode, waaronder de intrinsieke waarde per participatie voor posities in niet-(beurs)genoteerde fondsen.

De waarderingonzekerheid neemt inherent toe bij netto contante waardeberekeningen en hangt samen met de beschikbaarheid en toepasbaarheid van marktgegevens. Bij het pensioenfonds betreffen dit de posities in derivaten. De posities in niet-(beurs)genoteerde hypotheekfondsen kennen eveneens inherent relatief veel waarderingonzekerheid doordat de waarde wordt ontleend aan de meest recente rapportages van de fondsmanagers.

Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de beleggingen beschreven in 6.3. *Specifieke grondslagen voor de balans onder Beleggingen* en een nadere toelichting opgenomen in de toelichtingen behorende tot de jaarrekening onder P.1. *Beleggingen voor risico pensioenfonds*. Uit deze toelichting blijkt dat per 31 december 2023 € 14,3 miljoen is belegd in derivaten en € 10,6 miljoen in niet-(beurs)genoteerde hypotheekfondsen. Dit betreft 5,2% van de totale beleggingen.

Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen niet juist gewaardeerd zijn en dat de toelichting niet voldoet aan relevante verslaggevingsvereisten.

Onze controleaanpak

Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen, uitgevoerd op de waardering van de beleggingen per 31 december 2023.

- De waardering van belangen in dagelijks verhandelbare beleggingsfondsen hebben wij zelfstandig afgestemd met de prijsbron. Wij hebben vastgesteld voor deze beleggingen dat er sprake is van een actieve markt. Voor dagelijks verhandelbare beleggingsfondsen is er sprake van een actieve markt als de intrinsieke waarde dagelijks wordt gepubliceerd en deze intrinsieke waarde de basis is voor dagelijkse toe- en uittreding tot het fonds door beleggers.
- Voor de posities in niet-(beurs)genoteerde hypotheekfondsen, hebben wij de waardering gecontroleerd op basis van de gecontroleerde jaarrekeningen van de betreffende fondsen met daarin opgenomen de gecontroleerde

	waarde per aandeel of participatie per 31 december 2023. Verder hebben wij vastgesteld of de gekozen waarderingsgrondslagen en de belangrijkste uitgangspunten daarbij aansluiten op de grondslagen van het pensioenfonds. Voor de waardering van de derivaten hebben wij een controle uitgevoerd op het gehanteerde waarderingsmodel en op de gehanteerde input waaronder de uit de markt afgeleide gegevens zoals valuta(termijn)koersen, rentevolatiliteit en rentecurves. Bij de uitvoering van deze werkzaamheden hebben wij eigen waarderingsspecialisten betrokken. Tevens hebben wij de toelichtingen met betrekking tot de beleggingen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering van de beleggingen zonder genoteerde marktprijzen per 31 december 2023, de indirecte beleggingsopbrengsten en de gerelateerde toelichting in de jaarrekening.

Waardering van en toelichting ten aanzien van de technische voorzieningen

Risico	De technische voorzieningen voor risico fonds waaronder de voorziening pensioenverplichtingen voor risico fonds en voorziening voor pensioenverplichtingen afgedekt voor herverzekeringscontract, betreffen een significante post in de balans van het pensioenfonds. De technische voorzieningen dienen krachtens de Pensioenwet te worden gewaardeerd op marktwaarde. De waardering is gevoelig voor de gehanteerde (actuariële) veronderstellingen en schattingselementen. Hier ligt een aantal belangrijke conventies aan ten grondslag namelijk dat voor de waardering uitgegaan wordt van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur alsmede de meest recente informatie (tafels) omtrent de levensverwachting, zoals gepubliceerd door het Koninklijk Actuariel Genootschap (AG). In aanvulling op de tafels wordt gecorrigeerd voor de ingeschatte ervaringssterfte bij het pensioenfonds, zijnde de fondsspecifieke ervaringssterfte. Deze veronderstellingen hebben tezamen met de hoogte van de kostenopslag, waaraan eveneens schattingen ten grondslag liggen, bijzondere aandacht gehad in onze controle. Wij hebben aan de subjectieve elementen ervaringssterfte en kostenopslag van de bepaling van de technische voorziening een frauderisico gekoppeld en de waardering en de toelichting daarop als kernpunt van onze controle aangemerkt. Het pensioenfonds heeft de waarderingsgrondslagen voor de voorziening pensioenverplichtingen beschreven in 6.3. <i>Specifieke grondslagen voor de balans</i> onder <i>Technische voorzieningen</i> en een nadere toelichting opgenomen in de behorende tot de jaarrekening onder P.7. <i>Technische voorzieningen</i>. Uit deze toelichting blijkt dat een (schattings)wijziging heeft plaatsgevonden door de aanpassing van de kostenopslag en wijziging van de UFR-methode. Volgens deze toelichting is de voorziening pensioenverplichtingen hierdoor € 3,9 miljoen hoger uitgekomen. Het in het kader van onze jaarrekeningcontrole in aanmerking genomen risico is dat de technische voorzieningen niet toereikend gewaardeerd en toegelicht zijn.
--------	--

Onze controleaanpak	Bij de controle van de technische voorzieningen voor risico fonds hebben wij gebruikgemaakt van de werkzaamheden van de certificerend actuaris van het pensioenfonds. De certificerend actuaris onderzoekt onder meer de toereikendheid van de technische voorzieningen en de naleving van een aantal specifieke wettelijke bepalingen. De certificerend actuaris heeft daarbij gebruikgemaakt van de door ons in het kader van de jaarrekeningcontrole onderzochte basisgegevens, waaronder de pensioenaanspraken van deelnemers. Gegeven onze eindverantwoordelijkheid voor het oordeel over de jaarrekening als geheel hebben wij met de certificerend actuaris onze planning, werkzaamheden, verwachtingen en uitkomsten afgestemd voor de controle van boekjaar 2023. Hierbij hebben wij specifiek aandacht gevraagd voor de toets van de ervaringssterfte op basis van de toegepaste prognosetafels, de toereikendheid van de kostenopslag alsmede de toepassing van de door DNB gepubliceerde rentetermijnstructuur. Wij hebben de gehanteerde waarderingsgrondslagen geëvalueerd en controlewerkzaamheden uitgevoerd op de waardering van de voorziening pensioenverplichtingen per 31 december 2023: • Daartoe hebben wij ons een beeld gevormd van de redelijkheid van de aannames en schattingen van het bestuur met betrekking tot de gekozen actuariële grondslagen, alsmede de uitkomsten van het actuariële grondslagenonderzoek en de gehanteerde waarderingsgrondslagen besproken met de certificerend actuaris. • Hierbij hebben wij met inachtneming van het oordeel van de certificerend actuaris gelet op de besluitvorming van het bestuur, de recentheid van beschikbaar grondslagenonderzoek, de toetsing op de onderbouwing van de daarin opgenomen veronderstellingen, de uitkomsten van beschikbare tussentijdse evaluaties, de uitkomsten van de actuariële analyse over meerdere jaren en de aanwezigheid van een consistente gedragslijn. • Daarnaast hebben wij controlewerkzaamheden uitgevoerd om de gehanteerde basisgegevens te toetsen mede met behulp van data analyse, waaronder het evalueren van de juiste werking van de interne beheersmaatregelen bij de pensioenuitvoeringsorganisatie, het verrichten van aansluitwerkzaamheden met de pensioenadministratie voor wat betreft de aantallen en de aanspraken en het beoordelen van het verloop en de uitkomsten van de actuariële analyse. Tevens hebben wij de toelichtingen ten aanzien van de technische voorzieningen geëvalueerd.
Belangrijke observaties	Wij hebben geen materiële afwijkingen geconstateerd ten aanzien van de waardering per 31 december 2023 of de toelichting van de technische voorzieningen voor risico fonds.

Verklaring over de in het jaarverslag opgenomen andere informatie

Het jaarverslag omvat andere informatie naast de jaarrekening en onze controleverklaring daarbij.

Op grond van onderstaande werkzaamheden zijn wij van mening dat de andere informatie:

- met de jaarrekening verenigbaar is en geen materiële afwijkingen bevat;
- alle informatie bevat die op grond van Titel 9 Boek 2 BW is vereist voor het bestuursverslag en de overige gegevens.

Wij hebben de andere informatie gelezen en hebben op basis van onze kennis en ons begrip, verkregen vanuit de jaarrekeningcontrole of anderszins, overwogen of de andere informatie materiële afwijkingen bevat. Met onze werkzaamheden hebben wij voldaan aan de vereisten in Titel 9 Boek 2 BW en de Nederlandse Standaard 720. Deze werkzaamheden hebben niet dezelfde diepgang als onze controlewerkzaamheden bij de jaarrekening.

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opstellen van de andere informatie, waaronder het bestuursverslag en de overige gegevens in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW.

Beschrijving van verantwoordelijkheden voor de jaarrekening

Verantwoordelijkheden van het bestuur en de raad van toezicht voor de jaarrekening

Het bestuur is verantwoordelijk voor het opmaken en getrouw weergeven van de jaarrekening in overeenstemming met Titel 9 Boek 2 BW. In dit kader is het bestuur verantwoordelijk voor een zodanige interne beheersing die het bestuur noodzakelijk acht om het opmaken van de jaarrekening mogelijk te maken zonder afwijkingen van materieel belang als gevolg van fouten of fraude.

Bij het opmaken van de jaarrekening moet het bestuur afwegen of het pensioenfonds in staat is om zijn werkzaamheden in continuïteit voort te zetten. Op grond van genoemd verslaggevingsstelsel moet het bestuur de jaarrekening opmaken op basis van de continuïteitsveronderstelling, tenzij het bestuur het voornemen heeft om het pensioenfonds te liquideren of de activiteiten te beëindigen of als beëindiging het enige realistische alternatief is. Het bestuur moet gebeurtenissen en omstandigheden waardoor gerede twijfel zou kunnen bestaan of het pensioenfonds zijn activiteiten in continuïteit kan voortzetten, toelichten in de jaarrekening.

Het besluit van het bestuur tot vaststelling van de jaarrekening is onderworpen aan de goedkeuring van de raad van toezicht.

Onze verantwoordelijkheden voor de controle van de jaarrekening

Onze verantwoordelijkheid is het zodanig plannen en uitvoeren van een controleopdracht dat wij daarmee voldoende en geschikte controle-informatie verkrijgen voor het door ons af te geven oordeel.

Onze controle is uitgevoerd met een hoge mate maar geen absolute mate van zekerheid waardoor het mogelijk is dat wij tijdens onze controle niet alle materiële fouten en fraude ontdekken.

Afwijkingen kunnen ontstaan als gevolg van fraude of fouten en zijn materieel indien redelijkerwijs kan worden verwacht dat deze, afzonderlijk of gezamenlijk, van invloed kunnen zijn op de economische beslissingen die gebruikers op basis van deze jaarrekening nemen. De materialiteit beïnvloedt de aard, timing en omvang van onze controlewerkzaamheden en de evaluatie van het effect van onderkende afwijkingen op ons oordeel.

Wij hebben deze accountantscontrole professioneel kritisch uitgevoerd en hebben waar relevant professionele oordeelsvorming toegepast in overeenstemming met de Nederlandse controlestandaarden, ethische voorschriften en de onafhankelijkheidseisen. De sectie 'Informatie ter ondersteuning van ons oordeel' hierboven, bevat een informatieve samenvatting van onze verantwoordelijkheden en de uitgevoerde werkzaamheden als basis voor ons oordeel.

Onze controle bestond verder onder andere uit:

- het in reactie op de ingeschatte risico's uitvoeren van controlewerkzaamheden en het verkrijgen van controle-informatie die voldoende en geschikt is als basis voor ons oordeel;
- het verkrijgen van inzicht in de interne beheersing die relevant is voor de controle met als doel controlewerkzaamheden te selecteren die passend zijn in de omstandigheden. Deze werkzaamheden hebben niet als doel om een oordeel uit te spreken over de effectiviteit van de interne beheersing van het pensioenfonds;
- het evalueren van de geschiktheid van de gebruikte grondslagen voor financiële verslaggeving en het evalueren van de redelijkheid van schattingen door het bestuur en de toelichtingen die daarover in de jaarrekening staan;
- het evalueren van de presentatie, structuur en inhoud van de jaarrekening en de daarin opgenomen toelichtingen;
- het evalueren of de jaarrekening een getrouw beeld geeft van de onderliggende transacties en gebeurtenissen.

Communicatie

Wij communiceren met de raad van toezicht en het bestuur onder andere over de geplande reikwijdte en timing van de controle en over de significante bevindingen die uit onze controle naar voren zijn gekomen, waaronder eventuele significante tekortkomingen in de interne beheersing.

Wij bepalen de kernpunten van onze controle van de jaarrekening op basis van alle zaken die wij met de raad van toezicht en het bestuur hebben besproken. Wij beschrijven deze kernpunten in onze controleverklaring, tenzij dit is verboden door wet- of regelgeving of in buitengewoon zeldzame omstandigheden wanneer het niet vermelden in het belang van het maatschappelijk verkeer is.

Den Haag, 27 juni 2024

Ernst & Young Accountants LLP
w.g. drs. J. Slager RA

Bijlage 1 Nevenfuncties

Nevenfuncties van leden van het bestuur, leden van het belanghebbendenorgaan, leden van de raad van toezicht, externe voorzitter beleggingscommissie, functionaris gegevensbescherming, compliance officer en de sleutelfunctiehouders.

De bestuursleden hadden in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

B.C. van der Gaag (tot 1 april 2024)

- Penningmeester Scouting Irmin-Taweb Ermelo
- Voorzitter bestuur Pensioenfonds Gazelle
- Voorzitter bestuur Pensioenfonds Geveke

J.F. Simon

- Bestuurslid Pensioenfonds Gazelle
- Bestuurslid Pensioenfonds Geveke

D. Akbiyik – Gunaydin (vanaf 28 november 2023)

- Bestuurslid Pensioenfonds Gazelle
- Bestuurslid Pensioenfonds Geveke
- Bestuurslid Oak Pensioen
- Adviseur commissie juridische zaken ABN Amro Pensioenfonds
- Lid Raad van Toezicht Proominent

De leden van het belanghebbendenorgaan hadden in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

B. Sprong

- CFO Pon Holdings B.V.
- Lid European Advisory Board FM Global
- Lid Curatorium Nyenrode
- Lid Stichting Continuïteit Mandarijn
- Lid Belanghebbendenorgaan Pensioenfonds Gazelle
- Lid Belanghebbendenorgaan Pensioenfonds Geveke

N. de Vries (sinds 17 augustus 2023)

- Manager HR Volkswagen Pon Financial Services B.V.

M. Hagnaars

- Senior Product Owner Pon's Automobielhandel
- Vice-voorzitter ondernemingsraad Pon's Automobielhandel

T. van der Ploeg

- Geen

De leden van de raad van toezicht hadden in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

D.H. Mik

- Directeur Connection Company B.V.
- Directeur Arena Company B.V.
- Lid raad van commissarissen Zwitserleven N.V.
- Voorzitter raad van commissarissen Lokhiet B.V.
- Voorzitter Stichting Pensioenbelangen UMGH (Aon)
- Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfonds Gazelle
- Voorzitter Raad van Toezicht Pensioenfonds Geveke

J. Matelski

- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Gazelle
- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Geveke
- Bestuurslid BPF Foodservice
- Bestuurslid BPF Bakkers (met ingang van 1 april 2024)
- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Campina (tot 1 maart 2023)
- Lid Raad van Toezicht ING CDC Pensioenfonds (met ingang van 1 januari 2024)
- Lid visitatiecommissie Pensioenfonds Brocacef
- Lid visitatiecommissie Sportfondsen Pensioenfonds (tot 1 oktober 2023)
- Lid auditcommissie Oak Pensioen
- Bestuursvoorzitter Stichting Ikea Pensioenfonds (tot 1 november 2023)
- Lid commissie Vermogensbeheer Pensioenfederatie
- Lid klantenraad SAREF
- Lid medezeggenschapsraad OBS De Zuidooster

J. Wijckmans

- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Gazelle
- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Geveke
- Programmadirecteur Pensioenakkoord Blue Sky Group (tot 1 januari 2024)
- Programmaleider nieuw pensioencontract Stichting Pensioenfonds Vliegend personeel KLM (met ingang van 1 januari 2024)

De externe voorzitter van de beleggingscommissie had in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

H. Hoos (tot en met 10 maart 2023)

- Directeur/eigenaar van Asset Advisors B.V. en daaruit onder meer:
 - Extern voorzitter beleggingscommissie Pensioenfonds Gazelle
 - Extern voorzitter beleggingscommissie Pensioenfonds Geveke
 - Investment Officer Pensioenfonds SNS Reaal
- Lid Raad van Toezicht Pensioenfonds Gasunie
- Lid belanghebbendenorgaan kring HPE bij CB APF (voortzetting bestuur PF HP)

E.E. Hagen (vanaf 10 maart 2023)

- Extern voorzitter beleggingscommissie Pensioenfonds Gazelle
- Extern voorzitter beleggingscommissie Pensioenfonds Geveke
- Extern lid beleggingscommissie Stichting Pensioenfonds Medisch Specialisten
- Lid Raad van Toezicht Stichting Heineken Pensioenfonds
- Bestuurslid/voorzitter beleggingscommissie Stichting Pensioenfonds Yara Nederland
- Extern beleggingsadviseur Stichting Pensioenfonds DSM Nederland
- Lid Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds PostNL
- Lid Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds Cargill B.V.
- Lid Auditcommissie Stichting Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel
- Lid Raad van Toezicht Stichting Pensioenfonds Openbare Bibliotheken
- Lid Raad van Toezicht Bedrijfspensioenfondsen voor de Rijn- en Binnenvaart
- Lid visitatiecommissie Stichting Pensioenfonds Abbott Nederland

De functionaris gegevensbescherming had in de verslagperiode de volgende nevenfunctie:

L.C. Damming

- Chief information Security & Privacy Officer Pon Holdings B.V.

De compliance officer had in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

M. van Enckevort

- Compliance officer Stichting Pensioenfonds Gazelle

- Compliance officer Stichting Pensioenfonds Geveke
- Director Governance Risk and Assurance Pon Holdings B.V.

De sleutelfunctiehouders hadden in de verslagperiode de volgende nevenfuncties:

U. Hofman (tot en met 31 december 2023)

- Projectleider WTP KPN N.V.
- Projectleider WTP Pensioenfonds KPN
- Bestuurslid Pensioenfonds Forbo en sleutelfunctiehouder risicobeheer
- Sleutelfunctiehouder Risicobeheer Pensioenfonds Zuivel
- Bestuurslid Pensioenfonds Ecolab en sleutelfunctiehouder risicobeheer
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Gazelle
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Geveke

B. Hulshof (vanaf 1 januari 2024)

- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Gazelle
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Geveke
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Levensmiddelen
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Het Nederlandse Pensioenfonds
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Zoetwaren
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds KLM-Cabinepersoneel
- Sleutelfunctiehouder risicobeheer Pensioenfonds Huisartsen

M. Lind

- Manager BPF Waterbouw
- Bestuurslid Stichting Pensioenfonds Sagittarius
- Chairman Supervisory Board RFPSS/Europees patentbureau
- Chairman Supervisory Committee SSP /Europees patentbureau
- Financieel adviseur Triquesta Pte Ltd
- Sleutelfunctiehouder interne audit Pensioenfonds Gazelle
- Sleutelfunctiehouder interne audit Pensioenfonds Geveke

Bijlage 2 Code Pensioenfondsen

Het bestuur geeft hieronder een toelichting op de normen waaraan niet (volledig) invulling wordt gegeven. Voor zover er normen niet nader worden toegelicht, dan wordt aan deze norm voldaan.

Rapportagenorm	Toelichting
Norm 33 In zowel het bestuur als in het verantwoordingsorgaan of het belanghebbendenorgaan is er tenminste één vrouw en één man. Er zitten zowel mensen van boven als van onder de 40 jaar in. Het bestuur stelt een stappenplan op om diversiteit in het bestuur te bevorderen.	Het Fonds voldoet gedeeltelijk aan deze norm. Sinds november 2023 zijn er zowel mannelijke als vrouwelijke bestuursleden. Er is geen bestuurslid jonger dan 40 jaar, tegelijkertijd heeft de komst van de nieuwe bestuur geleid tot verjonging binnen het bestuur. Het belanghebbendenorgaan kent zowel vrouwelijke als mannelijke leden maar geen leden jonger dan 40 jaar. In de raad van toezicht zitten zowel twee vrouwen als een man, een lid is jonger dan 40 jaar. Het stappenplan om de diversiteit te bevorderen staat beschreven in het geschiktheidsplan van het Fonds.
Norm 34 De zittingsduur van een lid van het bestuur, het verantwoordingsorgaan, het belanghebbendenorgaan en raad van toezicht is maximaal vier jaar. Een bestuurslid en een lid van het BO kunnen maximaal twee keer worden herbenoemd, een lid van de raad van toezicht maximaal één keer. Leden van een visitatiecommissie zijn maximaal acht jaar betrokken bij hetzelfde fonds.	Het Fonds voldoet gedeeltelijk aan de norm. De bestuursleden zijn voor onbepaalde tijd benoemd. De werkgever en het belanghebbendenorgaan vinden langjarige betrokkenheid van bestuursleden en de familiecultuur van Pon belangrijke factoren om voor het bestuur geen zittingstermijnen te hanteren. Het Fonds accepteert deze afwijking. De benoeming voor onbepaalde tijd van de bestuursleden is vastgelegd in de statuten en reglementen van het Fonds. Voor wat betreft het belanghebbendenorgaan en de raad van toezicht voldoet het Fonds aan deze norm.

Aanvullend geeft het bestuur hieronder een nadere toelichting op een zestal specifieke normen.

Rapportagenorm	Voldoet het fonds aan norm	Toelichting
Norm 5 Het bestuur legt verantwoording af over het beleid dat het voert, de gerealiseerde uitkomsten van dit beleid en de beleidskeuzes die het eventueel voor de toekomst maakt. Het bestuur weegt daarbij de verschillende belangen af van de groepen die bij het pensioenfonds betrokken zijn. Ook geeft het bestuur inzicht in de risico's van de belanghebbenden op kort en lange termijn, gerelateerd aan het overeengekomen ambitieniveau.	Ja	Het bestuur legt verantwoording af over het gevoerde beleid en houdt hierbij voldoende rekening met evenwichtige belangenafweging op korte en lange termijn. Het Fonds voldoet hieraan en legt hierover onder meer verantwoording af door middel van het jaarverslag, de website en Pensioen123.
Norm 31 De samenstelling van fondsorganen is wat betreft geschiktheid, complementariteit, diversiteit een afspiegeling van de belanghebbenden en continuïteit, vastgelegd in beleid. Zowel bij de aanvang van een termijn, als ook tussentijds bij de zelfevaluatie vindt een check plaats.	Ja	Het beleid inzake geschiktheid, complementariteit en continuïteit staat beschreven in het geschiktheidsplan van het Fonds. Gedurende het lidmaatschap wordt hieraan getoetst middels de jaarlijkse zelfevaluatie onder leiding van een externe en het jaarlijkse opleidingsplan van het bestuur als geheel, maar ook aan het persoonlijke opleidingsplan per bestuurslid.
Norm 47 Het intern toezicht betreft deze Code bij de uitoefening van zijn taak.	Ja	De raad van toezicht betreft de Code Pensioenfonds bij de uitvoering van zijn taak en rapporteert hierover in het verslag van de raad van toezicht in het jaarverslag.
Norm 58 Het bestuur geeft publiekelijk inzicht in missie, visie en strategie.	Ja	Het bestuur geeft door middel van het jaarverslag inzicht in de missie, visie en strategie.
Norm 62 Het bestuur legt zijn overwegingen omtrent verantwoord beleggen vast en zorgt ervoor dat deze beschikbaar zijn voor belanghebbenden.	Ja	Het Fonds heeft een MVB-beleid. Hierin zijn de visie, de overtuigingen en de ambitie omtrent duurzaam beleggen vastgelegd. Het MVB-beleid is beschikbaar via de website van het Fonds.
Norm 64 Het bestuur rapporteert in het jaarverslag over de naleving van de interne gedragscode (zoals bedoeld in de normen 15 en 16) en deze Code, net zoals over de evaluatie van het functioneren van het bestuur	Ja	Het bestuur rapporteert hierover in het jaarverslag.